

VIDAUS REIKALŲ
MINISTERIJA

ATASKAITA APIE VIEŠOJO SAUGUMO BŪKLĘ LIETUVOJE 2005-2019 M.

Dr. Eglė Vileikienė

VRM Projektų ir kokybės valdymo grupės patarėja

Turiny

Įvadas _____	1
1. Užregistruotų nusikalstamų veikų analizė _____	2
1.1. Pagrindinės 2005–2019 m. užregistruotų nusikalstamų veikų tendencijos _____	5
1.2. Detalesnė aktualiausių nusikalstamų veikų analizė _____	11
1.2.1. Tyčiniai nužudymai _____	11
1.2.2. Sunkūs sveikatos sutrikdymai _____	17
1.2.3. Fizinio skausmo sukėlimas ir nežymus sveikatos sutrikdymas _____	19
1.3.4. Išžaginimai _____	21
1.3.5. Plėšimai _____	25
1.3.6. Sukčiavimai _____	28
1.3.7. Vagystės _____	30
1.3.8. Viešosios tvarkos pažeidimai _____	34
2. Gyventojų požiūrio į teisėsaugos institucijas, saugumo jausmo suvokimo ir viešojo saugumo būklės vertinimo analizė _____	37
2.1. Viktimologinė gyventojų patirtis _____	37
2.2. Kriminogeninės situacijos vertinimas ir saugumo jausmo suvokimas _____	43
2.3. Teisėsaugos institucijų vertinimas _____	51
3. Eismo saugumo analizė _____	58
3.1. Pagrindiniai eismo saugumo rodikliai _____	58
3.2. Eismo įvykiuose nukentėję eismo dalyviai _____	59
3.3. Eismo įvykių kaltininkai _____	61
3.3.1. Eismo įvykiai kilę dėl neblaivių vairuotojų kaltės _____	62
3.3.2. Eismo įvykiai kilę dėl neblaivių pėsčiųjų ir dviratininkų kaltės _____	65
4. Gaisrų ir gelbėjimo darbų analizė _____	72

TURINYS

4.1. Gaisrų padariniai	73
4.2. Gaisrų priežastys	74
4.2. Gelbėjimo darbų apžvalga	80
Išvados	83
Priedas	88

Įvadas

Ataskaita apie viešojo saugumo būklę Lietuvoje 2005–2019 m. apima šias sritis: užregistruotų nusikalstamų veikų analizę, eismo saugumo, gaisrų ir kitų gelbėjimo darbų apžvalgą bei Lietuvos gyventojų apklausų rezultatų analizę.

Pirmoje dalyje, remiantis Nusikalstamų veikų žinybinio registro (toliau – NVŽR) duomenimis, pateikiama kriminogeninės situacijos apžvalga. Pirmame skyriuje apžvelgiamos bendros užregistruotų nusikalstamų veikų tendencijos, atskirai aptariamos viešose vietose padaromos nusikalstamos veikos. Antrame skyriuje detaliau analizuojamos aktualiausios gyventojams šios nusikalstamų veikų rūšys: tyčiniai nužudymai, sunkūs sveikatos sutrikdymai, išžaginimai, plėšimai, sukčiavimai, vagystės ir viešosios tvarkos pažeidimai. Duomenys nagrinėjami keliais aspektais: lyginant užregistruotų ir ištirtų nusikalstamų veikų santykį bei aprašant įtariamų (kaltinamų) ir nukentėjusių nuo šių nusikalstamų veikų asmenų demografines charakteristikas.

Antroje dalyje analizuojami Vidaus reikalų ministerijos (toliau – VRM) ir Policijos departamento prie VRM užsakymu atliktų Lietuvos gyventojų apklausų rezultatai. Detaliau aptariamas gyventojų kriminogeninės situacijos, rizikos tapti auka ir saugumo jausmo vertinimas, analizuojama gyventojų viktimologinė (t. y. nukentėjusių nuo nusikalstamų veikų) patirtis. Taip pat nagrinėjamas gyventojų požiūris į viešojo saugumo institucijas bei svarbiausias viešojo saugumo problemas.

Trečioje dalyje, remiantis Lietuvos kelių policijos tarnybos duomenimis, analizuojama su eismo saugumu susijusi statistinė informacija. Detaliau nagrinėjami statistiniai duomenys apie eismo įvykius, kurių metu nukentėjo žmonės, žuvusių ir sužeistų asmenų skaičių. Taip pat nagrinėjami eismo įvykių kaltininkai, atkreipiamas dėmesys į eismo įvykius, kilusius dėl neblaivių asmenų kaltės.

Ketvirtoje dalyje, remiantis Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento prie VRM duomenimis, analizuojami su gaisrais ir kitais gelbėjimo darbais susiję statistiniai duomenys. Detaliau nagrinėjami duomenys apie gaisrus, jų metu žuvusius, traumotus ir išgelbėtus žmones, taip pat analizuojamos gaisrų priežastys.

1. Užregistruotų nusikalstamų veikų analizė

Analizuojant 2019 m. užregistruotų nusikalstamų veikų statistinius duomenis, reikėtų atkreipti dėmesį į ankstesnių pastarųjų penkiolikos metų tendencijas, kurios leidžia išvelti ilgalaikes kriminogeninės situacijos tendencijas. 2005 m. atskaitos tašku pasirinkti neatsitiktinai. Nuo 2003 m. gegužės 1 d. įsigaliojo naujos redakcijos Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas (toliau – BK) ir Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas. Atsirado „nusikalstamų veikų“ sąvoka, apimanti nusikaltimus ir baudžiamuosius nusižengimus, pasikeitė dalies nusikalstamų veikų kvalifikacija. Dėl šių priežasčių nėra korektiška lyginti ankstesnių metų užregistruotų nusikalstamų veikų statistinius duomenis, ypač pagal atskiras jų rūšis. Nuo 2004 m. pradėti kaupti duomenys apie nuo nusikalstamų veikų nukentėjusius fizinius ir juridinius asmenis. Tačiau tik nuo 2005 m. nusistovėjo šių duomenų rinkimo tvarka. Visos šios priežastys lėmė, kad korektiškai duomenų analizei pasirinktas 2005–2015 m. laikotarpis.

Atkreiptinas dėmesys, kad nuo 2016 m. pasikeitė Nusikalstamų veikų žinybinio registro (toliau – NVŽR) pagrindinių statistinių rodiklių skaičiavimo tvarka. Statistinis rodiklis „Užregistruotų nusikalstamų veikų skaičius“ skaičiuojamas pagal ikiteisminio tyrimo dėl padarytų nusikalstamų veikų pradėjimo datą. Pagal anksčiau galiojusią statistinių rodiklių apskaičiavimo tvarką duomenys apie užregistruotas nusikalstamas veikas ataskaitose buvo skaičiuojami pagal duomenų apie pradėtus ikiteisminius tyrimus dėl nusikalstamų veikų įrašymo į NVŽR duomenų bazę datą.

Statistinis rodiklis „Ištirtų nusikalstamų veikų skaičius“ skaičiuojamas¹ pagal procesinio sprendimo dėl ikiteisminio tyrimo pabaigos priėmimo datą. Pagal anksčiau galiojusią statistinių rodiklių apskaičiavimo tvarką duomenys apie ištirtas nusikalstamas veikas buvo skaičiuojami pagal duomenų apie priimtą procesinį sprendimą dėl ikiteisminio tyrimo pabaigos įrašymo į NVŽR duomenų bazę datą. Pasikeitus skaičiavimo tvarkai tik su išlyga galima lyginti 2016–2019 m. su ankstesnių metų užregistruotų ir ištirtų nusikalstamų veikų statistinius rodiklius.

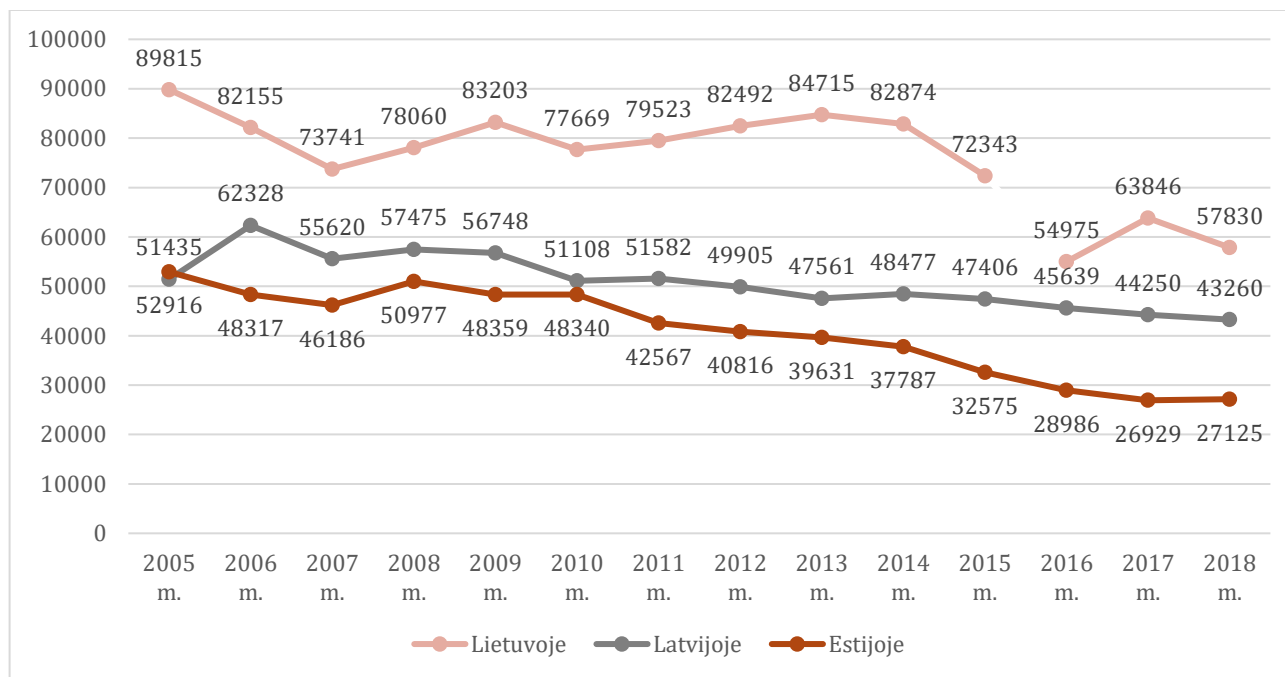
Nagrinėjant užregistruotų nusikalstamų veikų statistiką, būtų tikslinga apžvelgti situaciją kitose Europos Sąjungos (toliau – ES) šalyse narėse. Vienintelis šaltinis, kuriame pateikiama daugelio ES šalių baudžiamoji statistika, yra Eurostato duomenys. Oficialiame šios institucijos interneto tinklalapyje pateikiamas tik užregistruotų nusikaltimų (*crime*) ir nužudymų. Tačiau

¹ Pasikeitė rodiklio skaičiavimo formulė. Pagal anksčiau galiojusią tvarką, ištirtų nusikalstamų veikų dalis buvo skaičiuojama nuo per ataskaitinį laikotarpį užregistruotų nusikaltimų skaičiaus, o pagal naująją tvarką – ne tik nuo jo, bet ir nuo iki ataskaitinio laikotarpio užregistruotų, tačiau ištirtų ataskaitiniu laikotarpiu, nusikalstamų veikų skaičiaus (šio rodiklio skaičiavimo formulė pateikta priede).

ATASKAITA APIE VIEŠOJO SAUGUMO BŪKLĘ LIETUVOJE

negalima korektiškai lyginti šių duomenų, nes skiriasi įvairių šalių baudžiamieji įstatymai, nevienodas nusikalstamų veikų kvalifikavimas ir registracijos tvarka. Kita problema – minėtoje interneto svetainėje pateikiami ne visų ES šalių narių ir ne visų metų duomenys, trūksta naujausių pastarųjų metų duomenų.

Dėl minėtų priežasčių šioje apžvalgoje aptariami bendri kaimyninių Baltijos šalių Latvijos ir Estijos statistiniai duomenys. Tačiau ir šie duomenys lyginami su tam tikromis išlygomis. Be anksčiau aptartų problemų, susijusių su baudžiamosios statistikos lyginamąja analize, korektiškai galima lyginti tik tos pačios šalies 2005–2018 m. tendencijas². Nuo 2005 iki 2007 m. matyti tos pačios užregistruotų nusikalstamų veikų skaičiaus mažėjimo tendencijos (žr. 1.1. pav.). Visose trijose šalyse 2008 m. užregistruotas nusikalstamų veikų skaičiaus augimas, tačiau Latvijoje ir Estijoje jis pradėjo mažėti nuo 2010 m., o Lietuvoje – po sumažėjimo 2010 m. vėl kelerius metus iš eilės stebimas užregistruotų nusikalstamų veikų augimas. Apibendrinant pasakytina, kad kaimyninėse šalyse stebimas stabilus užregistruotų nusikalstamų veikų skaičiaus mažėjimas, tuo metu Lietuvoje dėl vėliau aptariamų priežasčių matyti nemaži svyravimai.

1.1. pav. Lietuvoje, Latvijoje ir Estijoje užregistruotos nusikalstamos veikos 2005–2018 m.³

² Išimtis tik Lietuvos statistiniai duomenys, kurie dėl anksčiau minėtų priežasčių pateikiami iki 2015 m. ir nuo 2016 m.

³ Nėra duomenų apie 2019 m. Latvijoje ir Estijoje užregistruotas nusikalstamas veikas.

Šaltinis: Estijos statistikos agentūra <http://pub.stat.ee/px-web.2001/Dialog/Saveshow.asp>

ATASKAITA APIE VIEŠOJO SAUGUMO BŪKLĘ LIETUVOJE

Lyginant bendrą 2017 m.⁴ užregistruotų nusikalstamų veikų skaičių, tenkantį 100 000-čių gyventojų, kad šis rodiklis Lietuvoje yra didžiausias – 2262,7, tuo metu Latvijoje jis buvo šiek tiek mažesnis – 2178, o Estijoje – dar mažesnis – 2047. Analizuojant trijų Baltijos šalių užregistruotų nusikalstamų veikų skaičių 100 000-čių gyventojų, matyti esminiai skirtumai, kurie verčia abejoti lyginimo pagal atskiras nusikalstamas veikas korektiškumu. Tikėtina, kad patys didžiausi šio rodiklio skirtumai atskirose šalyse susiję su skirtingais baudžiamaisiais įstatymais ir nevienoda nusikalstamų veikų registravimo tvarka.

Taip pat svarbu įvertinti analizuojamos oficialios užregistruotų nusikalstamų veikų statistikos latentįškumą. Įvairiais viktimologiniais tyrimais nustatyta, kad apie dalį nusikalstamų veikų, ypač vagysčių, gyventojai nelinkę pranešti teisėsaugos institucijoms, o viena iš nepranešimo priežasčių yra nepakankamas pasitikėjimas šiomis institucijomis, ypač policija. Remiantis 2019 m. Eurobarometro duomenimis ⁵, pasitikėjimas policija Estijoje ir Lietuvoje yra labai aukštas (atitinkamai 82 proc. ir 78 proc.), tuo metu Latvijoje – daug mažesnis – 65 proc. Todėl tikėtina, kad Estijoje palyginti su Latvija gali būti mažesnis latentinių nusikaltimų lygis. Vis tik šioms prielaidoms pagrįsti reikalingi išsamūs tarptautiniai viktimologiniai tyrimai.

Latvijos Centrinis statistikos biuras

https://data1.csb.gov.lv/pxweb/en/sociala/sociala_likump/SKG010.px/table/tableViewLayout1/

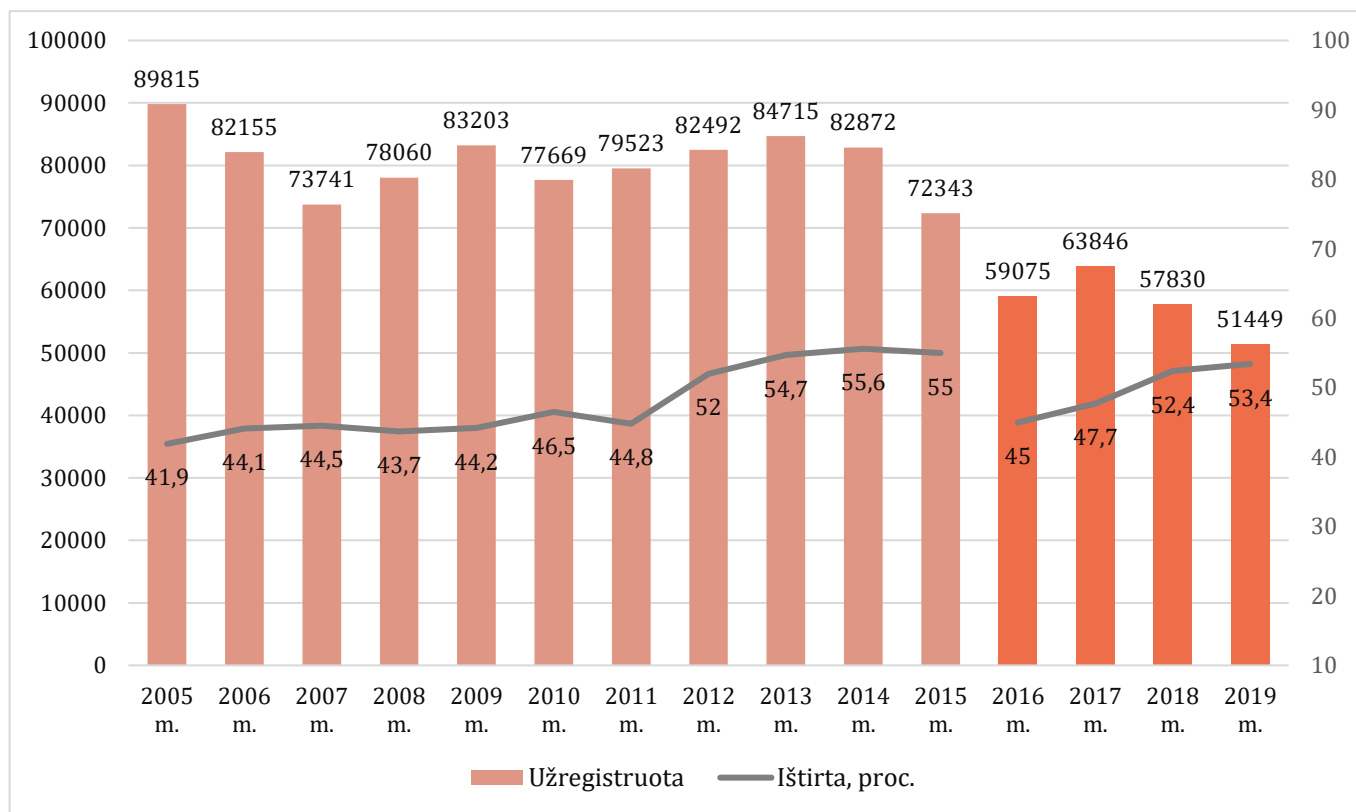
⁴ Nėra duomenų apie Latvijos ir Estijos rodiklį 2018 m.

⁵ Visose ES šalyse narėse pagal tą pačią metodologiją atliekamas tyrimas. Standard Eurobarometer 92, 2019 m. ruduo. https://data.europa.eu/euodp/en/data/dataset/S2255_92_3_STD92_ENG

1.1. Pagrindinės 2005–2019 m. užregistruotų nusikalstamų veikų tendencijos

2019 m. Lietuvoje užregistruotos 51 449 nusikalstamos veikos, t. y. net 42,7 proc. mažiau nei 2005 m. Lyginant pastarųjų penkiolikos metų statistinius duomenis, matyti, kad iki tol mažėjęs užregistruotų nusikalstamų veikų skaičius nuo 2008 m. pradėjo augti. Šis užregistruotų nusikalstamų veikų augimas tęsėsi ir 2009 m., o 2010 m. sumažėjo (žr. 1.2. pav.). 2012 ir 2013 m. nusikalstamų veikų skaičius vėl padidėjo, šiam augimui turėjo įtakos Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymo įsigaliojimas. Atkreiptinas dėmesys, kad nors 2009, 2012 ir 2013 m. užregistruotų nusikalstamų veikų skaičius augo, jis nepasiekė 2005 m. lygio.

2005–2015 m. stebima ir dar viena teigiama tendencija – nuo 41,9 iki 55 proc. išaugo ištirtų nusikalstamų veikų dalis. Šio rodiklio augimo tendencija tęsėsi ir per pastaruosius ketverius metus – nuo 45 iki 53,4 proc. Kaip buvo minėta, 2016 m. pasikeitė ištirtų nusikalstamų veikų statistinio rodiklio skaičiavimo formulė.

1.2. pav. Lietuvoje užregistruotos nusikalstamos veikos 2005–2019 m.

ATASKAITA APIE VIEŠOJO SAUGUMO BŪKLĘ LIETUVOJE

Lietuvos statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės duomenimis, 2020 m. pradžioje Lietuvoje gyveno 2 794,3 tūkst. gyventojų, palyginimui 2000 m. pradžioje – buvo 3 512,1 tūkst. žmonių. Per pastaruosius du dešimtmečius šalyje nuolat mažėjo gyventojų skaičius – nuo 2000 m. iki 2020 m. jis sumažėjo daugiau nei 717,8 tūkst., t. y. net penktadaliu.

Viena iš priežasčių, lėmusių šias tendencijas, buvo neigiamas gyventojų prieaugis, kai gyventojų mirtingumas yra didesnis už gimstamumą. Pvz., 2000 m. jis buvo –4 770, o 2019 m. išaugo dvigubai, iki –10 552 (žr. 1.1. lentelę). Antra priežastis, lėmusi Lietuvos gyventojų skaičiaus mažėjimą, yra nepalankios migracijos tendencijos. Vien Lietuvos statistikos departamento duomenimis, per pastaruosius du dešimtmečius kasmet iš Lietuvos išvykdavo keliasdešimt tūkstančius žmonių. Pvz., 2000 m. dėl migracijos gyventojų skaičius sumažėjo daugiau nei 20 tūkst. (išvyko 21 816, atvyko 1 510 žmonių), 2005 m. – beveik 51 tūkst., o 2010 m. – beveik 78 tūkst. žmonių. Ypač emigracija išaugo Lietuvai įstojus į Europos Sąjungą. Atkreiptinas dėmesys, kad per visą lyginamąjį laikotarpį 2019 m. buvo pirmieji metai, kai tarptautinės migracijos neto buvo teigiamas – į Lietuvą atvyko 40 067, o išvyko 29 273 žmonės.

1.1. lentelė. Gyventojų skaičiaus pokyčiai 2000–2019 m.

	2000	2005	2010	2015	2019
Gimė	34 149	29 510	30 676	31 475	27 729
Mirė	38 919	43 799	42 120	41 776	38 281
Natūrali gyventojų kaita	–4770	–14 289	–11 444	–10 301	–10 552
Išvyko	21 816	57 885	83 157	44 533	29 273
Atvyko	1 510	6 789	5 213	22 130	40 067
Migracijos neto	–20 306	–51 096	–77 944	–22 403	10 794

Dėl anksčiau aptartų šalyje vykstančių socialinių demografinių procesų, analizuojant užregistruotų nusikalstamų veikų skaičių, tikslinga atsižvelgti ir į jų skaičių, tenkantį 100 000-čių gyventojų. Lyginant šiuos rodiklius, matyti tos pačios tendencijos. 2005 m. 100 000-čių gyventojų teko 2631 užregistruota nusikalstama veika, šis rodiklis 2007 m. sumažėjo iki 2185, vėlesniu laikotarpiu, t. y. 2008–2009 m., jis vėl išaugo, o nuo 2010 m. pradėjo mažėti (žr. 1.2. lentelę). Atkreiptinas dėmesys, kad 2013–2014 m. šis rodiklis buvo pats didžiausias, o 2019 m. – pats mažiausias per visą penkiolikos metų laikotarpį.

ATASKAITA APIE VIEŠOJO SAUGUMO BŪKLĘ LIETUVOJE

1.2. lentelė. Užregistruotų nusikalstamų veikų skaičius, tenkantis 100 000-čių gyventojų 2005–2019 m.

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Užregistruota	89815	82155	73741	78060	83203	77669	79523	82492	84715	82872	72343
100 000-čių gyventojų	2631	2421	2185	2324	2492	2359	2471	2757	2866	2828	2492

	2016	2017	2018	2019
Užregistruota	59075	63846	57830	51449
100 000-čių gyventojų	2059	2263	2065	1843

Lyginant 2005 ir 2019 m. užregistruotų nusikalstamų veikų duomenis matyti, kad keitėsi tam tikrų veikų proporcijos (žr. 1.3. lentelę). Per pastaruosius penkiolika metų nuo 0,4 iki 0,2 proc. sumažėjo tyčinių nužudymų, nuo 5,8 iki 1,3 proc. – plėšimų, o nuo 48,4 iki 24,4 proc. vagysčių lyginamoji dalis. Atitinkamai nuo 7,9 iki 3,2 proc. sumažėjo užregistruotų vagysčių iš gyvenamųjų patalpų, nuo 4,6 iki 1,1 proc. automobilių vagysčių ir nuo 8,3 iki 1,8 proc. – vagysčių iš transporto priemonių dalis. Atkreiptinas dėmesys, kad nuo 2015 m. pakeista nedidelės turto vertės riba iš prieš tai buvusios „nuo 1 MGL“⁶ į „daugiau nei 3, bet neviršijant 5 MGL“, o tai turėjo įtakos užregistruotų vagysčių skaičiaus mažėjimui. Taip pat nuo 4,4 iki 3,6 proc. sumažėjo viešosios tvarkos pažeidimų lyginamoji dalis.

Lyginamuoju laikotarpiu matyti ir kitos tendencijos. Viena jų – nuo 4 iki 5,8 proc. išaugo užregistruotų sukčiavimų lyginamoji dalis. Kita tendencija susijusi su 2011 m. pabaigoje įsigaliojusiu Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymu, pvz., 2012 m. pagal BK 140 str. („Fizinio skausmo sukėlimas ir nežymus sveikatos sutrikdymas“) užregistruota 7890 nusikalstamų veikų, kurios sudaro beveik dešimtadalį (9,6 proc.) visų užregistruotų nusikalstamų veikų, atitinkamai 2019 m. užregistruota 9970 nusikalstamų veikų (19,4 proc., t. y. beveik penktadalis).

Dar viena tendencija – nuo 3,9 iki 5,9 proc. išaugo nusikalstamos veikos susijusios su Kelių transporto eismo saugumo taisyklių pažeidimais (BK 281 str.) lyginamoji dalis. Iki tol mažėjusi, ši dalis smarkiai išaugo 2017 m. (palyginti su 2016 m. išaugo penkis kartus), kuomet buvo kriminalizuotas vairavimas apsaigus nuo alkoholio, kai vairuotojo kraujyje nustatoma daugiau nei 1,5 promilės alkoholio. Taip pat nuo 3,9 iki 5,9 proc. išaugo nusikalstamų veikų, susijusių su disponavimu narkotinėmis medžiagomis (BK 259–268 str.) lyginamoji dalis. Šiam augimui taip pat turėjo įtakos tai, kad nuo 2017 m. įsigaliojus naujam Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodeksui, panaikinta administracinė atsakomybė už nedidelio kiekio narkotikų įgijimą

⁶ MGL – minimalus gyvenimo lygis.

ATASKAITA APIE VIEŠOJO SAUGUMO BŪKLĘ LIETUVOJE

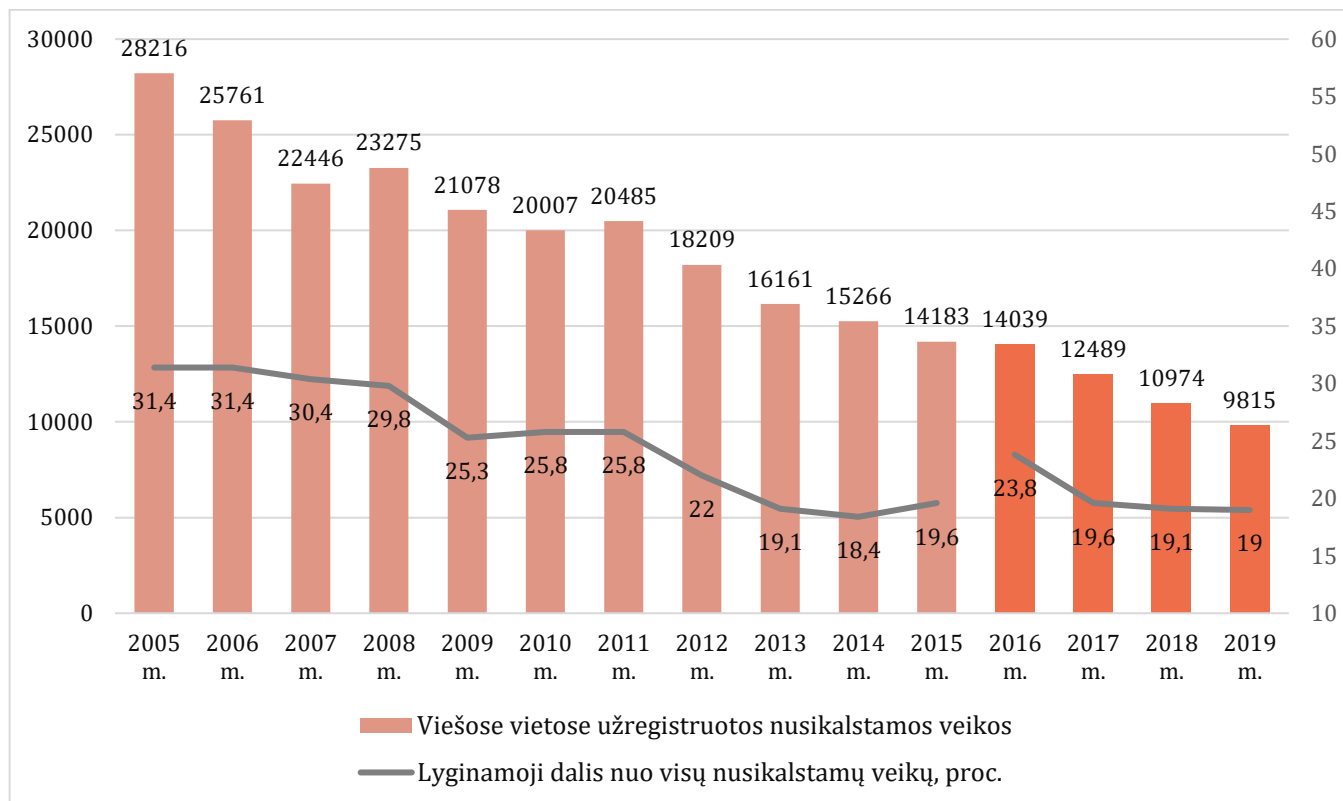
ir laikymą. Atitinkamai išaugo baudžiamųjų nusižengimų, užregistruotų pagal BK 259 straipsnį skaičius.

1.3. lentelė. Užregistruotos nusikalstamos veikos 2005 ir 2019 m.

	Bendras skaičius		Lyginamoji dalis, proc.	
	2005	2019	2005	2019
Tyčiniai nužudymai su pasikėsinimais (BK 129–131 str.)	390	99	0,4	0,2
Sunkūs sveikatos sutrikdymai (BK 135 str.)	354	129	0,4	0,3
Išžaginimai su pasikėsinimais	265	94	0,3	0,2
Plėšimai	5206	665	5,8	1,3
Fizinio skausmo sukėlimas ir nežymus sveikatos sutrikdymas (BK 140 str.)	1373	9970	1,3	19,4
Sukčiavimai	3614	2981	4,0	5,8
Viešosios tvarkos pažeidimai	3973	1842	4,4	3,6
Vagystės	43473	12543	48,4	24,4
Vagystės iš gyvenamųjų patalpų	7065	1641	7,9	3,2
Automobilių vagystės	4138	564	4,6	1,1
Vagystės iš transporto priemonių	7478	906	8,3	1,8
Kelių transporto eismo saugumo taisyklių pažeidimai (BK 281 str.)	3464	3048	3,9	5,9
Disponavimas narkotinėmis medžiagomis (BK 259-268 str.)	1814	1922	2,0	3,7
Užregistruotos nusikalstamos veikos	89815	51449	100	100

Analizuojant nusikalstamų veikų struktūros pokyčius svarbus ir dar vienas aspektas, t. y. kuri dalis nusikalstamų veikų buvo padaryta viešose vietose. Lyginant pastarųjų penkiolikos metų statistinius duomenis, matyti, kad nuo 28 216 iki 9815, arba net 65,2 proc., sumažėjo viešose vietose padaromų nusikalstamų veikų skaičius. Taip pat sumažėjo ir viešose vietose padaromų nusikalstamų veikų dalis, lyginant su visomis užregistruotomis nusikalstamomis veikomis: 2005 m. jos sudarė 31,4 proc. visų nusikalstamų veikų, o 2019 m. – 19 proc. (žr. 1.3. pav.). Šiuo atveju negalima vienareikšmiškai teigti, jog tai, kad sumažėjo viešose vietose padaromų nusikalstamų veikų dalis, yra teigiama tendencija. Tikėtina, kad viena iš mažėjimo priežasčių gali būti susijusi su policijos pareigūnų aktyvumu patruliuojant, tačiau šiai prielaidai patvirtinti reikalinga išsamesnė policijos pajėgumų panaudojimo analizė.

ATASKAITA APIE VIEŠOJO SAUGUMO BŪKLĘ LIETUVOJE

1.3. pav. Viešose vietose užregistruotos nusikalstamos veikos 2005–2019 m.

Šalia jau aptartų tendencijų matyt ir dar viena – per pastaruosius penkiolika metų išaugo ištirtų viešose vietose padaromų nusikalstamų veikų skaičius, pvz., 2005 m. buvo ištirta 34,7 proc. tokių nusikalstamų veikų, o 2019 m. – jau 46,8 proc. (žr. 1.4. lentelę). Statistiniai duomenys rodo, kad mažėjant tokio pobūdžio nusikalstamų veikų skaičiui auga ištirtų veikų dalis.

1.4. lentelė. Viešose vietose užregistruotos ir ištirtos nusikalstamos veikos 2005–2019 m.

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Užregistruota	28216	25761	22446	23275	21078	20007	20485	18209	16161	15266	14183
Ištirta	9791	9512	8324	8207	8052	7853	7703	8214	7336	7321	6639
Ištirta, proc.	34,7	36,9	37,1	35,3	38,2	39,3	37,6	45,1	45,4	48	46,8

	2016	2017	2018	2019
Užregistruota	14039	12489	10974	9815
Ištirta	5974	5879	5969	5577
Ištirta, proc.	35,7	39,2	44,7	46,8

ATASKAITA APIE VIEŠOJO SAUGUMO BŪKLĘ LIETUVOJE

Nagrinėjant atskirų nusikalstamų veikų ištyrimą, reikia atsižvelgti tiek į absoliučius skaičius, t. y. kiek nusikalstamų veikų ištiriama per kalendorinius metus, tiek ir į ištirtų nusikalstamų veikų dalį, t. y. visų kalendoriniais metais užregistruotų ir ištirtų bei ištirtų ankstesniais metais užregistruotų nusikalstamų veikų dalį. Lyginant užregistruotų ir ištirtų tam tikrų nusikalstamų veikų skaičių ir jų kitimo tendencijas tiriamuoju laikotarpiu, galima būtų išvelgti ir dar vieną svarbų aspektą, t. y. teisėsaugos pareigūnų darbo pajėgumą turimais žmogiškaisiais, techniniais ir materialiniais ištekliais. Apkreiptinas dėmesys, kad pastaraisiais metais nuolat mažėjo policijos pareigūnų skaičius: pvz., 2000 m. policijoje dirbo 12 731 pareigūnas, o 2019 m. – tik 7891⁷ pareigūnas, t. y. beveik ketvirtadaliu mažiau.

Per pastaruosius penkiolika metų užregistruotų sunkių ir labai sunkių nusikaltimų skaičius svyravo nuo 4571 iki 2747 – buvo sumažėjęs 2008 m., o 2012 m. išaugo iki 4634, vėliau stebimos mažėjimo tendencijos. Įdomu tai, kad per visą lyginamąjį laikotarpį 2012 m. buvo ir užregistruota, ir ištirta daugiausiai šių nusikalstamų veikų (žr. 1.5. lentelę). Teisėsaugos institucijos turi ribotus žmogiškuosius, materialinius ir techninius išteklius, todėl visų nusikalstamų veikų ištirti nėra galimybių. Sunkūs ir labai sunkūs nusikaltimai sudaro apie 5 proc. visų užregistruotų nusikalstamų veikų, tačiau dėl jų specifikos ir pavojingumo visuomenei jų atskleidimui teikiama pirmenybė, t. y. viena iš gana didelio minėtų nusikaltimų ištyrimo priežasčių.

1.5. lentelė. Sunkūs ir labai sunkūs nusikaltimai 2005–2019 m.

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Užregistruota	4571	3776	3713	3498	4253	4199	4364	4634	4394	4063	3778
Lyginamoji dalis, proc.	5,1	4,6	5	4,5	5,1	5,4	5,5	5,6	5,2	4,9	5,2
Ištirta, proc.	61,2	62,2	60,2	68,5	62,1	76,2	68	76,9	69,2	76,5	69,7

	2016	2017	2018	2019
Užregistruota	3315	2835	3205	2747
Lyginamoji dalis, proc.	5,6	4,4	5,5	5,3
Ištirta, proc.	48,1	52,3	52,1	52

⁷ 2018 m. policijoje dirbo 8201 pareigūnas. Darbuotojų pokytis 2019 m., palyginti su 2018 m., daugiausia susijęs su 2019 m. liepos 1 d. įvykdyta migracijos valdymo sistemos pertvarka, kai policijos vykdomos migracijos funkcijos buvo perduotos Migracijos departamentui prie VRM ir Valstybės sienos apsaugos tarnybai prie VRM.

1.2. Detalesnė aktualiausių nusikalstamų veikų analizė

Šiame skyriuje detaliau analizuojamos pagrindinės nusikalstamos veikos, geriausiai atspindinčios kriminogeninę situaciją šalyje: tyčiniai nužudymai, sunkūs sveikatos sutrikdymai, fizinio skausmo sukėlimas ir nežymaus sveikatos sutrikdymai, išžaginimai, plėšimai, sukčiavimai, vagystės (atskirai aptariant automobilių vagystes ir vagystes iš gyvenamųjų patalpų) bei viešosios tvarkos pažeidimus. Analizuojama atsižvelgiant į kelis svarbiausius rodiklius: užregistruotų ir ištirtų nusikalstamų veikų skaičių, nustatytus įtariamus (kaltinamus) ir nukentėjusius asmenis.

Per pastaruosius penkiolika metų pastebimai sumažėjo užregistruotų tyčinių nužudymų (net 74,6 proc.), sunkių sveikatos sutrikdymų (63,6 proc.) ir išžaginimų (64,5 proc.) atvejų (žr. priedo 1 pav.). Dar didesnis užregistruotų nusikalstamų veikų skaičiaus mažėjimas matyti plėšimų atveju – sumažėjo net 87,2 proc., atitinkamai net 71,1 proc., sumažėjo bendras užregistruotų vagysčių skaičius. Tuo metu užregistruotų sukčiavimo atvejų skaičius nebuvo toks pastovus – sumažėjo 17,5 proc. (žr. priedo 2 pav.).

1.2.1. Tyčiniai nužudymai

Nužudymai yra patys sunkiausi nusikaltimai žmogaus gyvybei. Kriminologų teigimu, nužudymų lygis yra vienas iš rodiklių, kurį galima lyginti su kitomis šalimis ir kuris kartu iš dalies atspindi šalies gyventojų gebėjimą spręsti problemas smurtiniu ar nesmurtiniu būdu. Ataskaitoje analizuojami tik tyčiniai nužudymai su pasikėsinimais pagal BK 129–131 str.

Tyčinių nužudymų lyginamoji dalis sudaro mažiau nei pusė procento tarp visų šalyje užregistruotų nusikalstamų veikų. Apžvelgiant užregistruotų nužudymų skaičiaus pokyčius per pastaruosius penkiolika metų, matyti kelios teigiamos tendencijos. Viena, jau anksčiau minėta, kad visų pagrindinių užregistruotų smurtinių nusikaltimų skaičius pastaraisiais metais mažėjo. Pavyzdžiui, tyčinių nužudymų per pastaruosius penkiolika metų sumažėjo net 74,6 proc. Kita teigiama tendencija – tolygiai mažėjo ir jų lyginamoji dalis: 2005 m. jie sudarė 0,4 proc., o 2019 m. – 0,2 proc. visų užregistruotų nusikalstamų veikų. Tai svarbus rodiklis, nes tiriamuoju laikotarpiu mažėjo ne tik nužudymų, bet ir visas užregistruotų nusikalstamų veikų kiekis. Tiesa, jis nebuvo toks didelis: 2005 m., palyginti su 2019 m., užregistruota 42,7 proc. nusikalstamomis veikomis mažiau, o per tą patį laikotarpį nužudymų sumažėjo net 74,6 proc., tai yra vienas didžiausių teigiamų pokyčių tiriamuoju laikotarpiu.

ATASKAITA APIE VIEŠOJO SAUGUMO BŪKLĘ LIETUVOJE

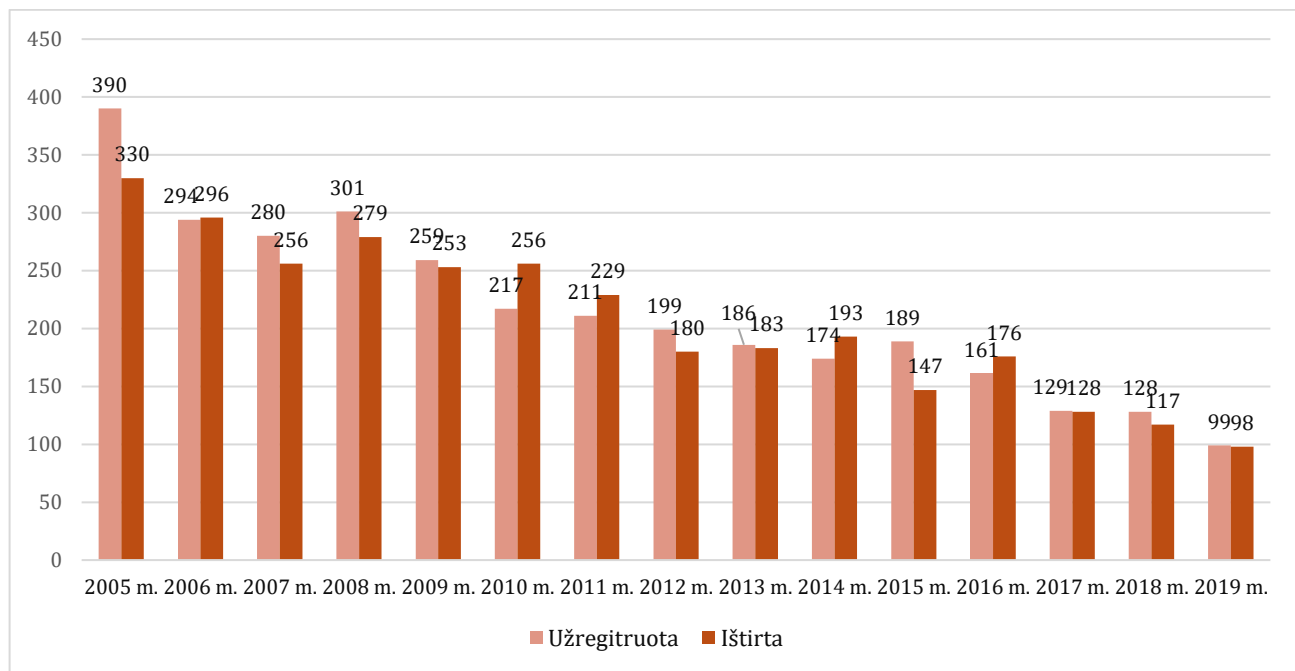
1.6. lentelė. Užregistruoti ir ištirti nužudymai (su pasikėsinimais) pagal BK 129–131 str. 2005–2019 m.

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Užregistruota	390	294	280	301	259	217	211	199	186	174	189
Ištirta	330	296	256	279	253	256	229	180	183	193	147
Ištirta, proc.	<i>84,6</i>	<i>100,7</i>	<i>91,4</i>	<i>92,7</i>	<i>97,7</i>	<i>118</i>	<i>108,5</i>	<i>90,5</i>	<i>94,4</i>	<i>110,9</i>	<i>77,8</i>
Užregistruota 100 000 gyventojų	11,4	8,6	8,3	8,9	7,7	6,6	6,6	6,6	6,3	5,9	6,5

	2016	2017	2018	2019
Užregistruota	161	129	128	99
Ištirta	176	128	117	98
Ištirta, proc.	<i>67,7</i>	<i>64,6</i>	<i>66,1</i>	<i>66,2</i>
Užregistruota 100 000 gyventojų	5,6	4,6	4,6	3,5

Pastebėta ir dar viena teigiama tendencija – tai gana didelė ištirtų nužudymų dalis (žr. 1.6. lentelę). Beveik visu tiriamuoju laikotarpiu tais metais užregistruotų ir tais metais ištirtų nužudymų skaičius mažai skyrėsi. Tačiau analizuojant tik ištirtų nužudymų lygį, gali susidaryti klaidingas įspūdis, kad ištiriami beveik visi užregistruoti nužudymai. Tai nevisiška tiesa, nes gana didelė nužudymų dalis ištiriama po kelerių metų. Kadangi nužudymų skaičius nuolat mažėjo, tikėtina, jog teisėsaugos pareigūnai turėjo daugiau galimybių ištirti anksčiau padarytus nusikaltimus, tačiau vis tiek tam tikra nužudymų dalis likdavo neištirta. Lyginant absoliučiais skaičiais, tiriamuoju laikotarpiu ištirtų nužudymų skaičius sumažėjo nuo 330 iki 98 (žr. 1.4. pav.). Atkreiptinas dėmesys, kad 2010, 2011, 2014 ir 2016 m. ištirtų nužudymų buvo daug daugiau, nei tais metais užregistruotų.

ATASKAITA APIE VIEŠOJO SAUGUMO BŪKLĘ LIETUVOJE

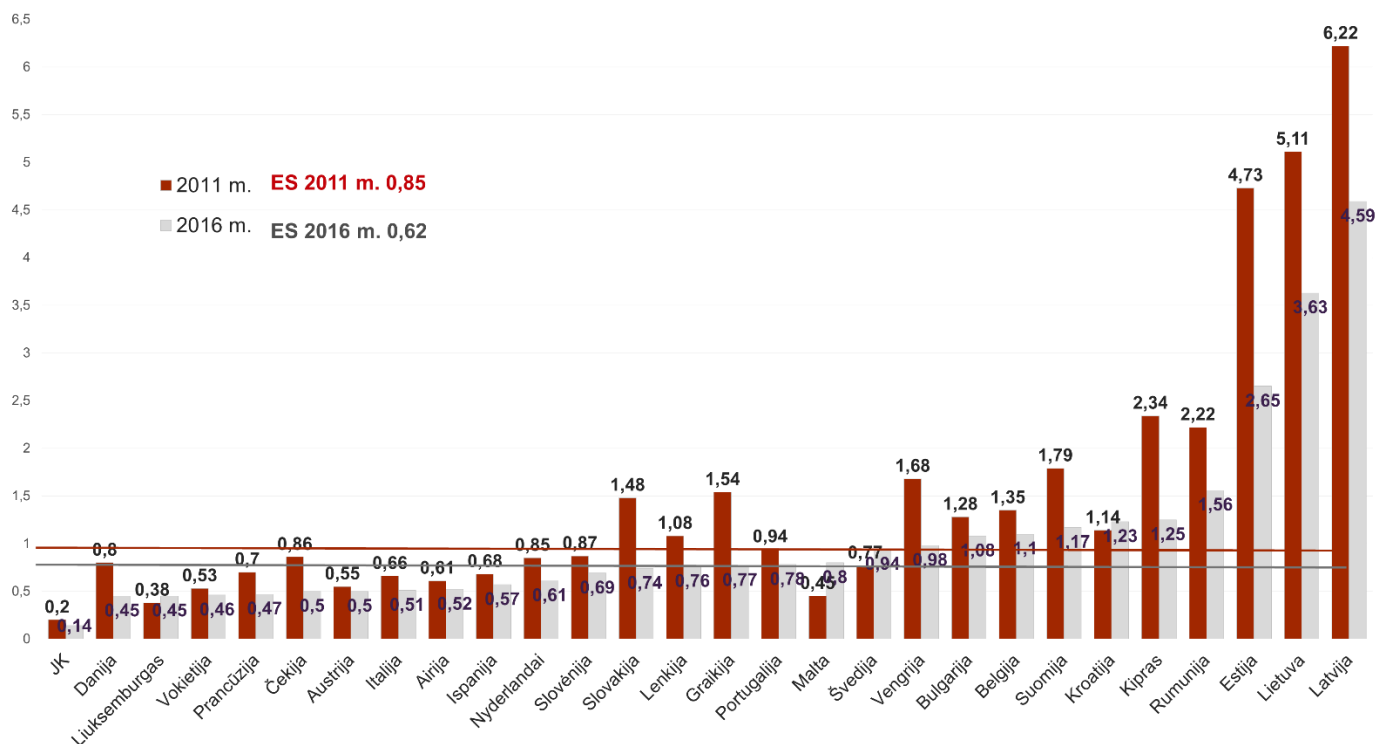
1.4. pav. Užregistruoti ir ištirti nužudymai (su pasikėsinimais) 2005–2019 m.

Nepaisant palankių nužudymų skaičiaus mažėjimo tendencijų, palyginti su kitomis ES šalimis narėmis, Lietuvoje nužudymų lygis yra vienas didžiausių. Remiantis Eurostato duomenimis⁸, 2016 m. mūsų šalyje 100 000 gyventojų teko 3,63 nužudymo (be pasikėsinimų), tuo metu visoje ES jis buvo beveik šešis kartus mažesnis – 0,62 (žr. 1.5. pav.). Atkreiptinas dėmesys, kad Eurostatas nužudymų lygį skaičiuoja be pasikėsinimų⁹. Kaimyninės šalys taip pat išsiskiria iš bendro ES konteksto: Latvijoje nužudymų lygis 2016 m. buvo pats aukščiausias ES – net 4,59, Estijoje – beveik dvigubai mažesnis – 2,65. Gana aukštas nužudymų lygis buvo ir Rumunijoje – 1,56, tuo metu pats žemiausias – Jungtinėje Karalystėje – tik 0,14.

⁸ <http://ec.europa.eu/eurostat>

⁹ 2016 m. Lietuvoje buvo užregistruoti 142 nužudymai ir 19 pasikėsinimų nužudyti.

ATASKAITA APIE VIEŠOJO SAUGUMO BŪKLĘ LIETUVOJE

1.5. pav. Nužudymų skaičius 100 000-čių gyventojų ES šalyse narėse¹⁰.

Palyginus pastarojo dešimtmečio ES šalių narių duomenis (žr. 1.7. lentelę) matyti, kad nužudymų lygio mažėjimo tendencijos būdingos ir daugeliui ES šalių narių. Per šešerius metus nužudymų lygis labiausiai sumažėjo Estijoje (2011 m. buvo 4,73, o 2016 m. nukrito iki 2,65), Latvijoje (nuo 6,22 iki 4,59), Lietuvoje (nuo 5,11 iki 3,63) ir Kipre (nuo 2,34 iki 1,25). Tačiau keliose šalyse šis rodiklis padidėjo: Maltoje (2011 m. buvo 0,45, o 2016 m. išaugo iki 0,8), Švedijoje (nuo 0,77 iki 0,94) ir Kroatijoje (nuo 1,14 iki 1,23).

2019 m. Lietuvoje 100 000-čių gyventojų buvo užregistruota 3,5 tyčinio nužudymo (su pasikėsinimais). Atkreiptinas dėmesys, kad šis rodiklis nuo 2005 m. sumažėjo daugiau nei tris kartus – nuo 11,4 iki 3,5. Nepaisant žymaus nužudymų lygio mažėjimo, mažai tikėtina, kad per artimiausius metus Lietuva priartės prie ES vidurkio.

¹⁰ Apibendrinti duomenys apie visas ES šalis nars yra nuo 2011 iki 2016 m.

ATASKAITA APIE VIEŠOJO SAUGUMO BŪKLĘ LIETUVOJE

1.7. lentelė. Nužudymų skaičius 100 000-čių gyventojų 2011–2016 m.¹¹

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	Skirtumas
Airija	0,61	0,87	0,56	0,71	0,46	0,52	-0,09
Austrija	0,55	0,44	0,44	0,43	0,57	0,5	-0,05
Belgija	1,35	1,16	0,99	1,03	1,06	1,1	-0,25
Bulgarija	1,28	1,52	1,22	1,33	1,38	1,08	-0,2
Čekija	0,86	0,9	0,87	0,74	0,84	0,5	-0,36
Danija	0,8	0,34	0,35	0,74	0,6	0,45	-0,35
Estija	4,73	4,89	3,98	3,19	3,64	2,65	-2,08
Graikija	1,54	1,4	1,35	1,06	0,85	0,77	-0,77
Ispanija	0,68	0,62	0,65	0,64	0,58	0,57	-0,11
Italija	0,66	0,68	0,6	0,56	0,57	0,51	-0,15
Jungtinė karalystė	0,2	0,17	0,16	0,14	0,13	0,14	-0,06
Kipras	2,34	1,94	1,36	1,14	1,49	1,25	-1,09
Kroatija	1,14	1,23	1,12	0,88	0,9	1,23	0,09
Latvija	6,22	6,25	5,91	6,95	5,14	4,59	-1,63
Lenkija	1,08	1	1,12	0,89	0,78	0,76	-0,32
Lietuva	5,11	4,4	4,9	3,81	4,11	3,63	-1,48
Liuksemburgas	0,38	0,33	0,16	1,11	0,94	0,45	0,07
Malta	0,45	1,34	1,38	0,84	0,72	0,8	0,35
Nyderlandai	0,85	0,84	0,79	0,79	0,65	0,61	-0,24
Portugalija	0,94	1,12	0,92	1,02	1,01	0,78	-0,16
Prancūzija	0,7	0,7	0,67	0,49	0,52	0,47	-0,23
Rumunija	2,22	2,27	1,87	1,87	1,6	1,56	-0,66
Slovakija	1,48	1,09	1,37	0,9	0,84	0,74	-0,74
Slovėnija	0,87	0,77	0,95	0,96	0,75	0,69	-0,18
Suomija	1,79	1,33	1,48	1,41	1,31	1,17	-0,62
Švedija	0,77	0,66	0,82	0,82	0,99	0,94	0,17
Vengrija	1,68	1,38	1,26	0,96	1,28	0,98	-0,7
Vokietija	0,53	0,52	0,49	0,46	0,53	0,46	-0,07
Europos Sąjunga	0,85	0,81	0,77	0,7	0,69	0,62	-0,23

Paaškinimų, kodėl Lietuvoje nužudymų skaičius tenkantis 100 000-čių gyventojų net šešis kartus viršija ES vidurkį, galime rasti A. Čepo, A. Dobrynino ir G. Valicko straipsnyje „Nužudymai Lietuvoje: teisiniai, sociologiniai ir psichologiniai aspektai“¹². Autoriai įvardija keletą priežasčių. Viena ta, kad Lietuvoje, palyginti su kitomis ES šalimis, yra gana plačiai konstruojama nužudymų sąvoka – „LR BK įtvirtina plačią nužudymo sąvoką, kuri apima ir nusikaltimus, kitose valstybėse laikomus atskiromis nusikaltimų kategorijomis (pvz. sveikatos sutrikdymus, sukėlusius nukentėjusiojo mirtį). Lietuvos teismai ne visais atvejais tiksliai atriboja tyčinius nužudymus ir

¹¹ Šaltinis:

<https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&language=en&pcode=tps00146>

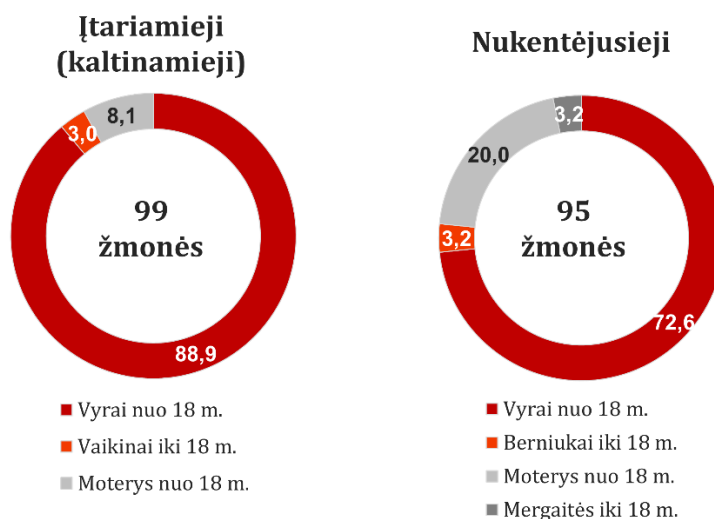
¹² Teisės problemos. 2013. Nr. 1 (79). <http://teise.org/wp-content/uploads/2016/09/12013-1-Cepas-Dobryninas-Valickas.pdf>

ATASKAITA APIE VIEŠOJO SAUGUMO BŪKLĘ LIETUVOJE

neatsargius gyvybės atėmimus“. Kita priežastis – teismų praktikoje siauriamos būtiniosios ginties ribos, ir taip iš plečiama nužudymo sąvoka.

Tolesnėje analizėje detaliau apžvelgiamos įtariamų (kaltinamų) ir nukentėjusių asmenų pagrindinės demografinės charakteristikos. Atkreiptinas dėmesys, kad duomenis apie nukentėjusius ir įtariamus (kaltinamus) asmenis galima lyginti su tam tikromis išlygomis, nes pastarieji nėra išsamūs – ne visi nužudymai yra ištiriami ir ne visi įtariamieji yra nustatomi. Taip pat svarbu ir tai, kad 1.6. pav. pateikiami duomenys apie 2019 m. ištirtus nužudymus ir nustatytus įtariamuosius (kaltinamuosius), tuo metu, kai pats nužudymas galėjo būti padarytas ir prieš kelerius metus. Nepaisant visų minėtų išlygų, matyti tam tikros tendencijos. 9 iš 10 įtariamųjų (kaltinamųjų) buvo vyrai (88 suaugusieji ir 3 nepilnamečiai). Tuo metu tarp nustatytų įtariamų (kaltinamų) asmenų tik kas dešimta buvo moteris (8 suaugusios ir nė vienos nepilnametės).

Analizuojant nukentėjusių asmenų demografinius duomenis, matyti, kad tarp nužudytų asmenų ketvirtadalis buvo moterų (19 suaugusių ir trys mergaitės). Atitinkamai tarp nužudytųjų buvo trys berniukai iki 18 metų ir 69 suaugę vyrai. Lyginant su ankstesnių metų tendencijomis, 2019 m. šiek tiek sumažėjo nužudytų moterų, atitinkamai išaugo vyrų, dalis.

1.6. pav. Įtariamų (kaltinamų) ir nukentėjusių asmenų nuo tyčinių nužudymų (su pasikėsinimais) pagrindinės demografinės charakteristikos (2019 m.), proc.

Atkreiptinas dėmesys į dar keletas svarbių aspektų. Daugiau nei pusė atvejų auka ir nusikaltėlis buvo pažįstami, o du iš trijų nužudymų buvo padaryti neblaivių asmenų. Į visa tai reikėtų atsižvelgti siekiant spręsti smurto visuomenėje problemą. Lyginant pastarųjų penkiolikos metų įtariamųjų ir nukentėjusiųjų pasiskirstymą pagal lytį ir amžių, matyti, kad tendencijos beveik nekinta.

1.2.2. Sunkūs sveikatos sutrikdymai

Panašiai kaip ir tyčinių nužudymų, sunkių sveikatos sutrikdymų lyginamoji dalis sudaro 0,2–0,4 proc. tarp visų šalyje užregistruotų nusikalstamų veikų. Tiriamuoju laikotarpiu matyti kelios teigiamos tendencijos. Pirmoji, kad sunkių sveikatos sutrikdymų per pastaruosius penkiolika metų sumažėjo nuo 354 iki 129, t. y. net 63,6 proc. Kita teigiama tendencija, kad šiek tiek sumažėjo ir jų lyginamoji dalis: 2005–2007 m. jie sudarė 0,4 proc. visų užregistruotų nusikalstamų veikų, o 2008–2019 m. – 0,2–0,3 proc. Svarbu pažymėti, kad 2012 m. užregistruotų sunkių sveikatos sutrikdymų skaičius buvo sumažėjęs, tačiau 2013–2015 m. jis grįžo į 2011 m. lygį (žr. 1.8. lentelę).

Per pastaruosius ketverius metus nuosekliai mažėjo užregistruotų atvejų, o 2019 m. sunkių sveikatos sutrikdymų skaičius buvo pats mažiausias per visą lyginamąjį laikotarpį. 2019 m. Lietuvoje 100 000-čių gyventojų buvo užregistruota 4,6 sunkaus sveikatos sutrikdymo. Atkreiptinas dėmesys, kad ir šis rodiklis nuo 2005 m. su nedidelėmis išimtimis nuolat mažėjo (nuo 11,8 iki 4,6).

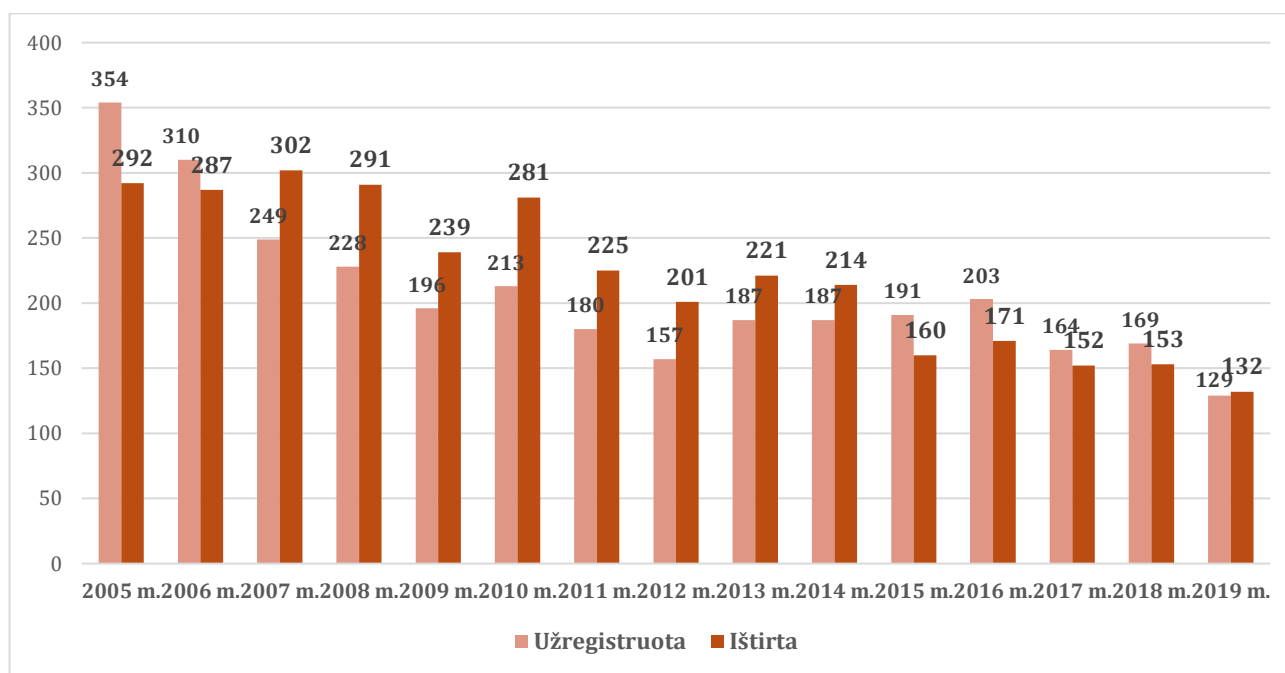
1.8. lentelė. Užregistruoti ir ištirti sunkūs sveikatos sutrikdymai 2005–2019 m.

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Užregistruota	354	310	249	228	196	213	180	157	187	187	191
Ištirta	292	287	302	291	239	281	225	201	221	214	160
Ištirta, proc.	82,5	92,6	121,3	127,6	121,9	131,9	125	128	118,2	114,4	83,8
Užregistruota 100 000 gyventojų	11,8	10	8,5	7,4	6,6	7,4	6,4	5,9	6,3	6,4	6,6

	2016	2017	2018	2019
Užregistruota	203	164	169	129
Ištirta	171	152	153	132
Ištirta, proc.	59,2	64,4	62,7	68
Užregistruota 100 000 gyventojų	7,1	5,8	6	4,6

ATASKAITA APIE VIEŠOJO SAUGUMO BŪKLĘ LIETUVOJE

Dar viena teigiama tendencija – tai gana didelė šių nusikaltimų ištirimo dalis (žr. 1.8. lentelę). Nuo 2007 iki 2014 m. stebima tendencija¹³, kad ištirtų sunkių sveikatos sutrikdymų skaičius viršydavo tais metais užregistruotų nusikaltimų skaičių. Taip galėjo atsitikti dėl kelių priežasčių. Viena jų, kad iš tikro išaugo minėtų ištirtų nusikaltimų, kai buvo ištiriama vis daugiau ankstesniais metais užregistruotų atvejų. 1.7. pav. matyti, kad, nors užregistruotų sunkių sveikatos sutrikdymų atvejų ir mažėjo, ištirtų nusikaltimų skaičius beveik nepakito. Tačiau galima ir kita priežastis – dalis sveikatos sutrikdymų galėjo būti užregistruojami kaip nesunkūs, o vėliau po ekspertų išvados jie galėjo būti perkvalifikuojami į sunkius sveikatos sutrikdymus, kurie matyti antroje – ištirtų nusikaltimų – kreivėje. Siekiant patvirtinti šias prielaidas, reikia atlikti išsamesnę baudžiamųjų bylų analizę.

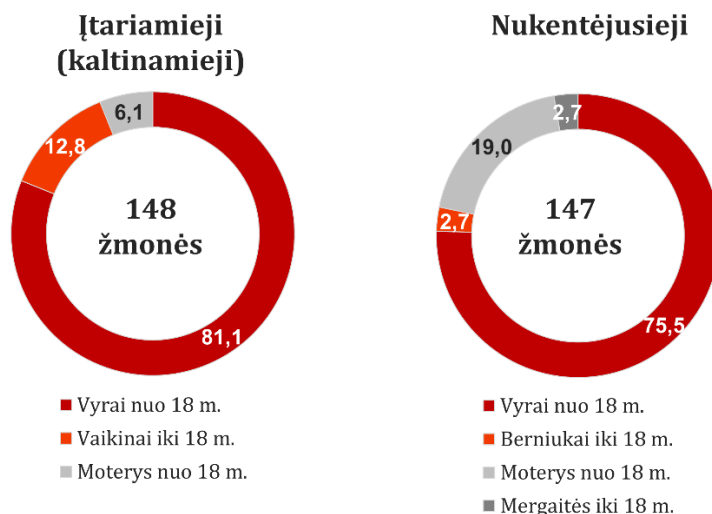
1.7. pav. Užregistruoti ir ištirti sunkūs sveikatos sutrikdymai 2005–2019 m.

Analizuojant sunkiais sveikatos sutrikdymais įtariamų (kaltinamų) ir nukentėjusių asmenų pagrindines demografines charakteristikas, matyti tos pačios tendencijos kaip ir nužudymų atveju (žr. 1.8. pav.). 2019 m. 9 iš 10 įtariamųjų buvo vyrai (120 suaugusių ir 9 nepilnamečiai), dešimtadalis moterų (19 suaugusių ir nė vienos nepilnamečių). Analizuojant nukentėjusių asmenų demografinius duomenis, matyti, kad tarp nukentėjusių nuo sunkių sveikatos sutrikdymų asmenų penktadalį sudarė moterys (28 suaugusios ir 4 mergaitės). Tarp nukentėjusių buvo 111 suaugusių

¹³ Nuo 2016 m. pasikeitus ištirtų nusikalstamų veikų apskaičiavimo metodikai santykinai sumažėjo ištirtų nusikalstamų veikų dalis.

ATASKAITA APIE VIEŠOJO SAUGUMO BŪKLĘ LIETUVOJE

vyrų ir 4 berniukai. Svarbu tai, kad ankstesniais metais nukentėjusių moterų dalis buvo mažesnė, pvz., 2015 m. – 8 proc.

1.8. pav. Įtariamų (kaltinamų) ir nukentėjusių asmenų nuo sunkių sveikatos sutrikdymų pagrindinės demografinės charakteristikos (2019 m.), proc.

Panašiai kaip ir tyčinių nužudymų atveju, lyginant pastarųjų metų įtariamųjų ir nukentėjusiųjų pasiskirstymą pagal lytį ir amžių, matyti, kad pagrindinės tendencijos beveik nekinta. Kitas panašumas, kad daugiau nei pusė sunkių sveikatos sutrikdymų atvejų auka ir nusikaltėlis buvo pažįstami, o du iš trijų nusikaltimų buvo padaryti neblaivių asmenų. Lyginant pastarųjų dešimtmečių nužudymų ir sunkių sveikatos sutrikdymų rodiklius, matyti, kad jie yra panašūs ir vienodai kinta.

1.2.3. Fizinio skausmo sukėlimas ir nežymus sveikatos sutrikdymas

2011 m. pabaigoje įsigaliojus Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymui, nuo 2012 m. stebimas staigus užregistruotų nusikalstamų veikų pagal BK 140 str. („Fizinio skausmo sukėlimas ir nežymus sveikatos sutrikdymas“) augimas. 2005 m. pagal šį BK straipsnį buvo užregistruotos 1373, 2012 m. – 7890, 2015 m. – 9290, o 2019 m. – 9970 nusikalstamų veikų, t. y. daugiau nei septynis kartus daugiau (žr. 1.9. lentelę). Atitinkamai išaugo iš šių nusikalstamų veikų lyginamoji dalis – 2005 m. jos sudarė 1,3 proc., 2012 m. – 9,6 proc., 2015 m. – 12,8 proc., o 2019 m.

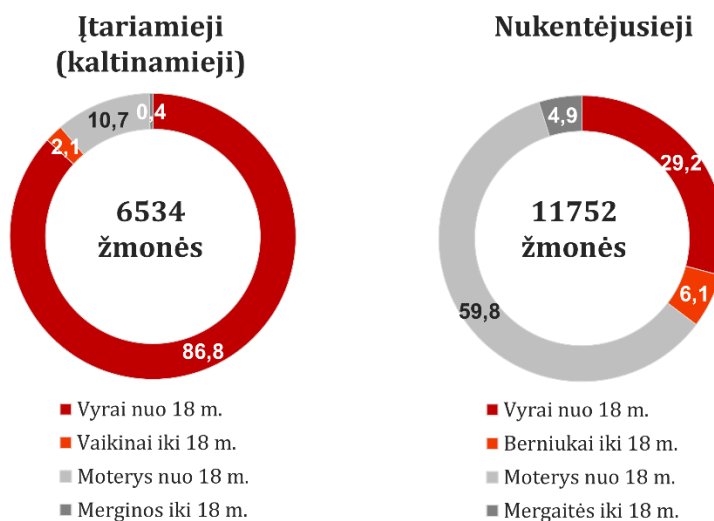
ATASKAITA APIE VIEŠOJO SAUGUMO BŪKLĘ LIETUVOJE

– net 19,4 proc. t. y. beveik penktadalį visų užregistruotų nusikalstamų veikų. Tai buvo viena iš priežasčių, turėjusių įtakos tam, kad 2012–2014 m., palyginti su 2011 m., išaugo užregistruotų nusikalstamų veikų skaičius.

1.9. lentelė. Užregistruoti ir ištirti fizinio skausmo sukėlimo ir nežymus sveikatos sutrikdymai 2012–2019 m.

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Užregistruota	7890	10022	9557	9290	8886	11033	11609	9970
Ištirta	6456	8595	8649	8500	8017	8824	10061	8355
Ištirta, proc.	81,8	85,8	90,5	91,5	77,4	71,5	74,7	72,7
Užregistruota 100 000 gyventojų	263,7	338,9	326,1	320	309,7	391	414,5	357,1

Toliau pateikiama trumpa įtariamųjų (kaltinamųjų) ir nukentėjusių nuo smurto artimoje aplinkoje (pagal BK 140 str.) charakteristika. 2019 m. statistiniai duomenys rodo, kad dauguma įtariamųjų buvo suaugę vyrai (5670 vyrų ir 135 nepilnamečiai), atitinkamai moterų tik 11,1 proc. (702 moterys ir 27 nepilnametės). Tarp nukentėjusiųjų priešingai – dominuoja moterys – 64,7 proc. (7032 moterys ir 573 mergaitės). Atitinkamai nukentėjo 35,3 proc. vyrų (5670 vyrų ir 135 berniukai) (žr. 1.9. pav.).

1.9. pav. Įtariamų (kaltinamų) ir nukentėjusių asmenų nuo fizinio skausmo sukėlimo ir nežymaus sveikatos sutrikdymo pagrindinės demografinės charakteristikos (2019 m.), proc.

Atkreiptinas dėmesys, kad pastaraisiais metais pastebimai keitėsi nukentėjusių lyčių santykis – santykinai rečiau nukenčia moterys, o dažniau – vyrai. Pvz., 2015 m. tarp nukentėjusių moterų dalis buvo 81 proc., o 2019 m. – 64,7 proc. Tikėtina, kad šiuos pokyčius galėjo nulemti sumažėjusi latentinių nusikaltimų, kuriuose nukentėjo vyrai, dalis – kuomet daugiau vyrų išdrįso pranešti teisėsaugos institucijoms. Siekiant patvirtinti šias prielaidas, reikia atlikti išsamesnę baudžiamųjų bylų analizę.

Apie smurto šeimoje problemą byloja ir gyventojų apklausos. Pvz., remiantis 2016 m. Eurobarometro duomenimis¹⁴, 33 proc. Lietuvos gyventojų nurodė, kad jų draugų ar šeimos rate yra bent vienas asmuo, nukentėjęs nuo bet kokios rūšies šeiminio smurto. Svarbu paminėti, kad Lietuvoje šis rodiklis yra vienas didžiausių, lyginant su kitomis ES šalimis narėmis (ES vidurkis yra 24 proc.). Pagal kitą rodiklį – kuri dalis gyventojų mano, kad smurtas prieš moteris artimoje aplinkoje yra labai paplitęs – Lietuva, lyginant su kitomis ES šalimis narėmis, atsiduria sąrašo pabaigoje. Daugiausia manančių, kad tai labai išplitęs reiškinys buvo Portugalijoje (54 proc.), Italijoje (45 proc.), Rumunijoje (36 proc.), Jungtinėje Karalystėje (32 proc.), Airijoje ir Lietuvoje (31 proc.), tuo metu ES vidurkis – 25 proc.

1.3.4. Išžaginimai

Panašiai, kaip ir jau aptarti kiti labai sunkūs nusikaltimai, išžaginimai sudaro vos 0,2–0,3 proc. nuo visų užregistruojamų nusikalstamų veikų. Tačiau yra ir keletas esminių skirtumų. Vienas jų, kaip rodo tarptautiniai viktimologiniai tyrimai, gana didelis jų latentiškumas, kai nusikaltimo aukos dėl tam tikrų priežasčių nelinkusios pranešti teisėsaugos institucijoms, kad buvo išžagintos. Tarp galimų priežasčių gali būti artimi aukos ir pažeidėjo santykiai, netikėjimas, kad nusikaltimas bus atskleistas ar patirtas gėdos ir pažeminimo jausmas. Dėl minėtų priežasčių statistinius duomenis apie užregistruotus išžaginimus, jų aukas ir pažeidėjus reikėtų vertinti atsargiai.

2019 m. Lietuvoje 100 000-čių gyventojų buvo užregistruota 3,4 išžaginimo¹⁵. Atkreiptinas dėmesys, kad šis rodiklis nuo 2005 m. iki 2009 m. nuolat mažėjo (nuo 11,8 iki 3,4). 2010 m. šis rodiklis buvo išaugęs iki 6,3, o 2011 m. pradėjo mažėti (žr. 1.10. lentelę).

¹⁴ Visose ES šalyse narėse pagal tą pačią metodologiją atliekamas tyrimas. Special Eurobarometer 449: Gender-based violence. https://data.europa.eu/euodp/en/data/dataset/S2115_85_3_449_ENG

¹⁵ Šis rodiklis skaičiuojamas taip pat kaip ir kitų nusikalstamų veikų atveju, t. y. visiems gyventojams, nors nuo šio nusikaltimo gali nukentėti tik moterys. Jeigu jis būtų skaičiuojamas tik moterų skaičiui jis būtų maždaug du kartus didesnis.

ATASKAITA APIE VIEŠOJO SAUGUMO BŪKLĘ LIETUVOJE

1.10. lentelė. Užregistruoti ir ištirti išžaginimai (su pasikėsinimais) 2005–2019 m.

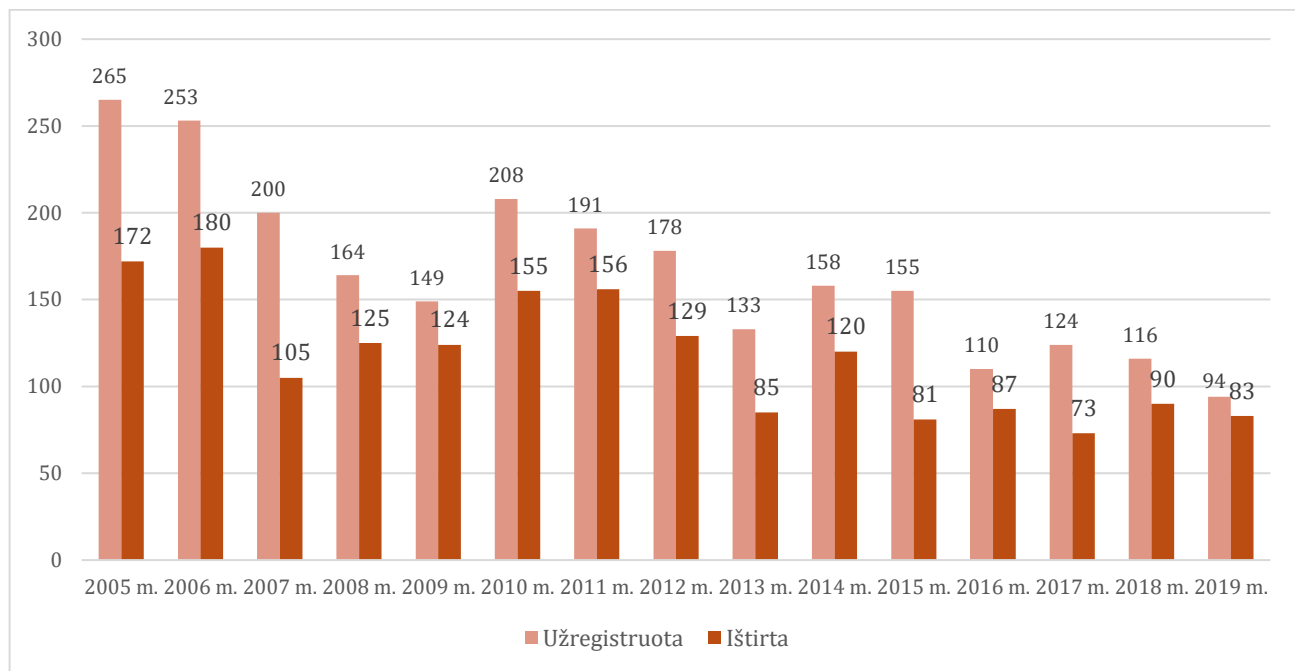
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Užregistruota	265	253	200	164	149	208	191	178	133	158	155
Ištirta	172	180	105	125	124	155	156	129	85	120	81
Ištirta, proc.	64,9	71,1	52,5	76,2	83,2	74,5	81,7	72,5	63,9	75,9	52,3
Užregistruota 100 000 gyventojų	7,7	7,4	5,9	4,8	4,5	6,3	5,9	5,9	4,5	5,4	5,3

	2016	2017	2018	2019
Užregistruota	110	124	116	94
Ištirta	87	73	90	83
Ištirta, proc.	53	44,2	55,6	63,4
Užregistruota 100 000 gyventojų	3,8	4,4	4,1	3,4

Tiriamuoju laikotarpiu nuo 265 iki 94, arba 64,5 proc., sumažėjo užregistruotų išžaginių. Skirtingai nei ankščiau aptarti nusikaltimai, užregistruotų išžaginių kreivė labai nepastovi: matyti augimo, tada mažėjimo, vėl augimo ir mažėjimo tendencijos. Neturint išsamių viktimologinių tyrimų duomenų, sunku įvardinti, ar tai teigiama, ar neigiama tendencija. Išlaugęs užregistruotų išžaginių skaičius gali būti siejamas su sumažėjusiu jų latentiskumu ir išaugusiu pasitikėjimu teisėsaugos institucijomis.

Analizuojant užregistruotų ir ištirtų išžaginių skaičiaus pokyčius, matyti kelios tendencijos. Viena jų – skirtingai nei nužudymų ar sunkių sveikatos sutrikdymų atveju, ištirtų išžaginių dalis yra mažesnė. Kita tendencija, kad užregistruotų ir ištirtų išžaginių kreivės (žr. 1.10. pav.) kinta panašiai, t. y. sumažėjus užregistruotų išžaginių skaičiui, sumažėja ir tais metais ištirtų nusikaltimų skaičius, ir atvirkščiai. Tiriamuoju laikotarpiu buvo užregistruota vidutiniškai 167, o išaiškinti 118 išžaginimo atvejų, t. y. vidutiniškai išaiškinami du iš trijų nusikaltimų. Atkreiptinas dėmesys, kad 2007 ir 2015 m. pastebimai sumažėjo ištirtų išžaginių dalis.

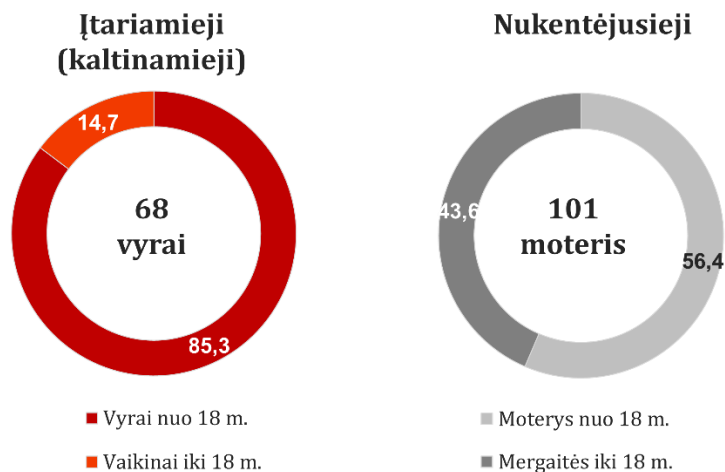
ATASKAITA APIE VIEŠOJO SAUGUMO BŪKLĘ LIETUVOJE

1.10. pav. Užregistruoti ir ištirti išžaginimai 2005–2019 m.

Aprašant pagrindines įtariamų (kaltinamų) ir nukentėjusių asmenų demografines charakteristikas, matyti, kad šiuo atveju pažeidėjai paprastai yra vyrai, o nukentėjusios – tik moterys. Vis tik pasitaiko retų atvejų kai išžaginiu yra įtariamos moterys. Pvz., 2011 m. buvo trys, o 2012 m. – du atvejai, kai įtarimai (kaltinimai) buvo pareikšti moterims, pvz., dalyvavusioms darant arba kurstat daryti nusikalstamą veiką.

Taigi galima lyginti tik suaugusiųjų ir vaikų iki 18 metų (įtariamųjų atveju – nepilnamečių) santykį. 2019 m. tarp įtariamų (kaltinamų) asmenų buvo nustatyta 14,7 proc. nepilnamečių (58 vyrai ir 10 nepilnamečių), o tarp nukentėjusiųjų buvo 43,6 proc. (2012 m. buvo net 50 proc.) mergaičių (57 moterys ir 44 mergaitės) (žr. 1.11. pav.).

1.11. pav. Įtariamų (kaltinamų) ir nukentėjusių asmenų nuo išžaginimų pagrindinės demografinės charakteristikos (2019 m.), proc.

Nuo išžaginimų, kaip ir kitų seksualinių nusikaltimų (pagal BK – nusikalstamų veikų, susijusių su seksualinio apsisprendimo laisve ir neliečiamumu) atveju, didelę nukentėjusių asmenų dalį sudaro vaikai iki 18 metų. Tuo jie skiriasi nuo kitų nusikalstamų veikų, kur nukentėjusių vaikų dalis yra gerokai mažesnė. Remiantis tik užregistruotais atvejais, matyti, kad mergaitės sąlyginai gana dažnai tampa išžaginimų aukomis. Tačiau, siekiant pagrįsti šią prielaidą, reikia atlikti išsamius viktimologinius tyrimus. Gali būti, kad suaugusios moterys tiesiog mažiau linkusios pranešti teisėsaugos institucijoms apie seksualinės prievartos atvejus.

Lyginant pastarųjų penkiolikos metų įtariamųjų (kaltinamųjų) pasiskirstymą pagal amžių, matyti, kad tendencijos beveik nekinta, tačiau pastebėta kita nerimą kelianti tendencija – gana didelė nukentėjusių nuo išžaginimų mergaičių iki 18 metų dalis.

1.3.5. Plėšimai

Plėšimų lyginamoji dalis tarp visų šalyje užregistruotų nusikalstamų veikų yra kelis kartus didesnė nei jau aptartų nusikaltimų rūšių. Per pastaruosius penkiolika metų lyginamoji plėšimų dalis tolygiai mažėjo: 2005 m. jie sudarė 5,8 proc., 2015 m. – 2,2 proc., o 2019 m. – 1,3 proc. nuo visų užregistruotų nusikalstamų veikų. Panašiai kaip ir anksčiau aptartų sunkių smurtinių nusikaltimų atveju, lyginamuoju laikotarpiu stebimos nuolatinio mažėjimo tendencijos – net 87,2 proc. sumažėjo užregistruotų plėšimų atvejų. Tai yra vienas didžiausių teigiamų pokyčių tiriamuoju laikotarpiu (žr. 1.11. lentelę).

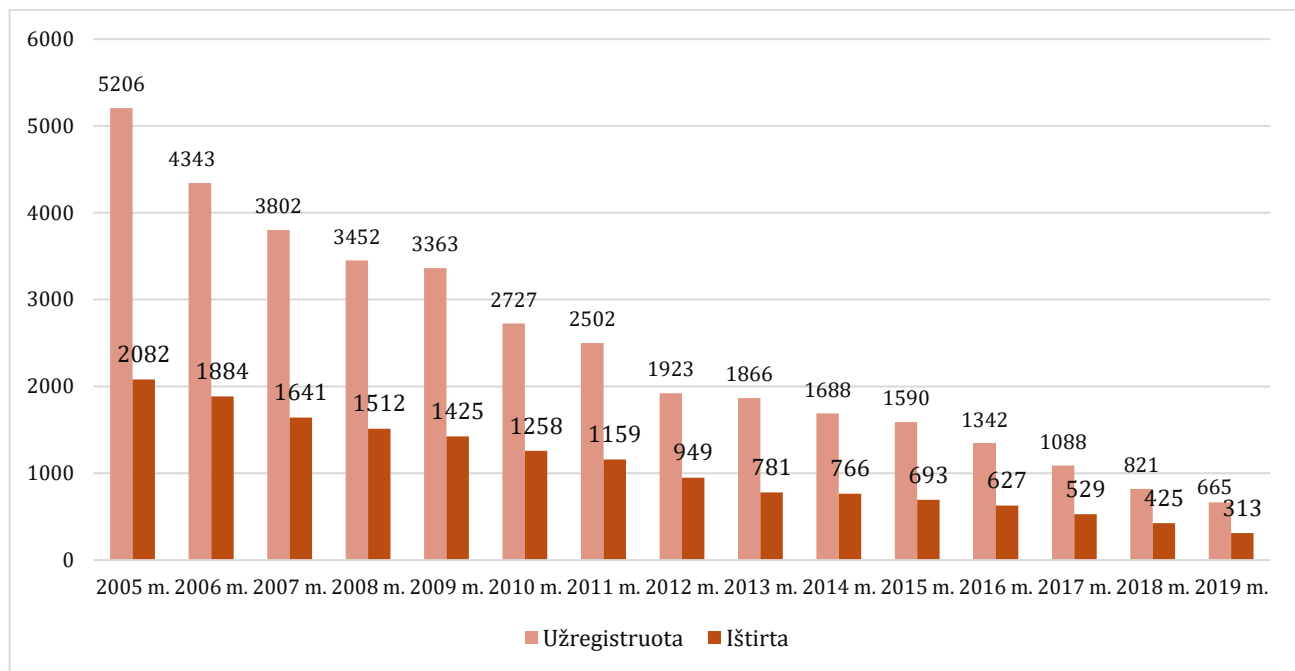
1.11. lentelė. Užregistruoti ir ištirti plėšimai 2005–2019 m.

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Užregistruota	5206	4343	3802	3452	3363	2727	2502	1923	1866	1688	1590
Ištirta	2082	1884	1641	1512	1425	1258	1159	949	781	766	693
Ištirta, proc.	40	43,4	43,2	43,8	42,4	46,1	46,3	49,3	41,9	45,4	43,6
Užregistruota 100 000 gyventojų	152	127,6	112,3	102	100,7	82,8	77,7	64,3	63,1	57,6	54,8

	2016	2017	2018	2019
Užregistruota	1342	1088	821	665
Ištirta	627	529	425	313
Ištirta, proc.	38,7	39,5	41,1	39
Užregistruota 100 000 gyventojų	46,8	38,6	29,3	23,8

Palyginus užregistruotų ir ištirtų plėšimų santykį, matyti tam tikros tendencijos. Viena jų – iki 2012 m. nuo 40 iki 49,3 proc. augo ištirtų plėšimų dalis, tačiau 2013 m. ji krito iki 2005 m. lygio. Vėlesniu laikotarpiu (nuo 2016–2019 m.) išliko panašus ištirtų plėšimų lygis. Lyginant absoliučiais skaičiais, matyti panašus užregistruotų ir ištirtų plėšimų kreivių kritimas (žr. 1.12. pav.), t. y. sumažėjus užregistruotų plėšimų skaičiui, sumenko ir ištirtų plėšimų kiekis, tačiau teigiamas pokytis tas, kad sumažėjo atotrūkis tarp šių kreivių, pvz., 2005 m. buvo išaiškinti du iš penkių užregistruotų plėšimų, o 2012 m. – vienas iš dviejų.

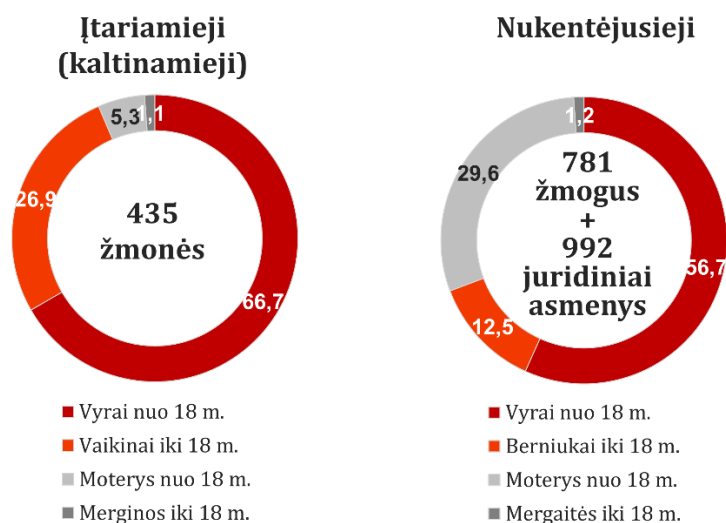
ATASKAITA APIE VIEŠOJO SAUGUMO BŪKLĘ LIETUVOJE

1.12. pav. Užregistruoti ir ištirti plėšimai 2005–2019 m.

Analizuojant plėšimais įtariamų (kaltinamų) ir nukentėjusių asmenų pagrindines demografines charakteristikas, matyti kelios įdomios tendencijos (žr. 1.13. pav.). Absoliuti dauguma (net 94 proc.) įtariamų (kaltinamų) asmenų buvo vyrai. Įdomu ir tai, kad beveik trečdalis įtariamųjų buvo nepilnamečiai (290 suaugusiųjų ir 117 nepilnamečių). Tai yra didžiausia nepilnamečių dalis, palyginti su kitais anksčiau aptartais nusikaltimais, ir atitinkamai, t. y. nusikaltimai, kuriuos labai retai padaro moterys (23 suaugusios ir 5 nepilnametės). Kita svarbi įžvalga, kad pastaraisiais metais pastebimai sumažėjo nepilnamečių merginų padaromų plėšimų dalis: 2019 m. nepilnamečių merginų ir suaugusių moterų santykis buvo viena iš keturių, o 2015 m. – viena iš dviejų.

ATASKAITA APIE VIEŠOJO SAUGUMO BŪKLĘ LIETUVOJE

1.13. pav. Įtariamų (kaltinamų) ir nukentėjusių¹⁶ nuo plėšimų asmenų pagrindinės demografinės charakteristikos (2019 m.), proc.

Skirtingai nei anksčiau aptartų sunkių smurtinių nusikaltimų atveju, nuo plėšimų gali nukentėti ir fiziniai, ir juridiniai asmenys. 2019 m. nuo plėšimų nukentėjo 781 fizinis asmuo ir 992 juridiniai asmenys. Analizuojant nukentėjusių asmenų demografinius duomenis, matyti, kad tarp nukentėjusių nuo plėšimų beveik trečdalis buvo moterų (231 moteris ir 9 mergaitės) ir du trečdaliai vyrų (nukentėjo 443 vyrai ir 98 berniukai). Įdomu tai, kad nukentėjusių mergaičių buvo 10 kartų mažiau nei nukentėjusių berniukų. Tarp visų įtariamų plėšimais asmenų berniukai sudarė 26,9 proc., o tarp nukentėjusių asmenų – 12,5 proc., atitinkamai mergaitės – po 1,1 ir 1,2 proc.

Lyginant pastarųjų penkiolikos metų įtariamųjų (kaltinamųjų) ir nukentėjusiųjų pasiskirstymą pagal lytį, matyti, kad tendencijos beveik nekinta. Žymesni skirtumai stebimi dėl įtariamųjų (kaltinamųjų) amžiaus – pastaraisiais metais pastebimai sumažėjo nepilnamečių merginų padaromų plėšimų dalis.

¹⁶ Paveiksle pateikiamos tik nukentėjusių fizinių asmenų demografinės charakteristikos.

1.3.6. Sukčiavimai

Skirtingai nei anksčiau aptarti nusikaltimai, sukčiavimai ypatingi tuo, kad tiriamuoju laikotarpiu dominavo šių nusikalstamų veikų augimo tendencijos. Užregistruoti sukčiavimai 2005 m. sudarė 4 proc. nuo visų užregistruotų nusikalstamų veikų, tačiau 2019 m. jie sudarė jau 5,8 proc. Per penkiolika metų nuo 3614 iki 2981, arba 17,5 proc., sumažėjo užregistruotų sukčiavimo atvejų (žr. 1.12. lentelę).

2019 m. Lietuvoje 100 000-čių gyventojų buvo užregistruota 106,8 sukčiavimų. Atkreiptinas dėmesys, kad šis rodiklis per pastaruosius penkiolika metų svyravo nuolat: nuo 2005 m. iki 2008 m. mažėjo (nuo 105,5 iki 90,1), vėliau pradėjo augti. Didžiausias sukčiavimų lygis buvo 2014 m. – 202,5. Pastaruosius ketverius metus jis mažai kinta.

1.12. lentelė. Užregistruoti ir ištirti sukčiavimai 2005– 2019 m.

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Užregistruota	3614	3422	3147	3053	4536	4396	5479	4980	5541	5934	4486
Ištirta	2513	2075	2201	1958	2483	2933	3290	3257	3676	4361	2968
Ištirta, proc.	69,5	60,6	69,6	64,1	54,7	66,7	60	65,4	66,3	73,5	66,2
Užregistruota 100 000 gyventojų	105,5	100,6	93	90,1	135,8	133,5	170,3	166,4	187,5	202,5	154,2

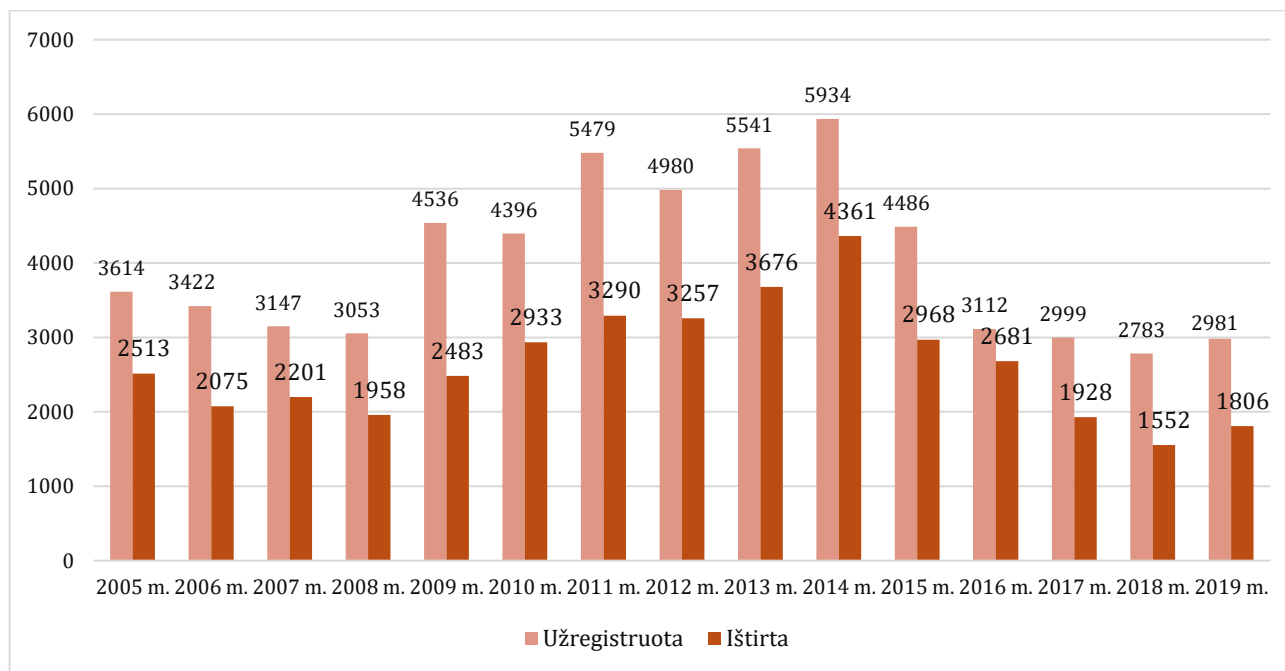
	2016	2017	2018	2019
Užregistruota	3112	2999	2783	2981
Ištirta	2681	1928	1552	1806
Ištirta, proc.	52,7	44,3	40,4	44,3
Užregistruota 100 000 gyventojų	108,4	106,3	99,4	106,8

Atkreiptinas dėmesys, kad nuo 2015 m. pakeista nedidelės turto vertės riba iš prieš tai buvusios „nuo 1 MGL¹⁷“ į „daugiau nei 3, bet neviršijant 5 MGL“, o tai galėjo turėti įtakos užregistruotų sukčiavimų skaičiaus mažėjimui. Svarbu ir tai, kad, kaip rodo tarptautiniai viktimologiniai tyrimai, šie nusikaltimai pasižymi nemažu latentišku, kai nusikaltimo aukos dėl tam tikrų psichologinių priežasčių nelinkusios apie įvykius pranešti teisėsaugos institucijoms.

¹⁷ MGL – minimalus gyvenimo lygis.

ATASKAITA APIE VIEŠOJO SAUGUMO BŪKLĘ LIETUVOJE

Palyginus užregistruotų ir ištirtų sukčiavimų santykį, matyti tam tikros tendencijos. Viena jų, kad įvairiais metais pastebimai svyravo ištirtų sukčiavimų dalis – mažiausia ištirtų sukčiavimų dalis buvo 2009 m. – 54,7 proc., didžiausia – 2014 m. (net 73,5 proc.). 2016–2019 m. laikotarpiu stebima ištirtų sukčiavimų dalies mažėjimo tendencija. 1.14. pav. matyti panašus užregistruotų ir ištirtų sukčiavimų kreivių kitimas, t. y. išaugus užregistruotų sukčiavimo atvejų skaičiui, išaugo ir ištirtų sukčiavimų kiekis. Mažiausias atotrūkis tarp užregistruotų ir ištirtų sukčiavimų buvo 2016 m.

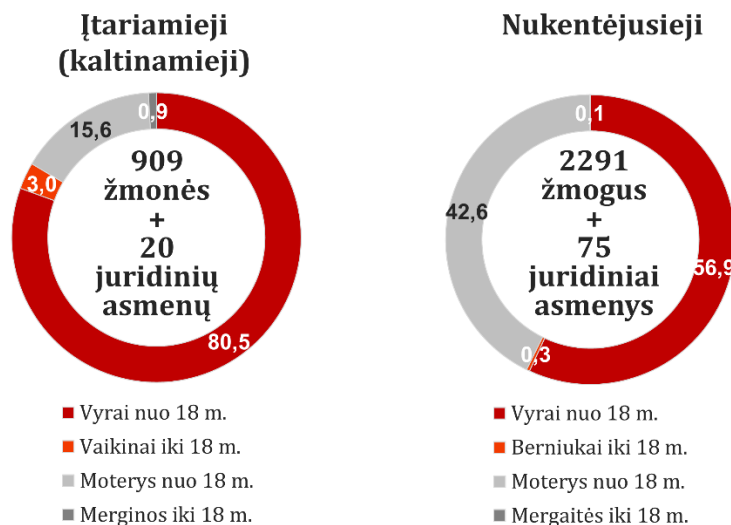
1.14. pav. Užregistruotų ir ištirtų sukčiavimų skaičiaus kitimo tendencijos 2005–2019 m.

Svarbu tai, kad sukčiavimų atveju ir įtariamaisiais (kaltinamaisiais) ir nukentėjusiais gali būti juridiniai asmenys. 2019 m. dėl sukčiavimų buvo įtariam (kaltinami) 909 fiziniai asmenys ir 20 juridinių asmenų. Analizuojant sukčiavimais įtariamų (kaltinamų) ir nukentėjusių asmenų pagrindines demografines charakteristikas, matyti kelios tendencijos (žr. 1.15. pav.). 8 iš 10 įtariamų (kaltinamų) asmenų buvo vyrai (732 suaugusieji ir 27 nepilnamečiai). Svarbu ir tai, kad tarp įtariamųjų buvo labai nedaug nepilnamečių.

2019 m. nuo sukčiavimų nukentėjo 2291 fizinis asmuo ir 75 juridiniai asmenys. Analizuojant nukentėjusių asmenų demografinius duomenis, matyti, kad nuo sukčiavimų dažniau nukenčia vyrai – tarp nukentėjusiųjų jų buvo 57,2 proc. (1304 vyrai ir 8 berniukai), atitinkamai moterys sudarė 42,8 proc. (977 moterys ir 2 mergaitės). Kita svarbi įžvalga, kad t. y. nusikalstama veika, kurią labai retai padaro ir nuo kurios labai retai nukenčia nepilnamečiai, pvz., 2019 m. nuo sukčiavimų

ATASKAITA APIE VIEŠOJO SAUGUMO BŪKLĘ LIETUVOJE

nukentėjo 8 berniukai ir 2 mergaitės. Vis tik, gali būti ir taip, kad kartais apie nuo sukčiavimų nukentėjusius vaikus praneša jų tėvai, kurie ikiteisminio tyrimo metu pripažįstami nukentėjusiais.

1.15. pav. Įtariamų (kaltinamų) ir nukentėjusių¹⁸ nuo sukčiavimų asmenų pagrindinės demografinės charakteristikos (2019 m.), proc.

Lyginant pastarųjų metų įtariamųjų ir nukentėjusiųjų pasiskirstymą pagal amžių, matyti, kad tendencijos beveik nekinta. Vis tik per pastaruosius kelerius metus šiek tiek padaugėjo nukentėjusių vyrų, atitinkamai sumažėjo nukentėjusių moterų dalis.

1.3.7. Vagystės

Beveik pusė visų šalyje užregistruojamų nusikalstamų veikų sudaro vagystės. Per pastaruosius penkiolika metų vagysčių lyginamoji dalis smarkiai sumenko nuo 48,4 iki 24,4 proc. Kadangi vagystės yra dažniausiai užregistruojamos nusikalstamos veikos, jų skaičiaus pokyčiai turi didžiausią įtaką bendrai užregistruoto nusikalstamumo dinamikai. Tiriamuoju laikotarpiu užregistruotų nusikalstamų veikų skaičius sumažėjo 42,7 proc., o vagysčių – 43,5 proc.

¹⁸ Paveiksle pateikiamos tik nukentėjusių fizinių asmenų demografinės charakteristikos.

ATASKAITA APIE VIEŠOJO SAUGUMO BŪKLĘ LIETUVOJE

Atkreiptinas dėmesys, kad nuo 2015 m. pakeista nedidelės turto vertės riba iš prieš tai buvusios „nuo 1 MGL¹⁹“ į „daugiau nei 3, bet neviršijant 5 MGL“, o tai turėjo įtakos užregistruotų vagysčių skaičiaus mažėjimui. Nepaisant tam tikrų užregistruotų vagysčių skaičiaus svyravimų, jų ištirimo dalis 2005–2014 m. beveik nepakito – buvo ištiriama kas ketvirta vagystė (žr. 1.13. lentelę). Lyginant 2016–2019 m. laikotarpį matyti, kad vis mažėjant užregistruotų vagysčių skaičiui tuo pačiu augo jų ištirimas (nuo 18,7 iki 26,3 proc.).

2019 m. Lietuvoje 100 000-čių gyventojų buvo užregistruota 449,3 vagystė. Šis rodiklis 2005–2015 m. metų palaipsniui mažėjo nuo 1269,1 iki 888,2, o nuo 2016 m. dėl anksčiau minėtų priežasčių sumažėjo dar smarkiau – iki 449,3.

1.13. lentelė. Užregistruotos ir ištirtos vagystės 2005–2019 m.

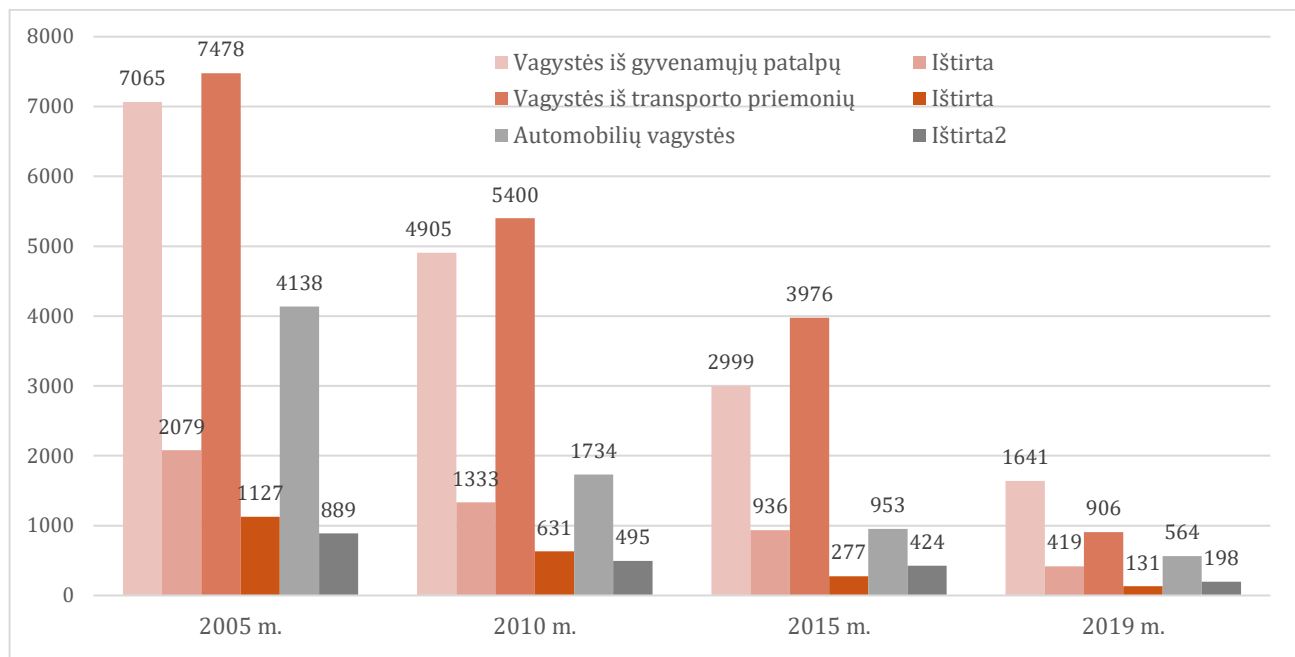
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Užregistruota	43473	38452	33956	38422	39566	37047	36971	32344	31217	31237	25782
Ištirta	11187	9995	8604	9233	9509	9433	9451	8482	7921	8240	5849
Ištirta, proc.	25,7	26	25,3	24,0	24,0	25,5	25,6	28,1	25,6	26,4	22,7
Užregistruota 100 000 gyventojų	1269,1	1129,8	1003,2	1135,1	1185	1125,4	1148,9	1081	1056,1	1065,8	888,2

	2016	2017	2018	2019
Užregistruota	22620	19630	14816	12543
Ištirta	4585	4269	3929	3637
Ištirta, proc.	18,7	19,9	24	26,3
Užregistruota 100 000 gyventojų	788,2	695,9	529,0	449,3

Detaliau apžvelgsime vagysčių iš gyvenamųjų patalpų, vagysčių iš transporto priemonių ir automobilių vagysčių atvejus. Per pastaruosius penkiolika metų 46,8 proc. sumažėjo vagysčių iš transporto priemonių, 57,6 proc. sumažėjo vagysčių, padarytų įsibrovus į gyvenamąsias patalpas, ir net 77 proc. sumažėjo automobilių vagysčių (žr. 1.16. pav.). Viktimologinių tyrimų duomenys rodo, kad dauguma gyventojų linkę pranešti apie tokio pobūdžio nusikalstamas veikas, ypač apie vagystes iš gyvenamųjų patalpų ir automobilių vagystes. Darant prielaidą, kad tiriamuoju laikotarpiu smarkiai nepakito užregistruotų ir latentinių nusikalstamų veikų santykis, tikėtina, kad šių vagysčių skaičius sumažėjo.

¹⁹ MGL – minimalus gyvenimo lygis.

ATASKAITA APIE VIEŠOJO SAUGUMO BŪKLĘ LIETUVOJE

1.16. pav. Užregistruotos ir ištirtos vagystės iš gyvenamųjų patalpų, vagystės iš transporto priemonių ir automobilių vagystės 2005–2019 m.

Lyginant šių vagysčių ištyrimo pokyčius, matyti skirtingos tendencijos. Nepaisant nedidelių svyravimų, ištirtų vagysčių iš gyvenamųjų patalpų dalis beveik nesiskyrė nuo visų ištirtų vagysčių dalies, buvo išaiškinta kas ketvirta vagystė. Didžiausia ištirtų vagysčių iš gyvenamųjų patalpų dalis buvo 2013 m. (30 proc.) ir 2015 m. (31,2 proc.). Lyginant 2016–2019 m. laikotarpį matyti, kad ištirtų vagysčių iš gyvenamųjų patalpų dalis buvo sumažėjusi 2017 m. (19,9 proc.), o vėliau išaugo iki 23,2 proc. (žr. priedo 1 lentelę).

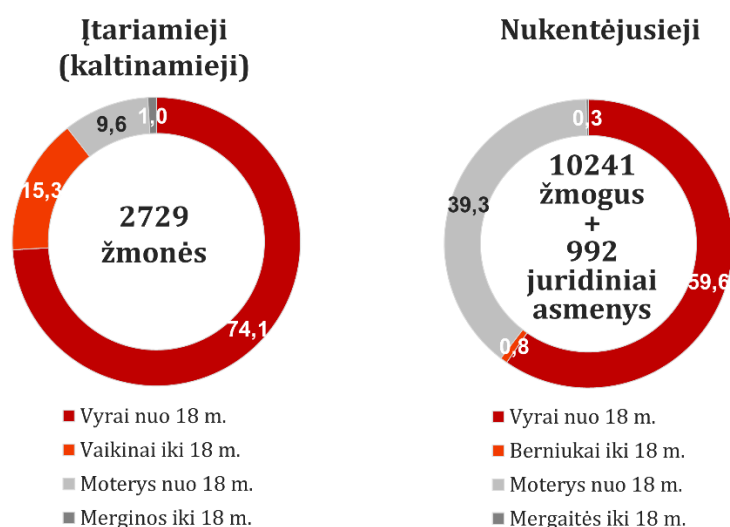
Ištirtų automobilių vagysčių dalis 2005–2015 m. išaugo nuo 21,5 iki 44,5 proc. Lyginant 2016–2019 m. laikotarpį matyti, kad ištirtų automobilių vagysčių dalis augo trejus metus iš eilės iki 38,1 proc., o 2019 m. sumažėjo iki 31,4 proc. (žr. priedo 2 lentelę). Kita pastarųjų dviejų metų tendencija, kad smarkiai sumažėjo užregistruotų automobilių vagysčių skaičius (2015 m. buvo 953, o 2019 m. – vos 564).

Skirtingai nei anksčiau aptartais atvejais, ištirtų vagysčių iš transporto priemonių dalis vis dar lieka maža – 2005 m. buvo 15,1 proc., o 2015 m. – vos 7 proc. Lyginant 2016–2019 m. laikotarpį matyti, kad ištirtų vagysčių iš transporto priemonių dalis 2016 m. buvo pati mažiausia – vos 5,8 proc., tačiau ji augo trejus metus iš eilės iki 13,7 proc. (žr. priedo 3 lentelę). Taip pat atkreiptinas dėmesys į tai, kad 2015 m. pastebimai išaugo užregistruotų vagysčių iš transporto priemonių skaičius, nors prieš tai kelerius metus buvo stebimos mažėjimo tendencijos. Tikėtina, kad nuo 2016 m. sekęs užregistruotų vagysčių iš transporto priemonių mažėjimo tendencijos gali būti susiję

ATASKAITA APIE VIEŠOJO SAUGUMO BŪKLĘ LIETUVOJE

su nedidelės turto vertės riba kvalifikuojant nusikalstamą veiką pagal BK 178 str. Tačiau šiai prielaidai aptvirtinti reikalingi išsamesni tyrimai.

Analizuoti įtariamų (kaltinamų) vagystėmis asmenų demografinius duomenis galima tik su tam tikra išlyga. Gana mažai šių nusikalstamų veikų ištiriama (tik vienas atvejis iš keturių), todėl tai neleidžia sudaryti tikslesnio įtariamųjų demografinio portreto. Tarp nustatytų įtariamų (kaltinamų) asmenų vagystėmis dominuoja vyrai, kas ketvirtas jų buvo nepilnametis (2022 suaugusieji ir 418 nepilnamečių). Dešimtadalį visų nustatytų įtariamųjų (kaltinamųjų) sudarė moterys (263 suaugusios ir 26 nepilnametės) (žr. 1.17. pav.).

1.17. pav. Įtariamų (kaltinamų) ir nukentėjusių nuo vagysčių pagrindinės demografinės charakteristikos (2019 m.), proc.

Su patikimumo problema susiduriama ir interpretuojant duomenis apie nuo šių nusikalstamų veikų nukentėjusius asmenis. Dažniausiai vagysčių iš gyvenamųjų patalpų atveju nukenčia ne vienas asmuo (neretai turtas priklauso ir kartu gyvenantiems asmenims), o į statistinių duomenų bazę įrašomos besikreipusio asmens demografinės charakteristikos. Panaši situacija gali būti ir nukentėjusių nuo automobilių vagysčių asmenų atveju. Taigi 2019 m. nuo vagysčių nukentėjo 10241 fizinis asmuo ir 992 juridiniai asmenys. Iš turimų duomenų matyti, kad kaip nukentėjusieji nuo vagysčių dažniau kreipėsi vyrai (60,4 proc.) nei moterys (39,6 proc.).

Panašiai kaip ir sukčiavimo atveju, nuo vagysčių labai retai nukenčia vaikai. Vis tik, gali būti ir taip, kad kartais apie nuo vagysčių nukentėjusius vaikus praneša jų tėvai, kurie ikiteisminio tyrimo metu pripažįstami nukentėjusiais. Lyginant pastarųjų penkiolikos metų įtariamųjų ir nukentėjusiųjų pasiskirstymą pagal amžių ir lytį, matyti, kad tendencijos beveik nekinta.

1.3.8. Viešosios tvarkos pažeidimai

Viešosios tvarkos pažeidimai sudaro kelis procentus visų šalyje užregistruojamų nusikalstamų veikų. Per pastaruosius penkiolika metų jų lyginamoji dalis su nedideliais svyravimais išliko panaši – apie 4 proc. (2019 m. ji buvo 3,6 proc.). Beveik visu tiriamuoju laikotarpiu stebimos užregistruotų viešosios tvarkos pažeidimų mažėjimo tendencijos, išimtis – 2011–2012 m. (žr. 1.14. lentelę).

1.14. lentelė. Užregistruoti ir ištirti viešosios tvarkos pažeidimai 2005–2019 m.

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Užregistruota	3973	3588	3412	3174	3084	3017	3467	3900	3855	3581	3227
Ištirta	2156	2226	2180	2123	2208	2168	2299	2721	2786	2587	2395
Ištirta, proc.	62,6	62	63,9	66,9	71,6	71,9	66,3	69,8	72,3	72,2	74,2
Užregistruota 100 000 gyventojų	115,9	105,4	100,8	93,7	92,7	91,6	107,7	130,3	130,4	122,2	111,2

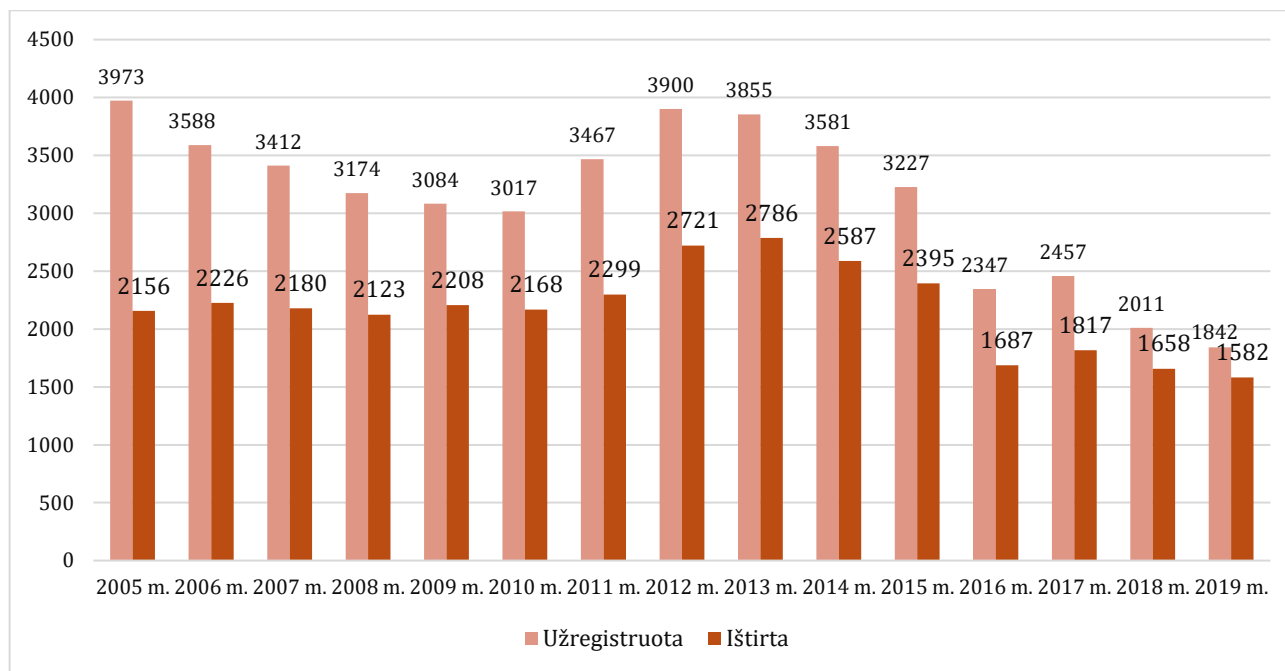
	2016	2017	2018	2019
Užregistruota	2347	2457	2011	1842
Ištirta	1687	1817	1658	1582
Ištirta, proc.	61,7	77,9	61,8	65,2
Užregistruota 100 000 gyventojų	81,8	87,1	71,8	66,0

Nemaža viešosios tvarkos pažeidimų dalis padaroma viešose vietose. Palyginus šiuos duomenis su viešose vietose padaromų nusikalstamų veikų skaičiumi, darytina prielaida, kad užregistruotų viešosios tvarkos pažeidimų tiriamuoju laikotarpiu galėjo mažėti ir dėl šios priežasties. Siekiant nustatyti tikslesnius pasekmės ir priežasties ryšius, reikėtų atlikti išsamesnę užregistruotų nusikalstamų veikų statistinę analizę ir turėti atitinkamų viktimologinių tyrimų duomenis.

Palyginus užregistruotų ir ištirtų viešosios tvarkos pažeidimų santykį, matyti tam tikros tendencijos. Viena jų, kad nuo 2005 iki 2015 m. išaugo ištirtų nusikalstamų veikų dalis (62,6 iki 74,2 proc.). Lyginant 2016–2019 m. laikotarpį, matyti kad didžiausia ištirtų viešosios tvarkos pažeidimų dalis buvo 2017 m. – net 77,9 proc. Kitas svarbus pastebėjimas būdingas pastarųjų ketverių metų laikotarpiui, kad labai sumažėjo atotrūkis tarp užregistruotų ir ištirtų viešosios tvarkos pažeidimų. Bendra viso penkiolikos metų tendencija, kad mažėjant šių užregistruotų veikų skaičiui augo ištirtų

ATASKAITA APIE VIEŠOJO SAUGUMO BŪKLĘ LIETUVOJE

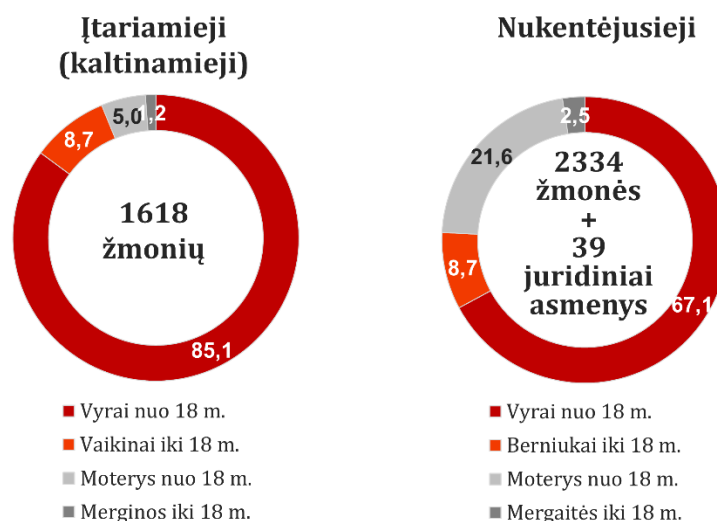
nusikalstamų veikų dalis (žr. 1.18. pav.). Svarbu ir tai, kad šios nusikalstamos veikos ypatumas yra tas, kad ji susijusi su policijos pareigūnų aktyvumu, nes apie dalį viešosios tvarkos atvejų praneša patys pareigūnai.

1.18. pav. Užregistruoti ir ištirti viešosios tvarkos pažeidimai 2005–2019 m.

Viešosios tvarkos pažeidimų ištyrimas yra gana didelis, todėl įtariamų (kaltinamų) asmenų demografiniai duomenys yra daug patikimesni nei vagysčių atveju. Absoliuti dauguma (93,8 proc.) nustatytų įtariamų (kaltinamų) asmenų viešosios tvarkos pažeidimais buvo vyrai, o nepilnamečių dalis yra nedidelė (1377 suaugusieji ir 141 nepilnametis), atitinkamai moterys sudarė tik 6,2 proc. visų įtariamųjų (81 suaugusi ir 19 nepilnamečių). (žr. 1.19. pav.).

ATASKAITA APIE VIEŠOJO SAUGUMO BŪKLĘ LIETUVOJE

1.19. pav. Įtariamų (kaltinamų) ir nukentėjusių asmenų pagrindinės demografinės charakteristikos (2019 m.), proc.

Analizuojant nukentėjusių asmenų demografines charakteristikas, reikėtų įvertinti viešosios tvarkos pažeidimų specifiką. Neretai nuo šios nusikalstamos veikos nukenčia keli asmenys, o statistiniai duomenys renkami apie įvykį pranešusį asmenį. Dėl šios priežasties iš turimų duomenų negalime susidaryti išsamaus vaizdo apie nuo viešosios tvarkos nukentėjusius asmenis. Nuo šios nusikalstamos veikos 2019 m. nukentėjo 2334 fiziniai asmenys ir 39 juridiniai asmenys. 1.20 pav. matyti, kad nuo šios nusikalstamos veikos dažniau nukenčia vyrai (1567 suaugusieji ir 203 berniukai) – tarp nukentėjusių asmenų kas ketvirta buvo moteris (505 suaugusios ir 59 mergaitės).

Lyginant pastarųjų metų įtariamųjų ir nukentėjusiųjų pasiskirstymą pagal amžių ir lytį, matyti, kad sumažėjo įtariamų nepilnamečių dalis, o tarp nukentėjusių sumažėjo moterų dalis (ankstesniais metais buvo trečdalis, o 2012 ir 2013 m. – ketvirtadalis tarp visų nukentėjusiųjų).

2. Gyventojų požiūrio į teisėsaugos institucijas, saugumo jausmo suvokimo ir viešojo saugumo būklės vertinimo analizė

Šalia oficialiosios statistikos duomenų analizės taip pat reikėtų įvertinti ir gyventojų nuomonę apie kriminogeninę situaciją, saugumo jausmo suvokimą bei tai, kiek gyventojų realiai nukenčia nuo nusikalstamų veikų, ir kuri jų dalis apie tai praneša teisėsaugos institucijoms. Ne mažiau svarbu ir tai, ar gyventojai pasitiki teisėsaugos institucijomis ir kaip vertina jų darbą.

Šioje dalyje analizuojami VRM ir Policijos departamento prie VRM iniciatyva pagal tą pačią metodiką 2005–2019 m. atliktų gyventojų apklausų rezultatai. Dalis klausimų lyginami ir su 1997 m. VRM užsakymu atliktos apklausos rezultatais²⁰. Paskutinė Lietuvos gyventojų apklausa atlikta 2019 m. rugsėjo–lapkričio mėn.²¹ Apklausa atliko rinkos ir viešosios nuomonės tyrimo bendrovė „Baltijos tyrimai“. Individualių interviu būdu visose šalies savivaldybėse apklausti 3105 respondentai nuo 15 iki 75 metų. Atkreiptinas dėmesys, kad įvairiais metais skyrėsi gyventojų apklausų imtis²² ir klausimų kiekis²³, todėl tolesnėje analizėje skiriasi lyginami laikotarpiai.

2.1. Viktimologinė gyventojų patirtis

Be pirmoje ataskaitos dalyje aptartų rodiklių, svarbus ir dar vienas, t. y. latentinių ir užregistruotų nusikaltimų santykis, kurį patikimiausiai parodo gyventojų viktimologinės apklausos. Jose pagal griežtas atrankos metodikas atrenkamas gana didelis respondentų kiekis (paprastai kelis kartus didesnis, nei atliekant įprastas apklausas). Respondentai klausiami apie jų viktimologinę patirtį (ar jie nukentėjo nuo nusikaltimų)²⁴, nusikaltimų pobūdį, aplinkybes, pranešimo teisėsaugos institucijoms faktą, nepranešimo joms priežastis ir pan. Šios apklausos leidžia adekviau įvertinti viktimizacijos lygį, nes jose gaunami duomenys apie padarytas, tačiau oficialiai neužregistruotas

²⁰ Dėl pasikeitusios dalies klausimų ar atsakymų formuluotės visais atvejais lyginimas būtų nekorektiškas.

²¹ Apklausa buvo vykdoma tiesioginio interviu metodu respondento namuose.

²² 2006 m. apklausta 2003 respondentai, 2011–2019 m. – daugiau nei 3000 respondentų, kitais metais – daugiau nei 1000 respondentų.

²³ 2006, 2008, 2011–2019 m. buvo atliktos išsamesnės apklausos, o 2005, 2007 ir 2009–2010 m. gyventojams pateiktas gerokai trumpesnis klausimynas.

²⁴ Atliekant gyventojų apklausas, paprastai nevartojami jiems menkai suprantami teisiniai terminai tokie kaip „nusikalstama veika“.

ATASKAITA APIE VIEŠOJO SAUGUMO BŪKLĘ LIETUVOJE

nusikalstamas veikas bei nukentėjusius nuo jų žmones. Tačiau tokie tyrimai šalies mastu pastaraisiais metais nebuvo atliekami dėl gana didelių finansinių sąnaudų.

Išimtimi galima būtų laikyti 2011–2019 m. atliktus tyrimus, kai buvo apklausta daugiau nei 3000 gyventojų, atitinkamai buvo nemaža dalis žmonių, kurie per pastaruosius penkerius metus turėjo tiesioginės viktimologinės patirties²⁵, kad būtų galima daryti statistiškai reikšmingas išvadas.

Analizuojant 2006–2019 m. gyventojų apklausų duomenis, matyti, kad nuo nusikaltimų per pastaruosius 12 mėn. nukentėjo 4–9 proc., o per pastaruosius penkerius metus 10–18 proc. gyventojų. 2011 m., palyginti su 2006 m., situacija buvo pablogėjusi – nukentėjusiųjų dalis per šį laikotarpį išaugo 21 iki 28 proc. Palyginus šių apklausų rezultatus su užregistruotų nusikalstamų veikų duomenimis (žr. 1.2. pav.), matyti tos pačios tendencijos – užregistruotų nusikalstamų veikų skaičius 2007 ir 2010 m. buvo vienas mažiausių, o atitinkamai 2008 ir 2011 m. – augo.

Lyginti gyventojų apklausų duomenis apie jų viktimologinę patirtį su oficialia statistika gana sudėtinga dėl kelių priežasčių. Pirma, gyventojų apklausos duomenys nesutampa su kalendoriniais metais, o apima pastarųjų 12 mėnesių laikotarpį. Antra, skiriasi gyventojų ir teisėsaugos pareigūnų požiūris į konkrečias veikas, jų kvalifikavimą pagal tam tikrus Baudžiamojo kodekso straipsnius. Trečia, apie dalį nusikalstamų veikų žmonės nepraneša teisėsaugos institucijoms.

Kaip buvo minėta, gyventojai nėra teisės ekspertai ir jų suvokimas apie nusikalstamas veikas, nuo kurių jie nukentėjo, skiriasi nuo to, kaip šiuos įvykius traktuoja teisėsaugos institucijos. Tikėtina, kad didžiausi gyventojų ir profesionalų suvokimo skirtumai yra traktuojant plėšimus ir viešosios tvarkos pažeidimus (kai kuriems žmonėms suprantamesnė „chuliganizmo“ sąvoka), tuo metu mažiausi – vagysčių atveju. Gyventojams buvo pateiktos pagrindinės nusikalstamų veikų grupės ir palikta galimybė nurodyti kitus atvejus. Lyginant 2006–2019 m. apklausų duomenis apie gyventojų įvardintus nusikaltimus, nuo kurių jie patys ar jų šeimos nariai nukentėjo, matyti tam tikri pokyčiai.

Paskutinės 2019 m. gyventojų apklausos duomenys rodo, kad gyventojai dažniausiai nukentėjo nuo vagysčių iš automobilių, vagysčių iš gyvenamųjų patalpų (buto, namo ir pan.), viešosios tvarkos pažeidimų, rečiau – sveikatos sutrikdymų, smurto artimoje aplinkoje, dar rečiau – transporto priemonių vagysčių, sukčiavimų (pinigų ar turto išviliojimo) ir plėšimų.

Detaliau panagrinėsime ryškiausius pastarųjų metų apklausų rezultatų skirtumus. Pagal 2006 m. gyventojų apklausos duomenis, viena opiausių problemų buvo vagystės iš automobilių – nuo jų nukentėjo 4 iš 10 apklaustųjų, tuo metu 2011 m. tokių nukentėjusiųjų buvo kiek daugiau nei kas dešimtas, o 2015 – tik kas dvidešimtas. Vis tik pastaraisiais metais vėl pradėjo augti nukentėjusių nuo vagysčių iš automobilių – 2019 m. nuo jų nukentėjo 4 iš 10 tyrimo dalyvių.

²⁵ Tai yra asmeniškai nukentėję nuo nusikaltimų žmonės.

ATASKAITA APIE VIEŠOJO SAUGUMO BŪKLĘ LIETUVOJE

Panašios – mažėjimo – tendencijos matyti ir palyginus 2006 ir 2015 m. duomenis apie užregistruotas vagystes iš transporto priemonių, jų sumažėjo nuo 6697 iki 3976, t. y. beveik trečdaliu. Tačiau gyventojų apklausų duomenis apie viktimologinę patirtį lyginti su 2016-2019 m. užregistruotų nusikalstamų veikų statistika problematiška. Kaip buvo minėta, nuo 2015 m. pakeista nedidelės turto vertės riba iš prieš tai buvusios „nuo 1 MGL²⁶“ į „daugiau nei 3, bet neviršijant 5 MGL“, o tai turėjo įtakos užregistruotų vagysčių skaičiaus mažėjimui. Taigi, sugretinus 2019 m. gyventojų apklausų ir NVŽR duomenis apie nuo vagysčių nukentėjusius asmenis matyti įdomi tendencija – nors užregistruotų vagysčių skaičius per pastaruosius metus smarkiai sumažėjo, gyventojų apklausos rodo priešingas tendencijas. Tikėtina, kad dėl pasikeistos nedidelės turto vertės ribos, dalis smulkių vagysčių nepatenka į oficialią statistiką.

Remiantis 2019 m. apklausos duomenimis, žmonės dažniausiai nukentėjo nuo vagysčių iš automobilių, vagysčių iš butų ar namų ir viešosios tvarkos pažeidimų viešosios tvarkos pažeidimų, tuo metu pagal NVŽR, net 19,4 proc. visų 2019 m. užregistruotų nusikalstamų veikų buvo fizinio skausmo sukėlimas ir nežymus sveikatos sutrikdymas (BK 140 str.) (žr. 2.1. lentelę). Šiuos duomenis palyginus su analogiškais 2019 m. užregistruotomis nusikalstamomis veikomis, didžiausi skirtumai dėl anksčiau minėtų priežasčių, matyti vagysčių iš automobilių atveju.

2.1. lentelė. 2019 m. užregistruotų nusikalstamų veikų ir 2019 m. gyventojų apklausoje nurodytų nusikaltimų, nuo kurių nukentėjo žmonės, santykinis palyginimas

	Labai dažnai	Dažnai	Rečiau
Užregistruoti atvejai pagal NVŽR	Fizinio skausmo sukėlimas ir nežymus sveikatos sutrikdymas	Sukčiavimai, viešosios tvarkos pažeidimai, vagystės iš gyvenamųjų patalpų	Vagystės iš transporto priemonių, plėšimai, automobilių vagystės
Pagal gyventojų apklausos rezultatus	Vagystės iš automobilių, vagystės iš butų ar namų, viešosios tvarkos pažeidimai	Sveikatos sutrikdymai, smurtas artimoje aplinkoje	Transporto priemonės vagystės, sukčiavimai, plėšimai

Yra ir dar keletas neatitikimų tarp gyventojų apklausų ir užregistruotų nusikalstamų veikų duomenų. Oficiali statistika rodo daug didesnę sveikatos sutrikdymų ir smurto artimoje bei sukčiavimų paplitimą, nei gyventojų apklausos. Tikėtina, kad daliai žmonių lengviau prisipažinti, kad jie nukentėjo nuo turtinių nusikaltimų (pvz., vagysčių), nei kad jie tapo smurto artimoje aplinkoje auka.

²⁶ MGL – minimalus gyvenimo lygis.

ATASKAITA APIE VIEŠOJO SAUGUMO BŪKLĘ LIETUVOJE

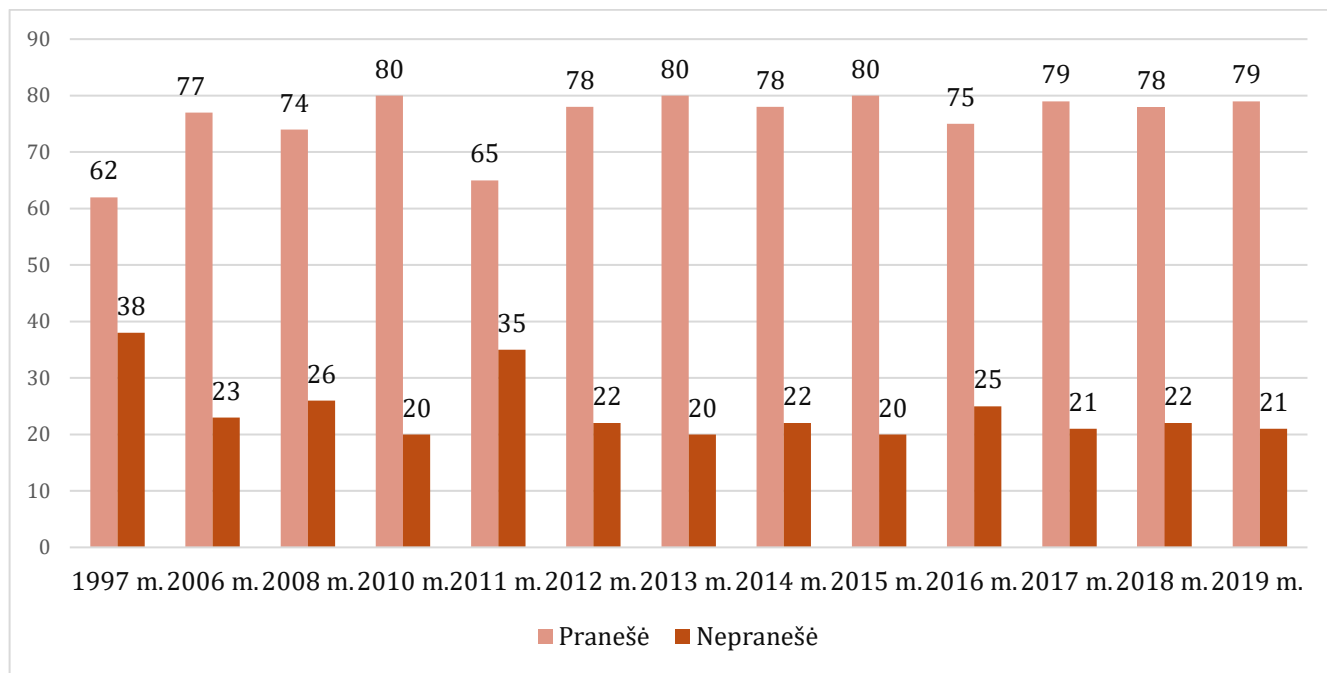
Gana įdomi plėšimų situacija – palyginus 2006 ir 2015 m. gyventojų apklausų rezultatus, matyti, kad nuo jų nukentėjusiųjų dalis išaugo kelis kartus. Visiškai priešingos – nuolatinio mažėjimo – tendencijos matyti oficialioje statistikoje, kai užregistruotų plėšimų lyginamuoju laikotarpiu metus sumažėjo daugiau nei per pusę. Vis tik pastarųjų metų gyventojų apklausos rodo, kad smarkiai sumažėjo žmonių, kurie nukentėjo nuo plėšimų.

Šiuos oficialios statistikos ir gyventojų apklausų duomenų skirtumus galima aiškinti keliais būdais. Vienas jų – tinkamesnis plėšimų atveju – gali būti skirtingas nusikalstamos veikos traktavimas, tikėtina, kad gyventojai šiai sąvokai suteikia platesnį turinį nei teisės profesionalai. Gali būti, kad gyventojų suvokimas, kas yra plėšimas, smarkiai skiriasi nuo to, kaip ši nusikalstama veika kvalifikuojama Baudžiamajame kodekse. Kitas galimas neatitikimų tarp oficialiosios statistikos ir gyventojų apklausų rezultatų paaiškinimas – nevienodas skirtingų nusikalstamų veikų latentiškumo lygis. Panašiai neatitikimus tarp gyventojų apklausų ir oficialiosios statistikos duomenų galima aiškinti ir viešosios tvarkos pažeidimų atveju.

Tam tikras tendencijas, padedančias įvertinti atskirų nusikalstamų veikų latentiškumo lygį, galima įžvelgti ir analizuojant 1997 ir 2006–2019 m. atliktų gyventojų apklausų rezultatus. Remiantis šių apklausų duomenimis, matyti, kad dauguma nukentėjusių asmenų linkę pranešti teisėsaugos institucijoms apie nusikaltimus, nuo kurių jie nukentėjo: 1997 m. į policiją kreipėsi 62 proc., o 2019 m. – 79 proc. nukentėjusių asmenų²⁷ (žr. 2.1. pav.). Lyginamuoju laikotarpiu prasčiausia situacija matyti 1997 ir 2011 m. – net trečdalis nukentėjusių asmenų nebuvo linkę apie nusikaltimą, nuo kurio jie nukentėjo, pranešti policijai. Šiuo atveju būtina nagrinėti nepranešimo teisėsaugos institucijoms priežastis.

²⁷ Procentinė dalis skaičiuojama nuo visų nukentėjusių, o ne nuo visų apklaustų asmenų.

ATASKAITA APIE VIEŠOJO SAUGUMO BŪKLĘ LIETUVOJE

2.1. pav. Nukentėję nuo nusikaltimų žmonės, kurie apie įvykį pranešė policijai 1997, 2006–2019 m. (proc.)

Viena pagrindinių priežasčių, dėl kurių nukentėję žmonės nesikreipė į policiją, buvo netikėjimas, kad nusikaltėlis bus surastas, antroji – nenoras turėti reikalų su policija. Šios priežastys kaip pagrindinės buvo minimos 1997, 2006–2012 m. apklausose ir byloja apie dalies gyventojų kritiškai vertinamą policijos darbo efektyvumą ir nepakankamą pasitikėjimą ja. Tačiau 2013–2015 m. apklausose nenoras turėti reikalų su policija minimas vis rečiau. Dar viena dažnai minima nepranešimo priežastis byloja apie kritišką gyventojų požiūrį į teismus ir teisingumo sistemą apskritai – netikėjimą, kad nusikaltėlis bus nubaustas (žr. 2.2. lentelę).

Lyginant pastarųjų dešimtmečių apklausų rezultatus, matyti ir tam tikri teigiami pokyčiai – 2017 m. nemaža dalis (beveik trečdalis) nurodė, kad konfliktą pavyko išspręsti be policijos, ar nenorėjo gaišti laiko, beveik ketvirtadalis nurodė, kad nesikreipė į policiją, nes įvykis nebuvo labai rimtas ar nenorėjo gaišti laiko.

ATASKAITA APIE VIEŠOJO SAUGUMO BŪKLĘ LIETUVOJE

2.2. lentelė. Nukentėjusių nurodytos priežastys, dėl kurių jie nesikreipė į policiją, 1997, 2006–2017²⁸ m. (atsakymai sugrupuoti mažėjimo tvarka, kur I reiškia dažniausiai minimą priežastį, o VI – rečiausiai)

	1997	2006	2008	2011	2012	2013	2014	2015	2017
Nesitikėjau, kad nusikaltėlių suras	I	I	I	I	I	I	I	I	II
Nenorėjau turėti reikalų su policija	I	II	II	II	II	III	IV	IV	II
Netikėjau, kad nusikaltėlių nubaus	II	III	III	II	I	II	III	III	IV
Nemaniau, kad tai labai rimta	III	IV	V	II	IV	IV	IV	IV	III
Nenorėjau dalyvauti teisme	III	V	VI	IV	V	V	VI	VI	VI
Nenorėjau gaišti laiko	IV	III	III	III	II	II	II	II	III
Konfliktą išsprendėme be policijos		IV	IV	III	II	IV	IV	V	I
Bijojo nusikaltėlių keršto	V	V	V	V	IV	V	V	VI	V
Netinkamas policijos pareigūnų elgesys su nukentėjusiais	V	V	V	V	V	V	VI	VI	VI
Nedideli nuostoliai, todėl neverta kreiptis į policiją					III	II	V	IV	V

Remiantis 2017 m. tyrimo duomenimis, matyti, kad beveik visais atvejais (9 iš 10) gyventojai pranešė apie vagystę iš buto ar namo bei apie transporto priemonės vagystę, rečiau (7 iš 10 atvejų) pranešė apie vagystę iš automobilio, pusė nukentėjusiųjų pranešė apie viešosios tvarkos pažeidimus, sveikatos sutrikdymus, plėšimus ir sukčiavimo atvejus. Panašios tendencijos stebimos ir palyginti su ankstesniais metais.

Kaip rodo kitose šalyse ir Lietuvoje atlikti viktimologiniai tyrimai, skiriasi įvairių nusikaltimų latentiskumo lygis. Paprastai apie sunkius nusikaltimus, kai padaroma žymi fizinė ar turtinė žala, pranešama dažniau nei apie smulkesnius, tačiau smurtinių nusikaltimų atveju svarbus ir pažeidėjo bei aukos santykių aspektas. Gana aukštu latentiskumu pasižymi fizinis smurtas ir seksualinė prievarta, patiriama iš artimų ar pažįstamų žmonių.

²⁸ Paskutinį kartą šis klausimas buvo 2017 m. apklausoje.

2.2. Kriminogeninės situacijos vertinimas ir saugumo jausmo suvokimas

Dar keli svarbūs dalykai, į kuriuos reikėtų atkreipti dėmesį vertinant teisėsaugos institucijų veiklą, t. y. subjektyvus gyventojų kriminogeninės situacijos vertinimas ir saugumo jausmo suvokimas. Pastarasis laikomas vienu iš svarbių kriterijų vertinant bendrą viešojo saugumo situaciją šalyje.

Respondentų vertinimui buvo pateiktas 15 viešojo saugumo problemų sąrašas ir prašoma nurodyti, kurios iš šių problemų šalyje yra svarbiausios. 2019 m. tyrimo rezultatai parodė, kad gyventojai svarbiausiomis viešojo saugumo problemos nurodė korupciją (52 proc.), eismo saugumą (41 proc.) ir smurtinius nusikaltimus (32 proc.), ketvirtoje vietoje – nusikaltimus, susijusius su narkotikais (22 proc.), vengimą mokėti mokesčius (21 proc.) ir nepilnamečių nusikaltimus (21 proc.), penktoje – kontrabandą (18 proc.), toliau – turtinius nusikaltimus (16 proc.) ir smurtą šeimoje (15 proc.). Pirmosios trys problemos aktualiausiomis buvo įvardintos ir ankstesniais metais, skyrėsi tik jų eiliškumas, pvz., 2009–2010, 2012, 2016–2019 m. svarbiausia buvo korupcijos, 2006–2007 m. – eismo saugumo, o 2011 ir 2014–2015 m. – šios problemos buvo akcentuojamos vienodai (žr. 2.3. lentelę.).

Lyginant 2006–2019 m. gyventojų apklausų rezultatus, matyti, kad labai sumenko nepilnamečių nusikaltimų ir turtinių nusikaltimų problemos, atitinkamai labai išaugo korupcijos, kontrabandos ir vengimo mokėti mokesčius problemų aktualumas. 2010, 2012 ir 2018 m. kontrabandą, kaip vieną svarbiausių viešojo saugumo problemų, nurodė kas ketvirtas respondentas, o vengimą mokėti mokesčius viena iš svarbiausių problemų 2018–2019 m. įvardijo penktadalis respondentų. Eismo saugumo aktualumas pastaraisiais metais buvo šiek tiek sumažėjęs, tačiau 2011–2012 ir 2018–2019 m. ši problema vėl gyventojų įvardijama prie svarbiausiųjų.

Interpretuojant šiuos tyrimo rezultatus, atkreiptinas dėmesys, kad pagrindinis informacijos šaltinis apie viešojo saugumo būklę gyventojams yra žiniasklaida, ypač televizija. Todėl šios gyventojų nurodytos svarbiausios viešojo saugumo problemos labiau atspindi žiniasklaidoje dažniausiai iškeliamas ir sureikšminamas problemas, o ne realią viešojo saugumo situaciją. Pavyzdžiui, 2007 m. viena dažniausiai eskaluojamų temų buvo eismo saugumas, kuomet buvo pateikiama daug socialinės reklamos, nukreiptos prieš vairavimą išgėrus, 2013 m. žiniasklaidoje ypač daug dėmesio buvo skiriama rezonansinių nužudymų temai, o 2014 m. – buvo daug informacijos apie didelius narkotinių medžiagų gabenimo per Lietuvą atvejus, kuriuos atskleidė teisėsaugos institucijos.

ATASKAITA APIE VIEŠOJO SAUGUMO BŪKLĘ LIETUVOJE

2.3. lentelė. Svarbiausios viešojo saugumo problemos 2006–2019 m., (proc.)

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Korupcija	36	40	37	60	60	34	56
Eismo saugumas	41	69	50	29	24	34	35
Smurtiniai nusikaltimai	44	33	42	37	38	37	30
Nusikaltimai, susiję su narkotikais	26	30	31	22	25	21	19
Vengimas mokėti mokesčius	6	4	9	16	13	7	17
Nepilnamečių nusikaltimai	48	42	33	37	24	27	24
Kontrabanda	10	9	9	17	28	16	26
Turtiniai nusikaltimai	43	15	32	27	30	26	24
Smurtas šeimoje	18	16	15	20	16	16	20
Viešosios tvarkos pažeidimai						11	14
Gaisrai	7	16	7	8	4	11	9
Nelegali migracija	2	2	3	2	3	3	3
Prekyba žmonėmis	10	12	7	12	9	9	8
Terorizmas	3	2	3	2	4	3	3

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Korupcija	33	38	37	45	47	59	52
Eismo saugumas	28	36	34	37	37	44	41
Smurtiniai nusikaltimai	45	40	39	42	39	27	32
Nusikaltimai, susiję su narkotikais	23	30	28	21	21	22	22
Vengimas mokėti mokesčius	12	11	11	12	15	22	21
Nepilnamečių nusikaltimai	26	26	26	20	21	19	21
Kontrabanda	21	22	17	17	20	23	18
Turtiniai nusikaltimai	26	21	22	24	22	20	16
Smurtas šeimoje	23	19	21	25	24	21	15
Viešosios tvarkos pažeidimai	29	16	14	18	17	14	13
Gaisrai	5	6	7	10	10	11	12
Nelegali migracija	3	4	19	12	10	8	8
Prekyba žmonėmis	8	11	8	6	7	5	7
Terorizmas	2	3	7	8	6	3	4

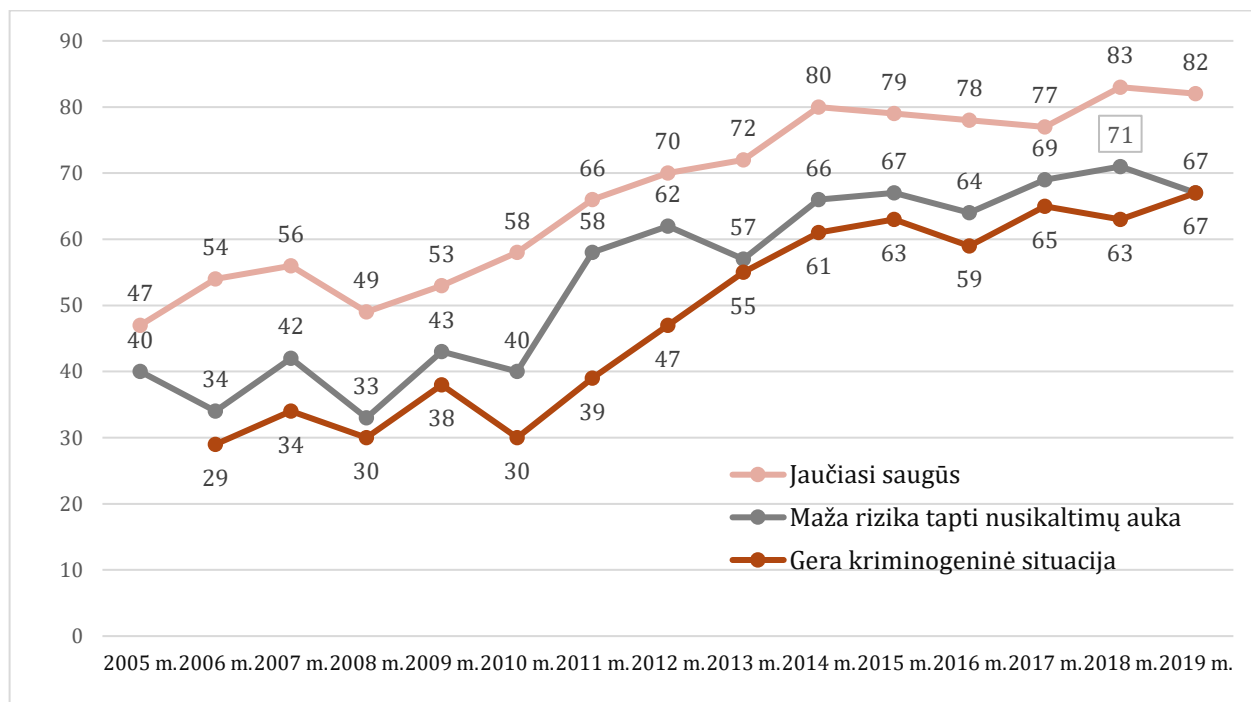
Įdomu tai, kad 2015 m. net penktadalis gyventojų nelegalios migracijos temą įvardijo kaip vieną svarbiausių. Ankstesniais metais jos aktualumas, gyventojų manymu, buvo labai menkas. Tikėtina, kad tokiems vertinimams turėjo įtakos pabėgėlių krizė Europoje ir apie tai daug dėmesio skirianti mūsų šalies žiniasklaida. Svarbu ir tai, kad realiai mūsų šalies ši problema beveik nepalietė.

Tai, kad padidėjo korupcijos, kontrabandos ir vengimo mokėti mokesčius problemų aktualumas gali būti susiję su išaugusiu žmonių sąmoningumu ir sumažėjusiu pakantumu šioms socialinėms problemoms. Remiantis 2015–2019 m. gyventojų apklausų duomenimis matyti, kad

ATASKAITA APIE VIEŠOJO SAUGUMO BŪKLĘ LIETUVOJE

per penkerius metus beveik per pusę (nuo 43 iki 26 proc.) sumažėjo žmonių, kurie pateisina nelegaliu būdu įsigytų prekių (tabako, alkoholio ir degalų) vartojimą.

Vienas iš svarbiausių viešojo saugumo vertinimo kriterijų yra subjektyvus gyventojų saugumo jausmo suvokimas. Lyginant pastarųjų penkiolikos metų duomenis, matyti, kad tam tikros teigiamos tendencijos – net 35 procentiniais punktais (nuo 47 iki 82 proc.) išaugo saugiai savo gyvenamojoje vietovėje (mieste ar rajone) besijaučiančių gyventojų (žr. 2.2. pav.). Tai yra vienas geriausių rodiklių tiriamuoju laikotarpiu.

2.2. pav. Saugumo jausmo²⁹, rizikos tapti nusikaltimų auka³⁰ ir kriminogeninės situacijos³¹ savo gyvenamojoje vietovėje (mieste ar rajone) vertinimas 2005–2019 m. (proc.)

Saugumo jausmo vertinimui įtakos turi amžius ir lytis – saugiau savo gyvenamojoje vietovėje jaučiasi vyrai nei moterys, atitinkamai jaunimas (15–30 m.), palyginti su pensinio amžiaus žmonėmis. Pagrindinės žmonių įvardytos priežastys, kodėl jie nesijaučia saugiai buvo šios:

²⁹ Galimi keturi atsakymo variantai: „visiškai saugus“, „greičiau saugus“, „greičiau nesaugus“ ir „visiškai nesaugus“. Čia pateikti tik atsakymai „visiškai saugus“ ir „greičiau saugus“.

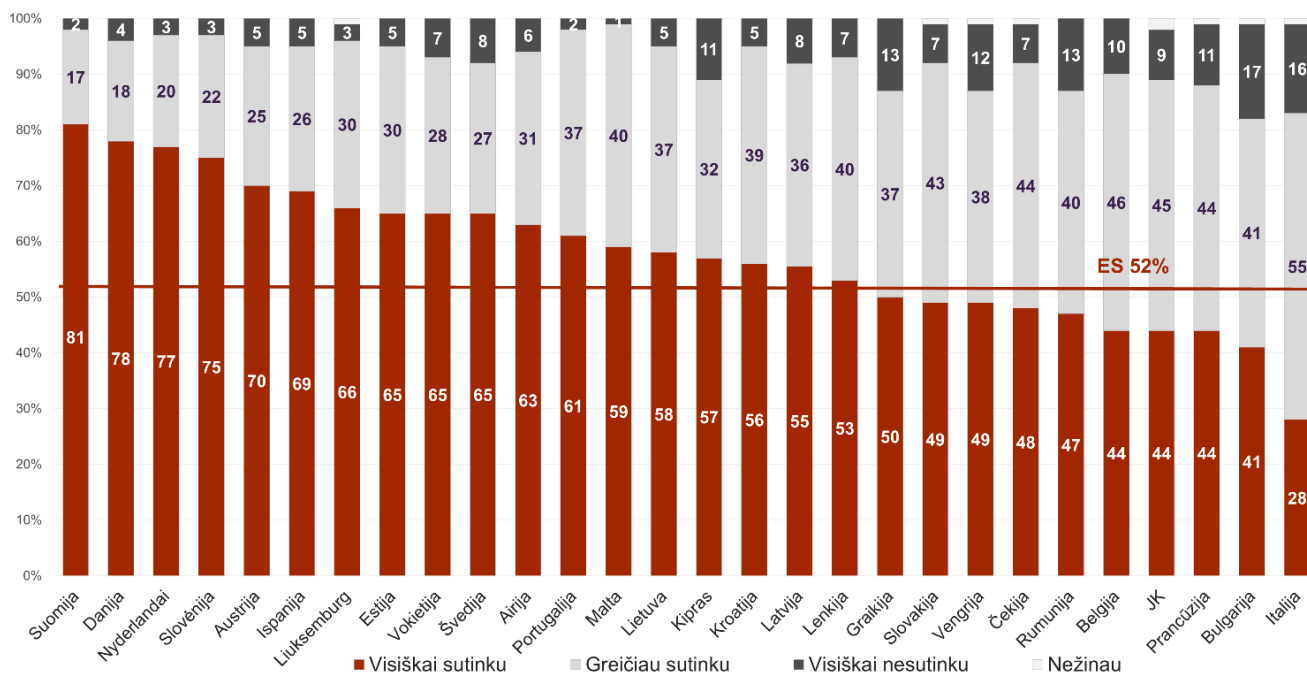
³⁰ Galimi keturi atsakymo variantai: „labai maža“, „maža“, „didelė“ ir „labai didelė“. Čia pateikti tik atsakymai „labai maža“ ir „maža“.

³¹ Galimi keturi atsakymo variantai: „labai gera“, „gera“, „bloga“ ir „labai bloga“. Čia pateikti tik atsakymai „labai gera“ ir „gera“.

ATASKAITA APIE VIEŠOJO SAUGUMO BŪKLĘ LIETUVOJE

„agresyvus jaunimas, paaugliai“, „nesaugi kaimynystė – aplink daug geriančių, triukšmauja naktimis“, „nesaugu bendrai – neigiamas informacinis fonas“, „daug girtų vairuotojų, nesaugus eismas“, „per mažai policijos patrulių“.

Vertinant saugumo jausmo savo gyvenamojoje vietovėje suvokimą galima palyginti situaciją Lietuvoje ir kitose ES šalyse narėse. Pagal 2017 m. Eurobarometro³² duomenis matyti, kad Lietuvos gyventojai jaučiasi gana saugiai. Visoje ES manančių, kad jų miestas, miestelis ar kaimas yra saugi vieta gyventi buvo 52 proc., Lietuvoje – 58 proc.³³ Geriausi vertinimai buvo Suomijoje (81 proc.), Danijoje (78 proc.) ir Nyderlanduose (77 proc.), prasčiausi – Italijoje (vos 28 proc.), Bulgarijoje (41 proc.), taip pat Belgijoje, Prancūzijoje ir Jungtinėje Karalystėje (po 44 proc.). Kaimyninių šalių kontekste Lietuvą pagal saugiai besijaučiančių žmonių kiekį lenkia Estija (65 proc.), tačiau Latvijoje ir Lenkijoje situacija vertinama prasčiau – atitinkamai 55 ir 53 proc. (žr. 2.3. pav.)

2.3. pav. Saugumo jausmo vertinimas savo gyvenamojoje vietovėje³⁴ Europos Sąjungoje 2017 m. (proc.)

³² Visose ES šalyse narėse pagal tą pačią metodologiją atliekamas tyrimas. Special Eurobarometer 464b: Europeans' attitudes towards security https://data.europa.eu/euodp/en/data/dataset/S1569_87_4_464B_ENG

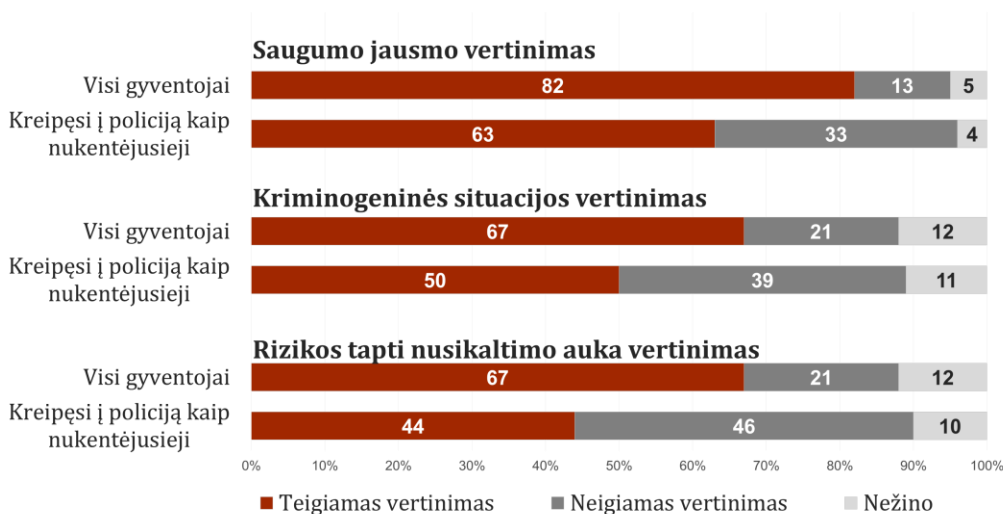
³³ Galimi trys atsakymo variantai: „visiškai sutinku“, „greičiau sutinku“ ir „visiškai nesutinku“. Čia pateikti tik atsakymai „visiškai sutinku“.

³⁴ Klausimas: „Ar Jūsų miestas, miestelis ar kaimas yra saugi vieta gyventi?“.

ATASKAITA APIE VIEŠOJO SAUGUMO BŪKLĘ LIETUVOJE

Grįžtant prie Lietuvos situacijos, be jau aptarto saugumo jausmo suvokimo, paminėtini ir kiti rodikliai – rizikos tapti nusikaltimo auka savo gyvenamojoje vietovėje (mieste ar rajone) ir kriminogeninės situacijos vertinimas. Lyginant 2005–2019 m. gyventojų apklausų duomenis, matyti, kad nuo 40 iki 67 proc. padaugėjo gyventojų, manančių, jog jų gyvenamojoje vietovėje (mieste ar rajone) rizika tapti nusikaltimo auka yra maža, atitinkamai nuo 29 iki 67 proc. padaugėjo gerai kriminogeninę situaciją savo gyvenamojoje vietovėje vertinančių gyventojų (žr. 2.2. pav.). 2013 m. rizikos tapti nusikaltimo auka vertinimas šiek tiek sumenko palyginti su 2012 m. Tikėtina, kad tokiems gyventojų vertinimams turėjo įtakos keletas tais metais įvykdytų nužudymų, kurie buvo plačiai aptariami žiniasklaidoje. Atkreiptinas dėmesys, kad šie rodikliai nėra tokie stabilūs kaip saugumo jausmo vertinimas – tiriamuoju laikotarpiu stebimas tam tikras svyravimas – todėl juos reikėtų vertinti atsargiau.

Tyrimo duomenys rodo, kad situacijos savo gyvenamosios vietovės vertinimui įtakos turi ankstesnė respondentų viktimologinė patirtis. Nukentėjusieji, palyginti su visais gyventojais, jaučiasi mažiau saugūs, prasčiau vertina kriminogeninę situaciją ir riziką tapti nusikaltimo auka: saugiai jautėsi 63 proc. nukentėjusiųjų, tuo metu tarp visų tyrimo dalyvių saugiai jautėsi 82 proc., kriminogeninę situaciją gerai vertino atitinkamai 50 ir 67 proc., o skirtumai tarp nukentėjusiųjų ir visų respondentų, manančių, kad rizika tapti nusikaltimo auka yra maža buvo dar didesni – atitinkamai 40 ir 67 proc. (žr. 2.4. pav.). Svarbu ir tai, kad viktimologinė patirtis padidina norą rūpintis savo ir savo turto saugumu – tik 14 proc. nukentėjusiųjų nedarė nieko, kad apsaugotų save ir savo turtą.

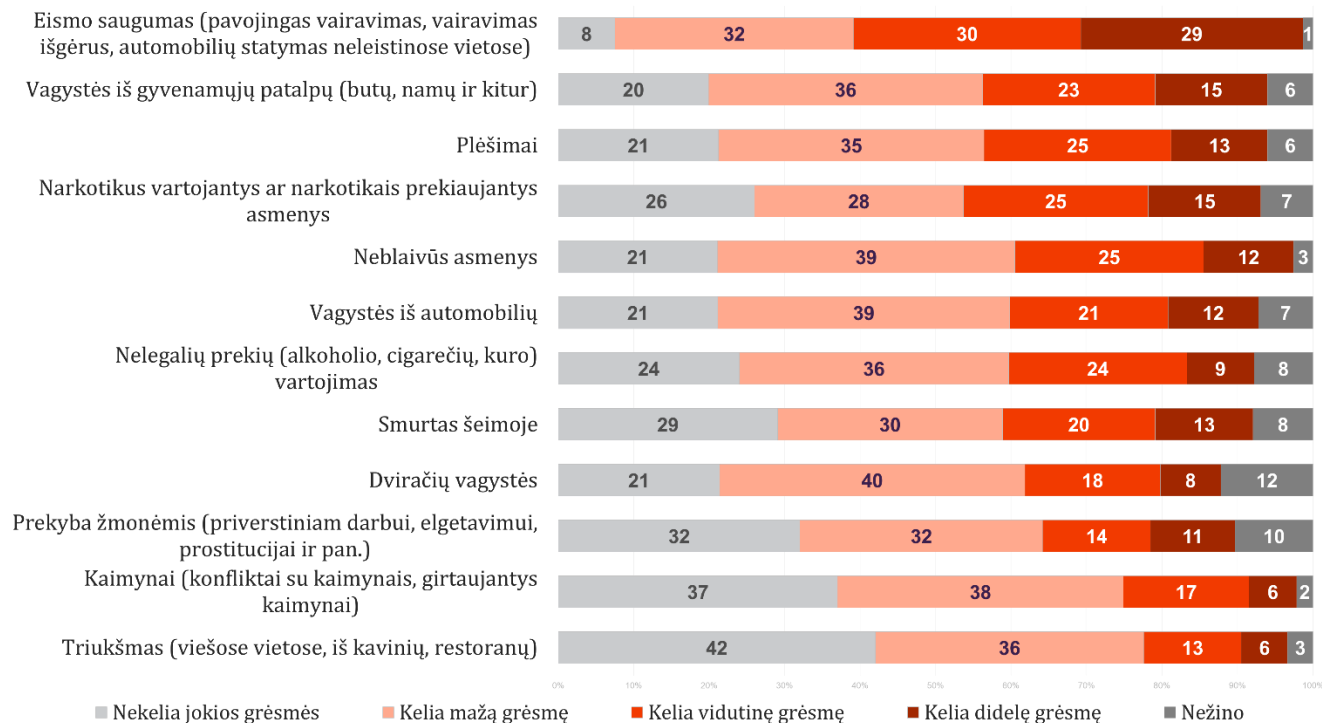

2.4. pav. Asmeninės patirties įtaka situacijos gyvenamojoje vietovėje vertinimui, 2019 m. (proc.)

ATASKAITA APIE VIEŠOJO SAUGUMO BŪKLĘ LIETUVOJE

Lyginant šių trijų rodiklių, susijusių su savo gyvenamosios vietovės vertinimu, kaitą per pastaruosius penkiolika metų, matyti įdomi tendencija – visais metais saugiai besijaučiančių buvo gerokai daugiau, nei manančių, kad rizika tapti nusikaltimo auka yra maža, ar teigiamai vertinančių kriminogeninę situaciją. Absoliuti dauguma gyventojų, kurie nėra saugūs savo gyvenamojoje vietovėje, kriminogeninę situaciją joje vertino blogai, tačiau neigiamai ją vertino ir beveik trečdalis saugiai besijaučiančių gyventojų. Tikėtina, kad vertindami saugumo jausmą jie labiau rėmėsi asmenine patirtimi, o vertindami kriminogeninę situaciją – labiau informacija, gaunama iš žiniasklaidos.

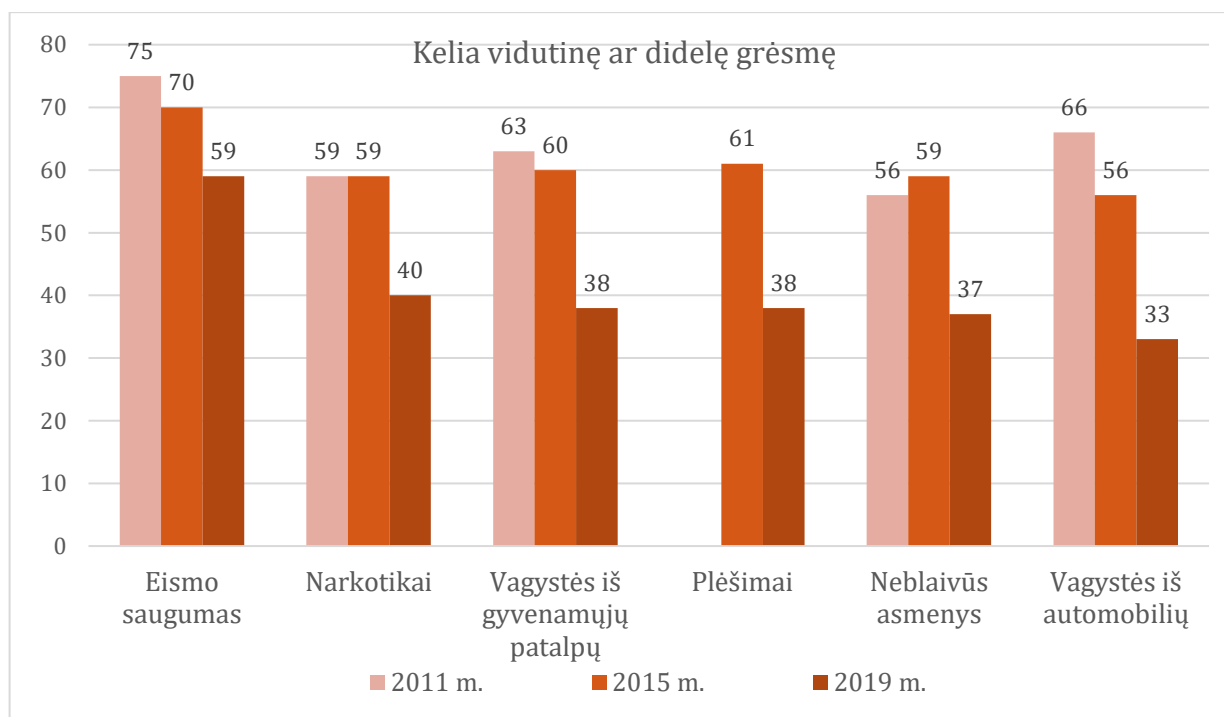
Šalia bendro viešojo saugumo situacijos šalyje vertinimo taip pat buvo tiriama, kaip gyventojai suvokia tam tikras grėsmes savo gyvenamojoje vietovėje (mieste ar rajone). Respondentai vertino 12 teiginių. Palyginti su kitomis nerimą keliančiomis problemomis, eismo saugumas (pavoingas vairavimas, vairavimas išgėrus, automobilių statymas neleistinose vietose ir kt.) gyventojams ir šalies, ir vietos lygiu yra viena svarbiausių grėsmių. 29 proc. apklaustųjų nurodė, kad eismo saugumas jų gyvenamojoje vietovėje kelia didelę grėsmę, dar 30 proc. – kad vidutinę, tuo metu neišsprendžiančių jokios grėsmės buvo tik 8 proc. (žr. 2.5. pav.).

2.5. pav. Gyventojų požiūris į grėsmes jų gyvenamojoje vietovėje (mieste ar rajone), 2019 m.

ATASKAITA APIE VIEŠOJO SAUGUMO BŪKLĘ LIETUVOJE

Tyrimo duomenys rodo, kad pastaraisiais metais gyventojams eismo saugumas buvo viena iš didžiausių grėsmę keliančių problemų ir visoje šalyje, ir jų gyvenamoje vietovėje. Kitos trys pagal svarbumą gyventojams buvo: vagystės iš gyvenamųjų patalpų (15 proc. nurodė, kad kelia didelę grėsmę), narkotikus vartojantys ir jais prekiaujantys asmenys (kelia didelę grėsmę – 15 proc.) ir plėšimai (kelia didelę grėsmę – 13 proc.). Tarp lyginamų grėsmių santykinai geriausiai buvo vertinamas triukšmas viešose vietose (42 proc. nurodė, kad nekelia jokios grėsmės) bei konfliktai su kaimynais (nekelia jokios grėsmės – 37 proc.). Kitas viešojo saugumo problemas, tokias kaip: neblaivūs asmenys, vagystės iš automobilių, nelegaliu būdu įsigytų prekių (alkoholio, cigarečių ar degalų) vartojimas, smurtas šeimoje bei prekyba žmonėmis, dešimtadalis respondentų įvardijo kaip keliančias didelę grėsmę jų gyvenamojoje vietovėje.

2.6. pav. Grėsmių savo gyvenamojoje vietovėje suvokimas³⁵, 2011–2019 m. (proc.)

Lyginant pastarųjų devynerių³⁶ metų duomenis, matyti, kad smarkiai sumažėjo žmonių, manančių kad tam tikros problemos kelia vidutinę ar didelę grėsmę. Pvz., 2011 m. 75 proc. respondentų manė, kad eismo saugumo problema kėlė vidutinę ar didelę grėsmę, 2019 m. taip manančių buvo 59 proc., narkotikų problemos svarba sumažėjo nuo 59 iki 40 proc., vagysčių iš gyvenamųjų patalpų – nuo 63 iki 38 proc., neblaivių asmenų problemos – nuo 56 iki 37 proc.,

³⁵ Čia pateikti tik atsakymai „kelia vidutinę grėsmę“ ir „kelia didelę grėsmę“.

³⁶ Gyventojų požiūris šiuo klausimu buvo tiriamas nuo 2011 m.

ATASKAITA APIE VIEŠOJO SAUGUMO BŪKLĘ LIETUVOJE

vagysčių iš automobilių – nuo 66 iki 33 proc. (žr. 2.6. pav.). Kitas pokytis, kad per dešimtmetį beveik neliko žmonių, neturinčių nuomonės apie tam tikras grėsmes jų gyvenamojoje vietovėje.

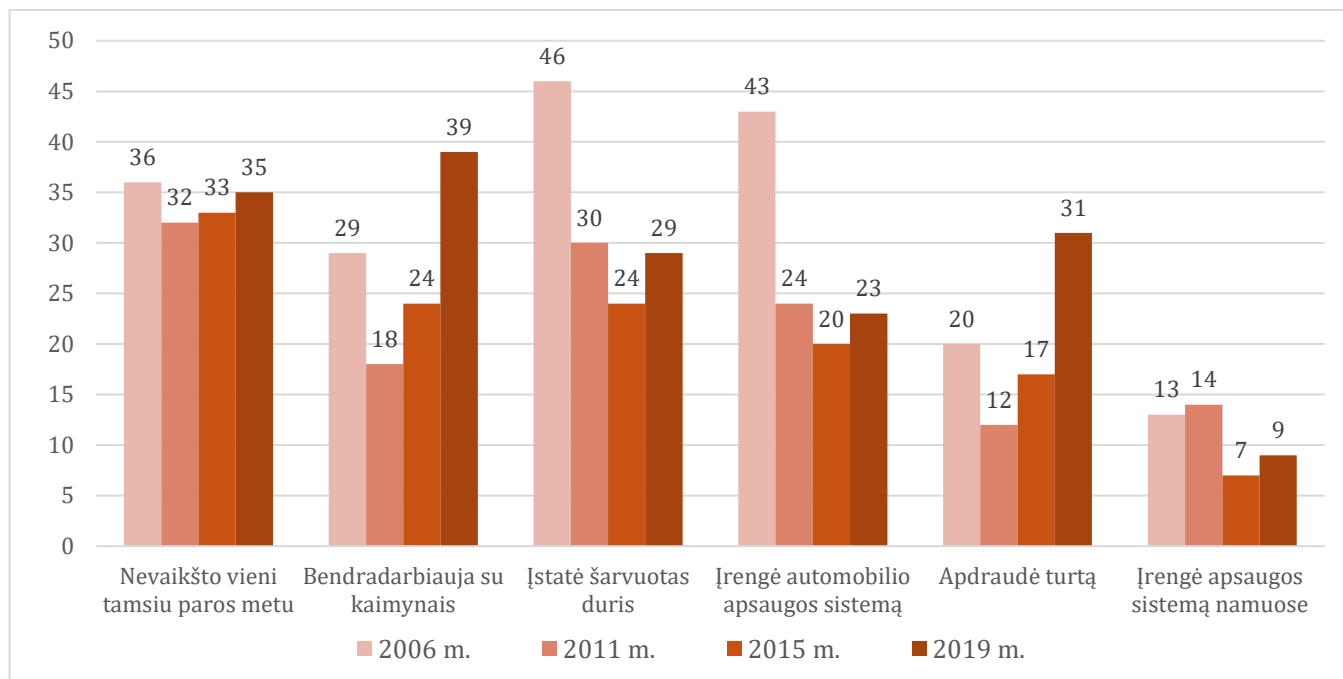
Pagrindinė užduotis užtikrinant viešąjį saugumą tenka teisėsaugos institucijoms. Nors visuomenėje vyrauja įsitikinimas, kad tai išimtinai policijos veiklos sritis, tačiau palaipsniui įsigali ir kitas supratimas, jog tai ir visos pilietinės visuomenės atsakomybės sritis. Šiuo atveju labai svarbus vietos bendruomenių ir savivaldos vaidmuo. 2018 m.³⁷ gyventojų apklausa parodė, kad dalis gyventojų linkę prisiimti atsakomybę už savo saugumą: 8 proc. gyventojų tikrai sutiktų ir dar 38 proc. greičiau sutiktų dalyvauti veikloje, rūpinantis savo gyvenamosios vietos saugumu. Kita vertus, nepakankamai išnaudojamas savivaldos institucijų ir vietos bendruomenių indėlis užtikrinant gyventojų saugumą.

Gyventojų vaidmuo kuriant saugią aplinką svarbus dar ir dėl to, kad būdami aktyvūs jie gali prisidėti prie vietos problemų sprendimo. Tyrimai rodo, kad tie gyventojai, kurie labiau pasitiki policija, dažniau linkę patys rūpintis savo ir savo turto saugumu, jie mažiau pakantūs smulkiems teisės pažeidimams ir labiau linkę bendradarbiauti su teisėsaugos institucijomis.

Per pastaruosius keturiolika metų nuo 63 iki 77 proc. padaugėjo žmonių, kurie ką nors darė, kad apsaugotų save ir savo turtą. Pastebimai (nuo 29 iki 39 proc.) padaugėjo tų, kurie bendradarbiauja su kaimynais saugodami vieni kitų turtą bei tų, kure apdraudė savo turtą (nuo 20 iki 31 proc.) (žr. 2.7. pav.). Visa tai rodo augantį žmonių sąmoningumą ir kartu atsakomybę už savo saugumą. Atitinkamai sumažėjo tokių apsaugos priemonių kaip šarvuotų durų įstatymas (nuo 46 iki 29 proc.), automobilio apsaugos sistemos įrengimas (nuo 43 iki 23 proc.) ar apsaugos sistemos namuose įrengimas (nuo 13 iki 9 proc.).

Svarbu ir tai, kad per visą lyginamąjį laikotarpį beveik nepakito žmonių dalis, kuri saugosi nevaikščiodami vieni tamsiu paros metu. Šią priemonę nurodė apie trečdalis respondentų: dažniau moterys nei vyrai, paprastai vyresnio amžiaus ir mažesniuose miesteliuose gyvenantys žmonės. Kita vertus, vyresnio amžiaus žmonės tikrai nėra pasyvūs – jie prisideda prie vietos bendruomenės saugumo kitais būdais. Beveik pusė vyresnio amžiaus žmonių nurodė, kad jie bendradarbiauja su kaimynais saugodami vieni kitų turtą, palyginimui – tarp jaunimo (15–30 m.) tokių buvo tik kas penktas.

³⁷ 2019 m. apklausoje tokio klausimo nebuvo.

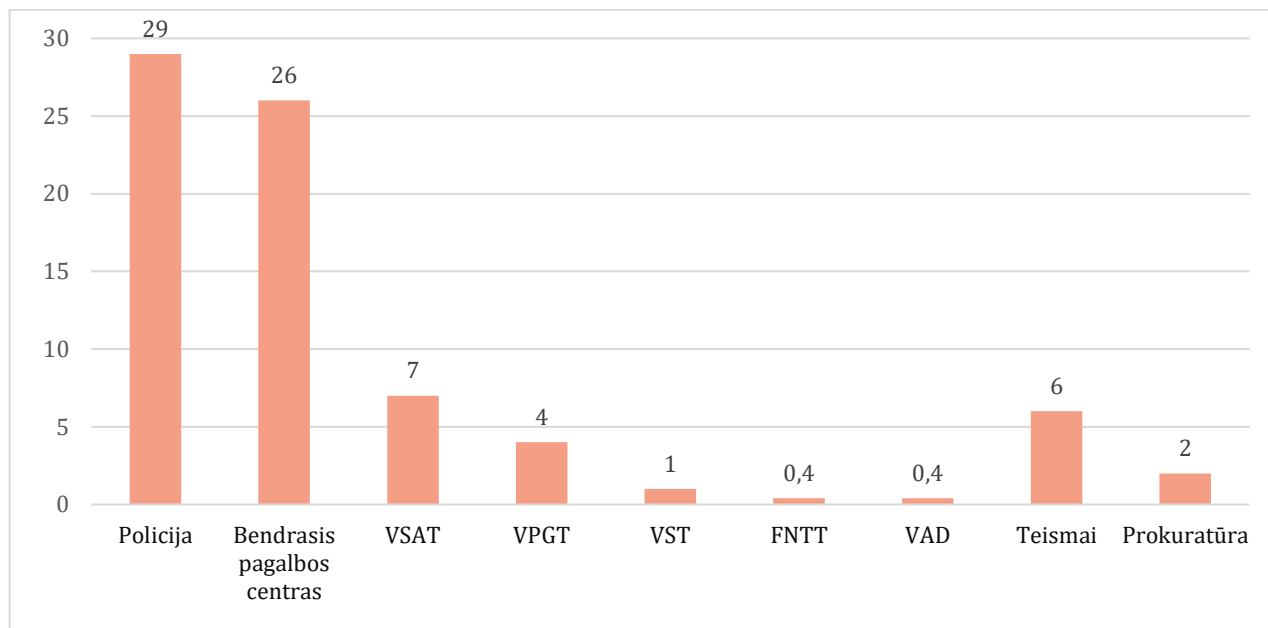
2.7. pav. Priemonės, kurių ėmėsi žmonės, kad apsaugotų save ir savo turtą, 2006–2019 m., (proc.)

2.3. Teisėsaugos institucijų vertinimas

Vienas iš būdų įvertinti teisėsaugos institucijų darbo kokybę yra gyventojų nuomonė. Šioje dalyje analizuojama, kaip Lietuvos gyventojai vertina teisėsaugos institucijų darbą ir kaip žmonių požiūris keitėsi per pastaruosius penkiolika metų. Taip pat siekiama išsiaiškinti, ar asmeninė patirtis turi įtakos požiūriui į šias institucijas ir kokie yra pagrindiniai šaltiniai, iš kurių gyventojai gauna informaciją apie viešojo saugumo institucijas ir viešojo saugumo būklę šalyje.

Iš visų VRM pavaldžių institucijų žmonės dažniausiai susiduria su policija. Per pastaruosius penkerius metus su policija reikalų turėjo 29 proc., su Bendrojo pagalbos centru (toliau – BPC) – 26 proc. respondentų, tuo metu su Valstybės sienos apsaugos tarnyba (toliau – VSAT), Valstybine priešgaisrine gelbėjimo tarnyba (toliau – VPGT), Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnyba (toliau – FNTT), Viešojo saugumo tarnyba (toliau – VST) ar Vadovybės apsaugos departamentu (toliau – VAD) – vos keli procentai tyrimo dalyvių (žr. 2.8. pav.).

ATASKAITA APIE VIEŠOJO SAUGUMO BŪKLĘ LIETUVOJE

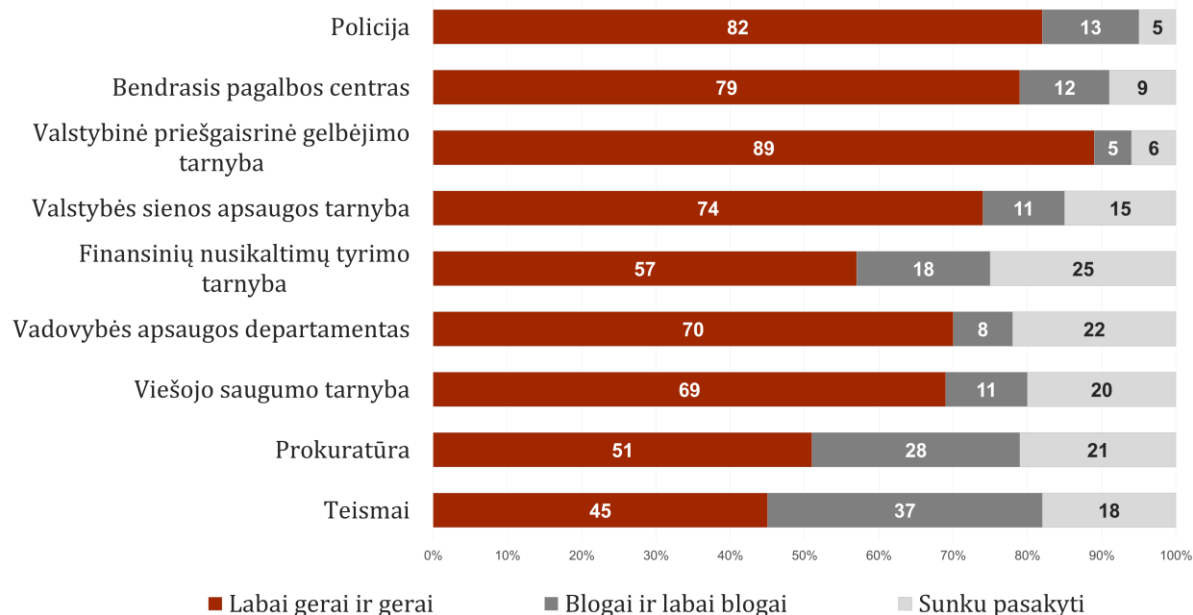

2.8. pav. Gyventojai per paskutinius penkerius metus turėję reikalų (kontaktų) su šiomis institucijomis, 2019 m. (proc.)

Analizuojant gyventojų požiūrį į minėtų institucijų darbo vertinimą, apžvelgiamas ilgesnis – penkerių metų – laikotarpis. Tokiu būdu siekiama įvertinti atsitiktinius nuomonių svyravimus, kurie sietini su tam tikrų tarnybų specifika, pvz., dauguma gyventojų gana gerai įsivaizduoja policijos ir ugniagesių gelbėtojų darbo specifika, nors su pastaraisiais buvo susidūrę vos keli procentai gyventojų, tačiau apie kitas institucijas, tokias kaip FNTT, VST ar VAD, gyventojai žino daug mažiau ir tik apytiksliai įsivaizduoja jų veiklos specifika. Visa tai turi įtakos vertinant šių institucijų darbą.

Tyrime respondentų buvo prašoma įvertinti VRM pavaldžių ir kitų baudžiamosios justicijos sistemai priskiriamų institucijų (prokuratūrų ir teismų) darbą. Gyventojų nuomonė apie pastarųjų veiklą yra svarbi lyginant ją su policijos veiklos vertinimu. Pagal gyventojų vertinimus, visas minėtas institucijas galima suskirstyti į tris grupes. Pirmajai priskirtinos tos institucijos, kurių veiklą gyventojai vertino labai pozityviai ir apie kurią veiklą žino daugiausiai – tai VRM pavaldžios institucijos policija, BPC, VPGT ir VSAT. Antrajai grupei priskirtinos šios VRM pavaldžios institucijos – VST, VAD ir FNTT. Jų darbas taip pat vertinama teigiamai, tačiau apie jų veiklą žmonės žino gana nedaug, todėl tokia didelė jų dalis (beveik ketvirtadalis) negali įvertinti jų darbo. Trečiajai grupei priskirtini teismai ir prokuratūros – šių institucijų darbą gyventojai vertina daug prasčiau. (žr. 2.9. pav.).

ATASKAITA APIE VIEŠOJO SAUGUMO BŪKLĘ LIETUVOJE

2.9. pav. Institucijų darbo vertinimas, 2019 m. (proc.)

Tyrimo duomenys rodo, kad tik trijų institucijų – VPGT, policijos ir Bendrojo pagalbos centro – darbą galėjo įvertinti dauguma respondentų. VPGT darbą teigiamai vertino net 89 proc., policijos – 82 proc., o Bendrojo pagalbos centro – 79 proc. apklaustųjų. Tuo metu vertindami kitų institucijų darbą nemažai gyventojų neturėjo nuomonės. Kaip parodė kelerių metų apklausų duomenų analizė, ši nevertinančių asmenų dalis skirtingais metais gali nulemti teigiamai ar neigiamai vertinančių asmenų santykį.

Per pastaruosius penkiolika metų smarkiai išaugo visų VRM pavaldžių institucijų darbo vertinimas. Palyginti su 2005 m., VPGT veiklą teigiamai vertinančių gyventojų padaugėjo nuo 77 iki 89 proc. (t. y. 12 proc. punktų), policijos – beveik dvigubai – nuo 43 iki 82 proc. (t. y. net 39 proc. punktais), VSAT – nuo 43 iki 74 proc. (t. y. net 31 proc. punktu). (žr. 2.4. lentelę).

Lyginant tyrimų rezultatus, matyti tam tikri gyventojų nuomonės apie VSAT darbą svyravimai. Taip yra todėl, kad su šia tarnyba per pastaruosius metus reikalų turėjo vos keli procentai respondentų, o šios tarnybos specifiška nėra gyventojams tokia akivaizdi kaip kitų anksčiau aptartų tarnybų, atitinkamai – nemaža respondentų dalis (nuo ketvirtadalio iki trečdalio) iš viso negalėjo įvertinti šios tarnybos darbo. Todėl toks staigus šios tarnybos darbo vertinimo pagerėjimas 2008 m. aiškintinas su neapsisprendusiųjų dalies sumažėjimu ir mažiau sietinas su realiu šios tarnybos veiklos pagerėjimu.

ATASKAITA APIE VIEŠOJO SAUGUMO BŪKLĘ LIETUVOJE

2.4. lentelė. Teigiamai institucijų darbą vertinantys gyventojai, 2005–2019 m.³⁸ (proc.)

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
VPGT	77	75	83	82	84	85	86	83
Policija	43	42	53	47	51	61	59	64
VSAT	43	48	46	64	45	51	58	55
VAD	34	48	45	55	29	35	56	48
VST		40	29	49	32	35	59	45
FNTT	29	34	23	38	22	29	46	34
BPC	–	–	–	–	–	–	–	–
Prokuratūros	–	–	–	37	–	22	31	30
Teismai	–	–	–	34	–	24	33	27

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	Pokytis
VPGT	83	82	87	90	86	86	89	+12
Policija	64	68	71	78	76	78	82	+39
VSAT	58	61	61	60	70	70	74	+31
VAD	59	60	61	66	65	66	70	+36
VST	59	61	62	59	64	64	69	+29
FNTT	45	54	54	51	52	49	57	+28
BPC	–	–	55	68	72	75	79	+24
Prokuratūros	45	49	51	48	52	49	51	+14
Teismai	45	47	48	45	47	48	45	+11

Gyventojų nuomonė apie Bendrąjį pagalbos centrą pradėta tirti nuo 2015 m. Tuomet teigiamai BPC darbą vertino 55 proc., neigiamai – net 40 proc. respondentų. Tikėtina, kad prastesniems respondentų vertinimams galėjo turėti įtakos 2013 m. rudenį Panevėžio rajone įvykusi tragedija, kuomet buvo išžaginta, o po to gyva automobilyje sudengta septyniolikmetė. Prieš tai mergina keletą kartų bandė išsikviesti pagalbą skambindama bendruoju pagalbos numeriu 112. Šis įvykis išryškino tam tikrus techninius pagalbos tarnybų trūkumus. Per kelerius metus dauguma problemų buvo išspręsta, o BPC veiklos vertinimas nuolat augo – per penkerius metus padidėjo iki 79 proc. (t. y. 24 proc. punktais).

Vertinant kitų VRM pavaldžių institucijų (FNTT, VAD ir VST) darbą, pastebėta, kad smarkiai keitėsi neturinčių apie jas nuomonės asmenų dalis. Santykinai mažai kito neigiamai vertinančių žmonių dalis, o skirtingais metais mažėjo nevertinančių asmenų dalis, atitinkamai augo teigiamai vertinančių asmenų dalis. Pastarųjų metų tyrimų duomenų analizė leidžia daryti prielaidą, kad dalis gyventojų apie tam tikrų tarnybų darbą turi tvirtą neigiamą nuomonę, o nemažos dalies nuomonė

³⁸ Gyventojų nuomonė apie VST darbą buvo tiriama nuo 2006 m., BPC – nuo 2015 m., o prokuratūrų ir teismų – nuo 2008 m.

ATASKAITA APIE VIEŠOJO SAUGUMO BŪKLĘ LIETUVOJE

yra nepastovi – kartais jie tarnybų darbą vertina teigiamai, kartais nevertina iš viso. Taip pat paminėtina, kad dauguma žmonių nėra asmeniškai susidūrę su šiomis tarnybomis, todėl vertindami remiasi antriniais šaltiniais, pvz., informacija, pateikiama per žiniasklaidą. Nors žmonės ir mažiau nusimano apie šių institucijų specifiką, matyti, kad pastaraisiais metais smarkiai pagerėjo žmonių nuomonė apie jų darbą. Pvz., VST veiklą teigiamai vertinančių gyventojų padaugėjo nuo 40 iki 69 proc. (t. y. net 29 proc. punktais), VAD – beveik dvigubai – nuo 34 iki 70 proc. (t. y. net 36 proc. punktais), FNTT – taip pat beveik dvigubai – nuo 29 iki 57 proc. (t. y. 28 proc. punktais).

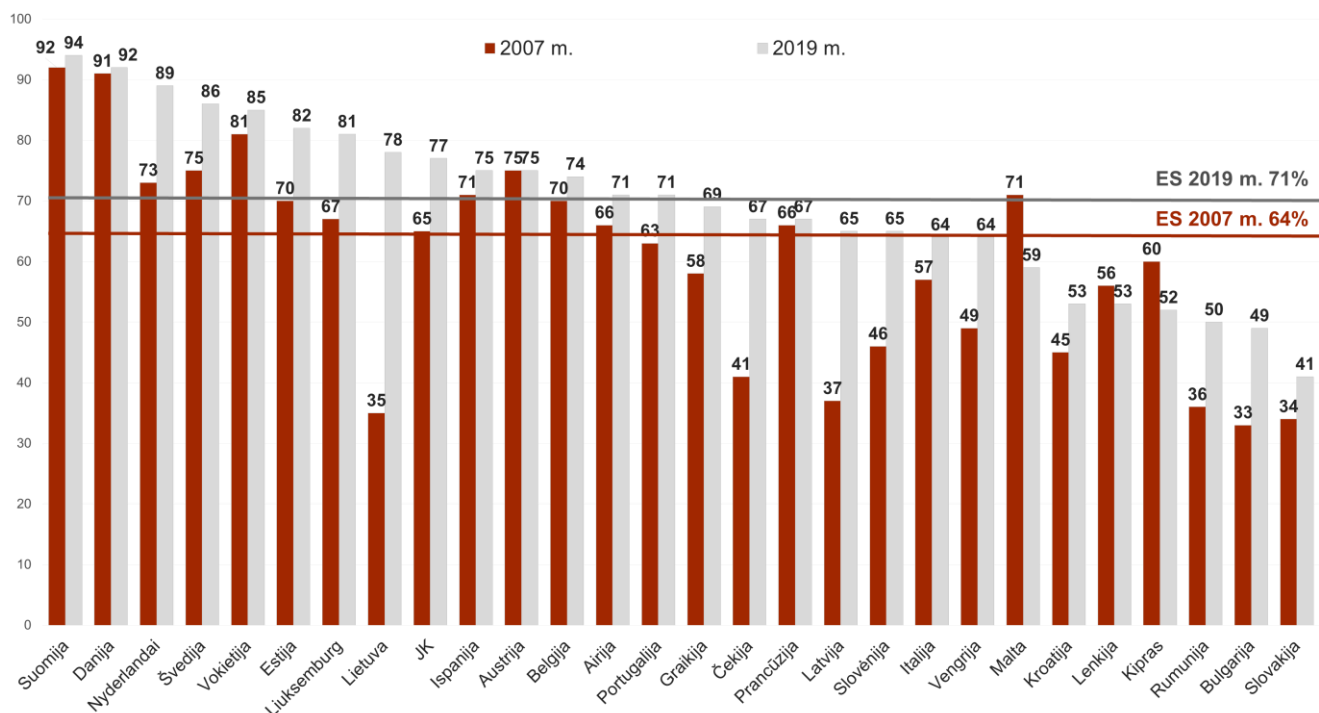
Atskirai aptartinas policijos veiklos vertinimas. Šiuo atveju svarbios dvi tendencijos. Pirma, kad, palyginti su kitomis baudžiamosios justicijos sistemai priskiriamomis institucijomis (prokuratūros ir teismų), policijos veikla vertinama geriausiai. Teigiamai policijos darbą įvertino net 82 proc. gyventojų, tuo metu kitų institucijų – apie pusė. Svarbu ir tai, kad didžioji dalis neigiamai vertinančių policijos darbą neigiamai vertino ir kitas institucijas, t. y. visos baudžiamosios justicijos sistemos veiklą. Antra, per pastarąjį dešimtmetį nuolat gerėjo tik policijos darbo vertinimas, tuo metu prokuratūros ir teismų darbo vertinimas pagerėjo tik nuo 2013–2014 m. Tikėtina, kad prastesniems respondentų vertinimams galėjo turėti įtakos pedofilijos byla, išryškinusi baudžiamosios justicijos sistemos problemas. Svarbu ir tai, kad skirtingai nei policijos atveju, tik maža dalis gyventojų turėjo tiesioginių kontaktų su prokuratūromis ir teismais – atitinkamai 2 ir 6 proc.

Pasitikėjimas policija yra vienas iš rodiklių, kurio reikšmės ir kitimo tendencijas galime lyginti su kitomis ES šalimis narėmis. Remiantis 2019 m. rudens Eurobarometro duomenimis³⁹, Lietuvoje policija pasitiki net 78 proc. gyventojų, o tai viršija ES vidurkį (visoje ES policija pasitiki 71 proc.). Pagal šį rodiklį nedaug nusileidžiame Šiaurės Europos šalims, esame aštunti iš 28-ių ES valstybių. Didžiausias pasitikėjimas policija buvo Suomijoje (94 proc.), Danijoje (92 proc.), Nyderlanduose (89 proc.) ir Švedijoje (86 proc.). Tuo metu mažiausiais – Slovakijoje (41 proc.), Bulgarijoje (49 proc.), Rumunijoje (50 proc.) ir Kipre (52 proc.) (žr. 2.10. pav.).

Palyginti su kaimyninėmis šalimis palankesnis žmonių vertinimas buvo tik Estijoje – policija pasitikėjo 82 proc., tuo metu Latvijoje ir Lenkijoje pastebimai mažesnis (atitinkamai 65 ir 53 proc.). Svarbu ir tai, kad palyginti su kitomis ES šalimis, Lietuvos gyventojų pasitikėjimas policija išaugo labiausiai – 2007 m. pagal pasitikėjimo rodiklius buvome ketvirti nuo sąrašo galo, o šiuo metu esame aštunti – po Suomijos, Danijos, Nyderlandų, Švedijos, Vokietijos, Estijos ir Liuksemburgo.

³⁹ Visose ES šalyse narėse pagal tą pačią metodologiją atliekamas tyrimas. Standard Eurobarometer 92, 2019 m. ruduo. https://data.europa.eu/euodp/en/data/dataset/S2255_92_3_STD92_ENG

ATASKAITA APIE VIEŠOJO SAUGUMO BŪKLĘ LIETUVOJE

2.10. pav. Pasitikėjimas policija Europos Sąjungoje, 2007 ir 2019 m. (proc.)

Kriminologai pastebi, kad pasitikėjimas teisėsauga susijęs su jų veikla, skaidrumu ir atvirumu visuomenei. Pasitikėjimo policija augimui turėjo įtakos daug veiksnių: tai ir išaugusi pareigūnų kompetencija, ir elgesio kultūra, ir pagerėjęs aprūpinimas techninėmis priemonėmis, taip pat visiška netolerancija korupcijai. Teigiamus pokyčius policijoje pastebi ir gyventojai. Tyrimas parodė, kad daugėja žmonių, kurie palankiai vertina policijos reagavimą į iškvietimus, – 72 proc. apklaustųjų mano, kad policija greitai reaguoja ir atvyksta į įvykio vietą. 2007 m. taip manė kur kas mažiau apklaustųjų – vos 40 proc. Be to, sumažėjo įsitikinusiųjų, kad pareigūnai ima kyšius. Su teiginiu, kad pareigūnai provokuoja duoti kyšių, 2019 m. sutiko vos penktadalis apklaustųjų, o prieš dešimtmetį taip manančiųjų buvo beveik pusė. Kitas svarbus pokytis, kad smarkiai sumažėjo žmonių, kurie manė, kad iš jų reikalaujama kyšių ir tų, kurie juos davė.

Kaip buvo minėta, tik nedidelė dalis žmonių turėjo reikalų su teisėsaugos institucijomis, labiau tik su policija ir BPC, todėl svarbu nustatyti pagrindinius informacijos apie viešąją saugumą šaltinius. Pastarųjų penkiolikos metų tyrimo duomenys rodo ⁴⁰, kad pagrindiniu informacijos

⁴⁰ Atkreiptinas dėmesys, kad šiek tiek keitėsi klausimo formuluotė ir atsakymų pasirinkimo kiekis. Iki 2015 m. buvo klausimas „Kuris iš informacijos šaltinių apie viešąją saugumą Jums yra pats svarbiausias?“ ir buvo galima pasirinkti tik vieną atsakymą. Nuo 2016 m. buvo klausimas „Kurie iš informacijos šaltinių apie viešąją saugumą Jums yra pats svarbiausi?“ ir galima pasirinkti kelis atsakymus. Todėl negalima korektiškai lyginti šių laikotarpių duomenų.

ATASKAITA APIE VIEŠOJO SAUGUMO BŪKLĘ LIETUVOJE

šaltiniu apie viešąjį saugumą gyventojams vis dar yra televizija, nors jos svarba kasmet mažėja (nuo 63 proc. 2005 m. iki 47 proc. 2015 m.). Asmeninės patirties svarba buvo gerokai mažesnė – ją pagrindiniu šaltiniu įvardijo tik kiek daugiau nei dešimtadalis apklaustųjų (žr. 2.5. lentelę).

2.5. lentelė. Svarbiausi informacijos šaltiniai apie viešąjį saugumą 2005–2019 m. (proc.)

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Televizija	63	50	52	43	54	50	47	52	54	50	47
Internetas	2	7	7	12	8	14	16	12	22	22	23
Asmeninė patirtis	12	14	16	18	16	12	15	15	5	11	11
Spauda	11	14	8	18	8	8	10	5	5	5	4
Draugai, artimieji	4	8	5	5	5	7	8	6	5	4	5
Radijas	1	5	5	2	4	4	2	3	5	4	4
Teisėsaugos institucijos	2	1	5	2	3	2	2	2	3	3	3
Kita	1	1	2	1	1	1	1	0	1	1	3

	2016	2017	2018	2019
Televizija	69	67	60	60
Internetas	44	41	41	43
Draugai, artimieji	27	27	35	34
Asmeninė patirtis	19	23	31	27
Radijas	30	28	24	27
Socialiniai tinklai	16	18	19	22
Spauda	27	21	19	15
Kita	6	7	7	11

Lyginant 2016–2019 m. duomenis matyti, kad keičiasi informacijos šaltinių apie viešąjį saugumą prioritetai: mažėja televizijos ir spaudos, didėja asmeninės patirties, artimosios aplinkos ir socialinių tinklų svarba. Skiriasi ir įvairių amžiaus grupių informacijos gavimo šaltiniai. Jaunimas (15-29 m.) dažniausiai nurodė interneto naujienų svetaines ir socialinius tinklus, vidutinio amžiaus (30-49 m.) žmonės - interneto naujienų svetaines ir televiziją, o patys vyriausi (50-75 m.) – televiziją ir spaudą.

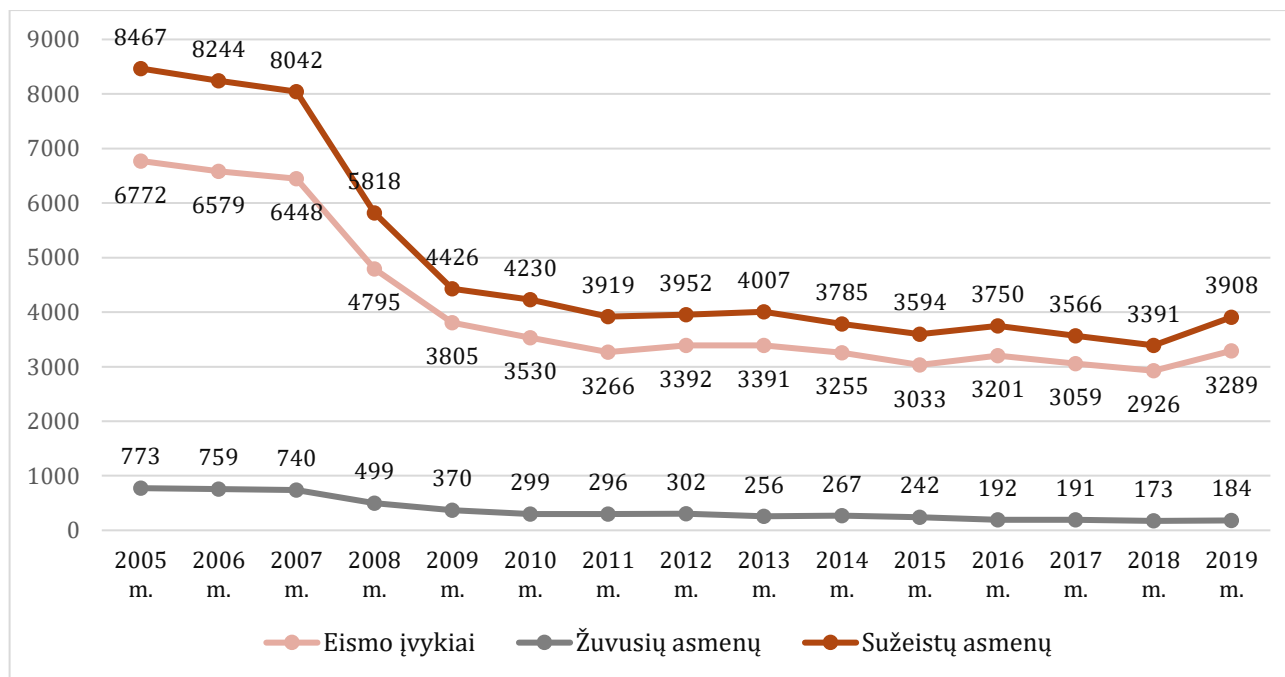
Atkreiptinas dėmesys į tai, kad pastaraisiais metais labai išaugo internetinės žiniasklaidos svarba. Interneto naujienų svetaines, daug dažniau, palyginti su kitais, nurodė didmiesčių gyventojai bei žmonės, turintys aukštąjį išsilavinimą. Asmeninę patirtį dažniau nurodė tie respondentai, kurie turėjo reikalų su teisėsaugos institucijomis, ir (arba) tie, kurie patys tapo nusikaltimo aukomis.

3. Eismo saugumo analizė

3.1. Pagrindiniai eismo saugumo rodikliai

Remiantis pastarųjų dešimtmečių gyventojų apklausų duomenimis, matyti (žr. 2.3. lentelę), kad eismo saugumo problemą gyventojai įvardijo kaip vieną iš trijų svarbiausių šalies viešojo saugumo problemų ir didžiausią grėsmę jų gyvenamoje vietovėje keliančią problemą (2.5. pav.). 2007 m. net 69 proc. apklaustųjų šią problemą nurodė svarbiausia, tuo metu antroje ir trečioje vietoje buvusias nepilnamečių nusikaltimų ir korupcijos problemas svarbiausiomis įvardijo trečdaliu mažiau (42 ir 40 proc.) apklaustųjų. Atkreiptinas dėmesys, kad nuo 2008 m. pradėjo mažėti eismo saugumo aktualumas, tačiau 2018–2019 m. apklausų duomenys rodo, kad šios problemos svarba vėl auga – ji gyventojų manymu yra antroji pagal svarbą viešojo saugumo problema po korupcijos.

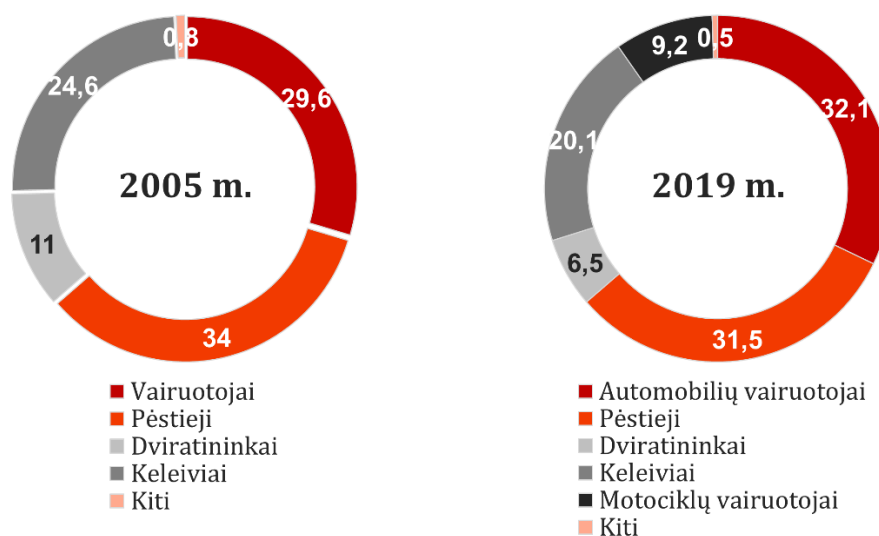
Panašios mažėjimo tendencijos matyti ir analizuojant Lietuvos kelių policijos tarnybos duomenis apie eismo įvykius, kurių metu nukentėjo žmonės. 2019 m. Lietuvoje iš viso užregistruoti 3289 eismo įvykiai, jų metu žuvo 184 žmonės, dar 3908 žmonės buvo sužeisti (žr. 3.1 pav.). Pastaraisiais metais matyti akivaizdžios teigiamos tendencijos – palyginti su 2005 m., eismo įvykių skaičius sumažėjo 51,4 proc., žuvusiųjų – net 76,2 proc., o sužeistųjų – 53,8 proc. Vis tik 2019 m., palyginti su 2018 m., stebimas visų trijų pagrindinių eismo saugumo pablogėjimas.

3.1. pav. Eismo įvykiai, jų metu žuvę ir sužeisti žmonės (2005–2019 m.)

3.2. Eismo įvykiuose nukentėję eismo dalyviai

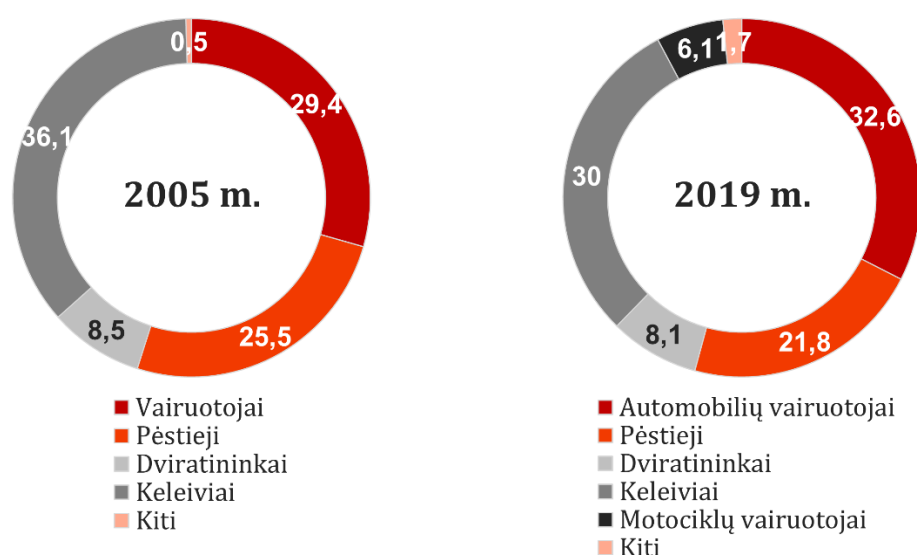
Detaliau panagrinėsime, kaip kito žuvusių ir sužeistų žmonių kiekis pagal jų statusą eismo įvykiuose. Beveik trečdalis žuvusiųjų buvo automobilių vairuotojai (2005 m. jie sudarė 29,9 proc., o 2019 m. – 32,1 proc.) ir pėstieji (2005 m. jie sudarė 34 proc., o 2019 m. – 31,5 proc.). Santykinai rečiau eismo įvykiuose žuvo keleiviai – atitinkamai 24,6 ir 20,1 proc. (žr. 3.2. pav. ir priedo 3.1. pav.). Atkreiptinas dėmesys, kad per pastaruosius penkiolika metų, palyginti su kitomis žuvusiųjų grupėmis, nuolat augo automobilių ir motociklų vairuotojų dalis. Priešingos mažėjimo tendencijos matyti eismo įvykiuose žuvusių pėsčiųjų, keleivių ir dviratininkų, atveju.

3.2. pav. Eismo įvykiuose žuvę žmonės 2005 ir 2019 m. (proc.)

Šiek tiek kitokia situacija matyti eismo įvykiuose sužeistųjų atveju. Šiuo atveju didesnė buvo keleivių dalis: 2005 m. jie sudarė 36,1 proc., o 2019 m. – 30 proc. visų eismo dalyvių. Atitinkamai tarp visų sužeistųjų buvo šiek tiek mažesnė pėsčiųjų dalis: 2005 m. jie sudarė 25,5 proc., o 2019 m. – 21,8 proc. visų eismo dalyvių (žr. 3.3. pav. ir priedo 3.1. pav.). Per pastaruosius penkiolika metų, palyginti su kitomis grupėmis, sumažėjimo eismo įvykiuose sužeistų keleivių ir pėsčiųjų dalis.

ATASKAITA APIE VIEŠOJO SAUGUMO BŪKLĘ LIETUVOJE

3.3. pav. Eismo įvykiuose sužeisti žmonės 2005 ir 2019 m. (proc.)

2019 m. Lietuvoje iš viso užregistruoti 557 eismo įvykiai, kurio metu nukentėjo vaikai: žuvo 9 vaikai, 609 buvo sužeisti. Eismo įvykiai, kuriuose nukentėjo vaikai sudaro 16,9 proc. tarp visų eismo įvykių, vaikai sudaro 4,3 proc. visų žuvusiųjų ir 15,6 proc. visų sužeistųjų. Pastaraisiais metais matyti akivaizdžios teigiamos tendencijos – palyginti su 2005 m., eismo įvykių, kurių metu nukentėjo vaikai, skaičius sumažėjo nuo 1527 iki 557, t. y. 63,5 proc., žuvusiųjų – net 89,2 proc., o sužeistųjų – 63,6 proc. Atkreiptinas dėmesys, kad per penkiolika metų nuolat mažėjo eismo įvykių, kuriuose žuvo vaikai, o 2016-2017 m. – šis rodiklis buvo mažiausias (žr. 3.1. lentelę).

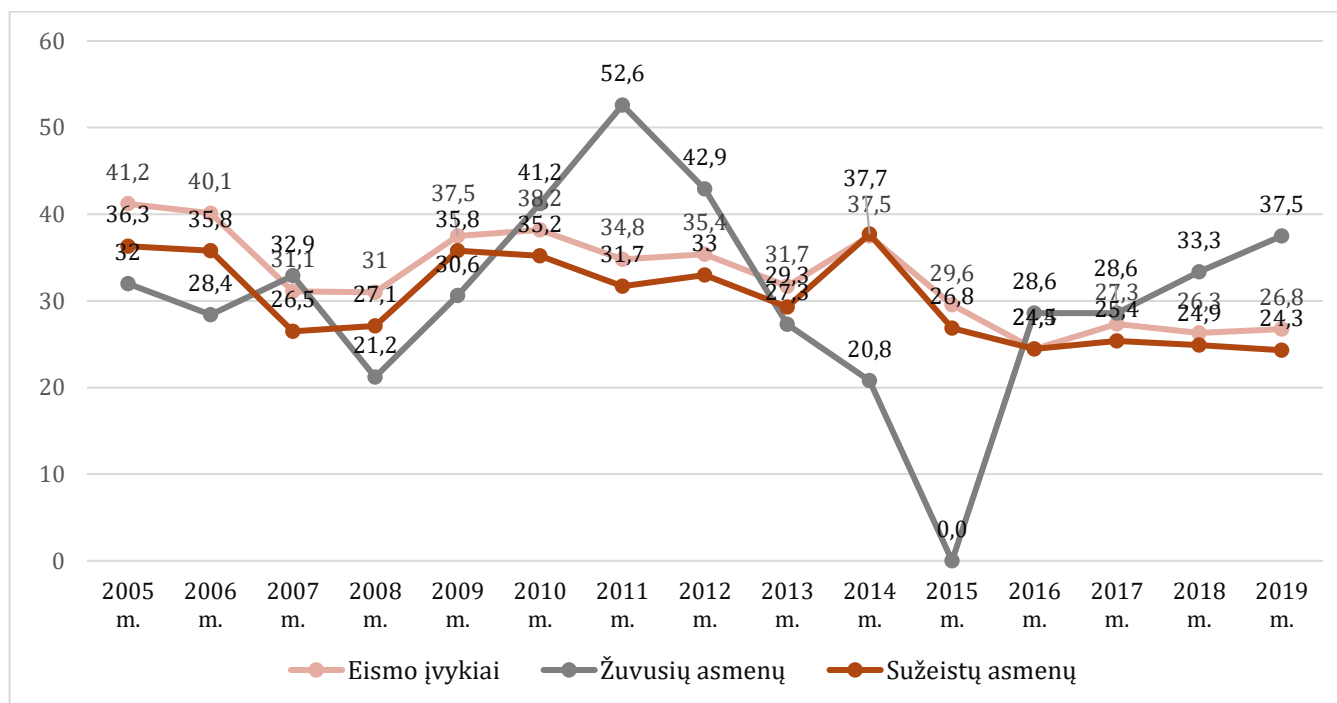
3.1. lentelė. Eismo įvykiai, kurių metu nukentėjo vaikai 2005–2019 m.

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Eismo įvykiai	1527	1446	1419	1021	857	761	676	659	681	621
Žuvę	74	65	70	33	36	17	19	14	11	23
Sužeisti	1672	1581	1584	1142	899	815	719	697	738	613

	2015	2016	2017	2018	2019
Eismo įvykiai	548	573	567	517	557
Žuvę	12	7	7	9	8
Sužeisti	611	605	607	554	609

ATASKAITA APIE VIEŠOJO SAUGUMO BŪKLĘ LIETUVOJE

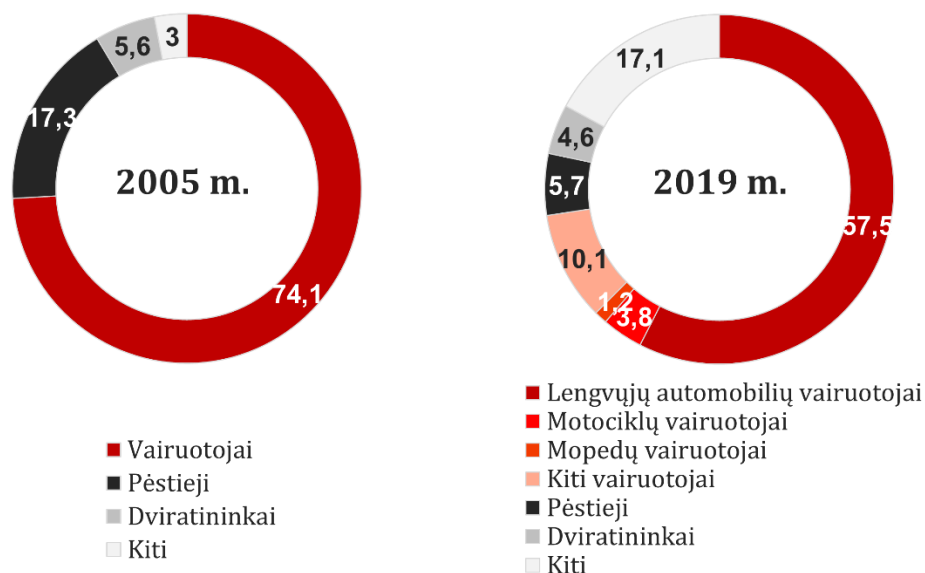
Svarbu ir tai, kad beveik trečdalis visų eismo įvykių, kurių metu nukentėjo vaikai, kilo dėl jų pačių neatsargaus elgesio: 2005 m. tokių įvykių buvo net 41,2 proc., po to keletą metų mažėjo, o 2010 m. jų dalis išaugo iki 38,2 proc., po to dar kartą išaugo 2014 m., o 2019 m. sumažėjo iki 26,8 proc. Dėl pačių vaikų neatsargumo 2019 m. žuvusiųjų dalis buvo 37,5 proc. Per pastaruosius penkiolika metų ši dalis mažiausia buvo 2015 m. (nebuvo nė vieno dėl savo kaltės žuvusio vaiko), o 2011 m. ji išaugo net iki 52,6 proc., t. y. 10 vaikų iš 19 žuvo dėl pačių neatsargaus elgesio. Atitinkamai sužeistųjų dalis kito nuo 36,3 proc. 2005 m. iki 24,3 proc. 2019 m. (žr. 3.4. pav.).

3.4. pav. Dėl pačių vaikų neatsargumo kilę eismo įvykiai (dalis nuo visų įvykių, kuriuose nukentėjo vaikai, proc.) 2005–2019 m.

3.3. Eismo įvykių kaltininkai

Dauguma eismo įvykių, kurių metu nukentėjo žmonės, kilo dėl vairuotojų kaltės. 2005 m. vairuotojai sukėlė 74,1 proc. eismo įvykių, o 2019 m. jų dalis sumažėjo iki 71,4 proc., tuo pačiu laikotarpiu nuo 17,3 iki 5,7 proc. sumažėjo eismo įvykių, kurių kaltininkai buvo pėstieji (žr. 3.5 pav. ir priedo 4 lentelę).

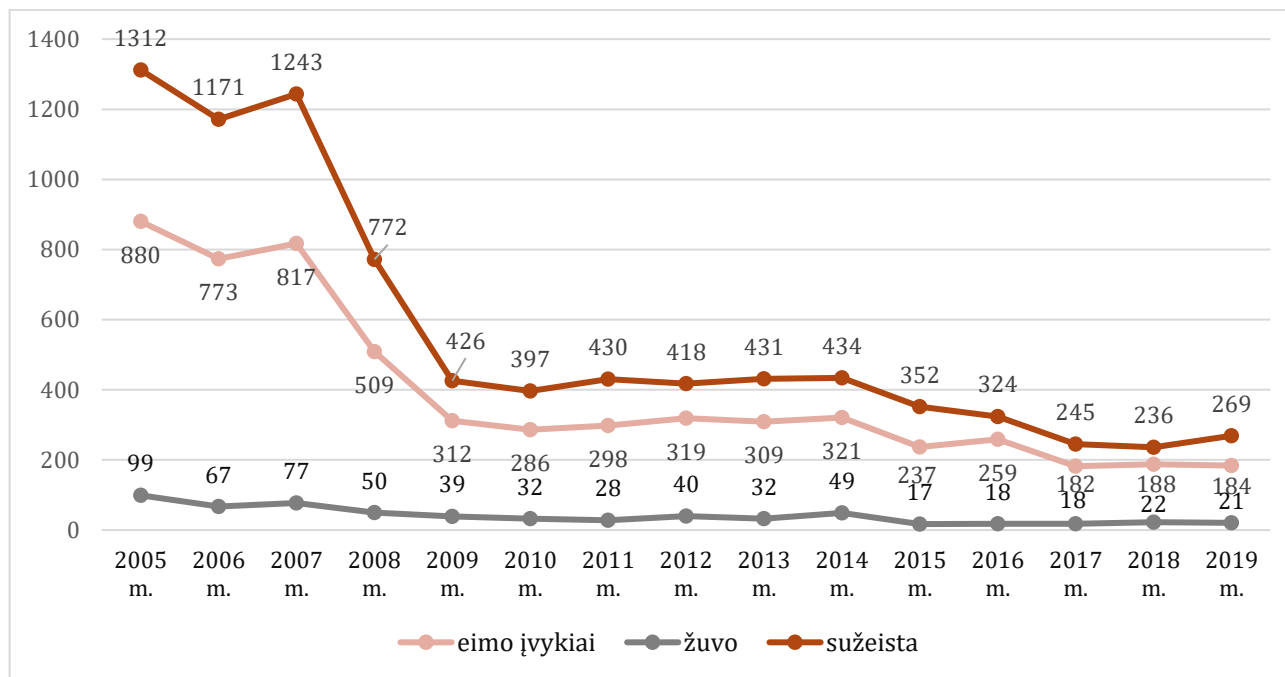
3.5. pav. Eismo įvykių kaltininkai⁴¹ (dalis nuo visų kaltininkų, proc.) 2005 ir 2019 m.

3.3.1. Eismo įvykiai kilę dėl neblaivių vairuotojų kaltės

2019 m. dėl neblaivių vairuotojų kaltės įvyko 184 eismo įvykiai (t. y. 7,8 proc. visų eismo įvykių kilusių dėl vairuotojų kaltės), jų metu žuvo 21 žmogus (t. y. 19,1 proc. visų žuvusiųjų), dar 269 žmonės (t. y. 9,1 proc. visų sužeistųjų) buvo sužeisti (žr. 3.6. pav.). Lyginant pastarųjų penkiolikos metų statistinius duomenis, matyti akivaizdžios teigiamos tendencijos – nuo 2005 m. dėl neblaivių vairuotojų kaltės įvykusių eismo įvykių sumažėjo net 79,1 proc., jų metu žuvusiųjų – net 78,8 proc., o sužeistųjų – net 79,5 proc.

⁴¹ Nuo 2015 m. teikiama detalesnė informacija apie eismo įvykių kaltininkus.

ATASKAITA APIE VIEŠOJO SAUGUMO BŪKLĘ LIETUVOJE

3.6. pav. Dėl neblaivių vairuotojų kaltės kilę eismo įvykiai, jų metu žuvę ir sužeisti žmonės (2005–2019 m.)

Analizuojant pastarųjų dešimtmečių tendencijas, matyti, kad šioje srityje svarbūs 2007–2008 m. Iki 2007 m. minėti rodikliai, susiję su eismo įvykiais, kilusiais dėl neblaivių vairuotojų kaltės, blogėjo. Nuo 2008 m. visi eismo saugumo rodikliai pradėjo gerėti. Tikėtina, kad tam turėjo įtakos socialinės reklamos kampanijos „Karas keliuose“, parodančios neblaivių vairuotojų sukeltų eismo įvykių padarinius.

Šalia palyginimo absoliučiais skaičiais, kur matomos akivaizdžios teigiamos tendencijos, galimas ir kitas palyginimas santykiniais dydžiais. Svarbu išsiaiškinti, ar tiriamuoju laikotarpiu kito santykis tarp neblaivių vairuotojų sukeltų eismo įvykių bei jų metu žuvusių ir sužeistų asmenų skaičiaus. Per pastaruosius penkiolika metų 100-tui eismo įvykių tenkantis žuvusių ir sužeistų žmonių dalis mažai pakito: vidutiniškai kasmet dėl šimto neblaivių vairuotojų kaltės žuvo 11 ir sužalotas 141 žmogus (žr. 3.2 lentelę). Panašus santykis stebimas nuo 2000 m. Darytina išvada, kad nors gerokai sumažėjo dėl neblaivių asmenų kilusių eismo įvykių skaičius, santykinai jų padaroma tokia pati žala – išlieka panašus eismo įvykių ir jų metu žuvusių bei sužalotų asmenų santykis. Atkreiptinas dėmesys, kad 2014 m. pastebimai išaugo, o 2015–2016 m. – smarkiai sumažėjo dėl neblaivių vairuotojų kaltės žuvusių žmonių skaičius.

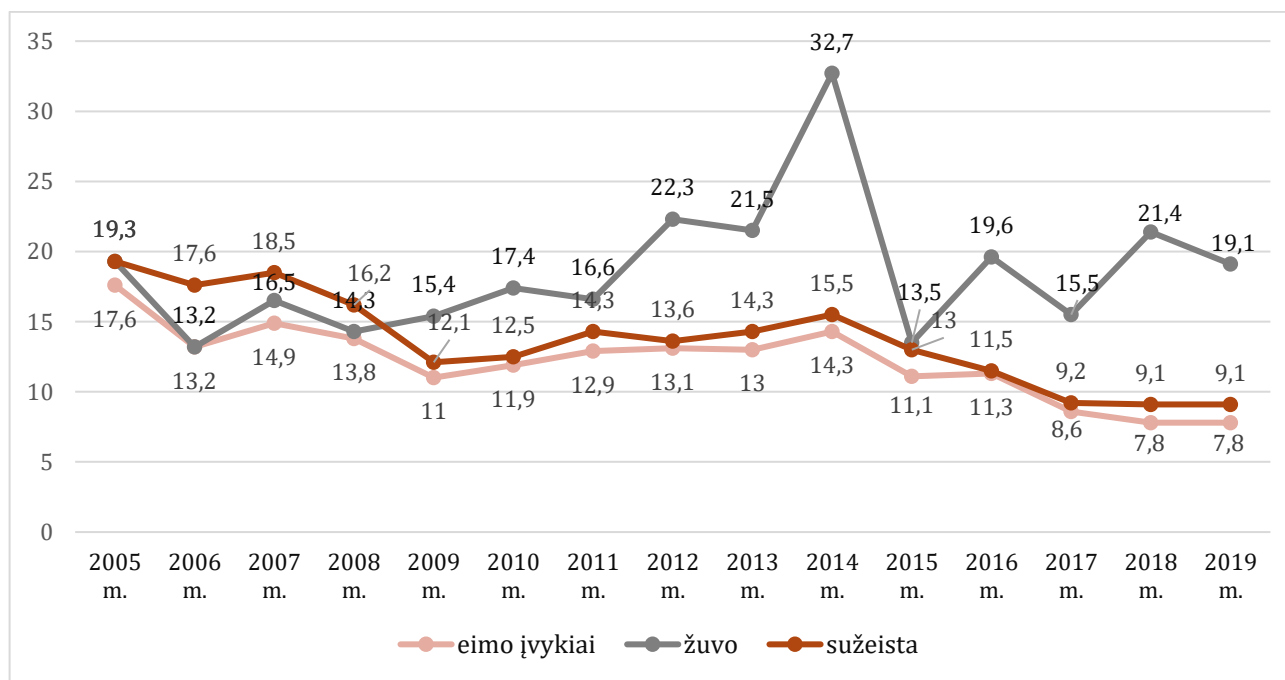
ATASKAITA APIE VIEŠOJO SAUGUMO BŪKLĘ LIETUVOJE

3.2. lentelė. 100-tui eismo įvykių, kilusių dėl neblaivių vairuotojų kaltės, tenkantis žuvusių ir sužeistų asmenų kiekis 2005–2019 m.

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Žuvusiųjų	11,3	8,7	9,4	9,8	12,5	11,2	9,4	12,5	10,4	15,3
Sužeistųjų	149,1	151,5	152,1	151,7	136,5	138,8	144,3	131	139,5	135,2

	2015	2016	2017	2018	2019
Žuvusiųjų	7,2	6,9	9,9	11,7	11,4
Sužeistųjų	148,5	125,1	134,6	125,5	146,2

Kitas svarbus dalykas – visuomenėje vyrauja nuomonė, kad pagrindiniai eismo įvykių kaltininkai yra neblaivūs vairuotojai. Išanalizavus pastarųjų penkiolikos metų duomenis, matyti, kad šis teiginys yra klaidingas. 2019 m. neblaivūs vairuotojai sukėlė tik 7,8 proc. visų dėl vairuotojų kaltės kilusių eismo įvykių. Tačiau jų sukeltų eismo įvykių pasekmės kiekvienais metais vis sunkesnės: dėl neblaivių vairuotojų kaltės 2012 m. žuvo 22,3 proc., 2013 m. – 21,5, o 2014 m. – net 32,7 proc. žmonių (žr. 3.7. pav.). Tiriamuoju laikotarpiu buvo teigiamų tendencijų, pvz., 2015 m. šis rodiklis smarkiai nukrito iki 12 proc.

3.7. pav. Dėl neblaivių vairuotojų kaltės kilusių eismo įvykių ir jų metu nukentėjusių dalis, (2005–2019 m.) proc.

Lyginant pastarųjų penkiolikos metų duomenis, matyti dar kelios teigiamos tendencijos: nuo 17,6 iki 7,8 proc. sumažėjo eismo įvykių, kilusių dėl neblaivių vairuotojų kaltės, dalis, palyginti su visais dėl vairuotojų kaltės kilusiais eismo įvykiais, ir nuo 19,2 iki 9,1 proc. sumažėjo sužeistų asmenų dalis, palyginti su visais nukentėjusiais asmenimis. Vis tik pastebimo teigiamo poslinkio žuvusiųjų atveju nėra: 2015 m. šis rodiklis buvo 19,3 proc., o 2019 m. – 19,1 proc. Žinoma, dėl neblaivių vairuotojų kaltės kyla nemažai eismo įvykių ir jų metu žūva ar sužalojama daug žmonių, tačiau neblaivūs vairuotojai nėra pagrindinė eismo įvykių, kurių metu nukenčia žmonės, priežastis.

3.3.2. Eismo įvykiai kilę dėl neblaivių pėsčiųjų ir dviratininkų kaltės

2019 m. užregistruoti 45 eismo įvykiai dėl neblaivių pėsčiųjų kaltės (t. y. 23,8 proc. visų eismo įvykių dėl pėsčiųjų kaltės), jų metu žuvo 3, sužeisti 42 žmonės. Tiriamuoju laikotarpiu stebimos mažėjimo tendencijos – palyginti su 2005 m., eismo įvykių dėl neblaivių pėsčiųjų kaltės sumažėjo nuo 151 iki 45, t. y. net 70,2 proc., žuvusiųjų – nuo 16 iki 3, t. y. net 81,3 proc., sužeistųjų – nuo 145 iki 42, t. y. net 71 proc. (žr. 3.3. lentelę).

3.3. lentelė. Eismo įvykiai, kilę dėl neblaivių pėsčiųjų kaltės 2005–2019 m.

					Neblaivių pėsčiųjų dalis nuo visų atvejų, proc.				
	2005	2010	2015	2019		2005	2010	2015	2019
Eismo įvykiai	151	118	50	45	Eismo įvykiai	13	22,6	18,9	23,8
Žuvę	16	19	4	3	Žuvę	8,4	26	15,4	16,7
Sužeisti	145	104	47	42	Sužeisti	14,3	21,7	18,9	23,6

Palyginti su pėsčiaisiais, dviratininkai rečiau tampa eismo įvykio kaltininkais. 2019 m. užregistruoti 28 eismo įvykiai dėl neblaivių dviratininkų kaltės (t. y. 10,5 proc. visų eismo įvykių dėl dviratininkų kaltės), jų metu 2 žmonės žuvo, dar 29 buvo sužeisti. Šiuo atveju taip pat matyti teigiamos tendencijos – palyginti su 2005 m., eismo įvykių dėl neblaivių dviratininkų kaltės sumažėjo nuo 55 iki 28, sužeistųjų – nuo 55 iki 29, o žuvusiųjų – nuo 3 iki 2 (žr. 3.4. lentelę).

3.4. lentelė. Eismo įvykiai, kilę dėl neblaivių dviratininkų kaltės 2005–2019 m.

					Neblaivių dviratininkų dalis nuo visų atvejų, proc.				
	2005	2010	2015	2019		2005	2010	2015	2019
Eismo įvykiai	55	48	28	28	Eismo įvykiai	10,5	20,4	20,1	18,7
Žuvę	3	3	2	2	Žuvę	6	16,7	20	33,3
Sužeisti	55	47	27	29	Sužeisti	10,8	21	19,4	19

3.3.3. Eismo įvykiai, kilę dėl pradedančiųjų vairuotojų ir neturinčių teisės vairuoti transporto priemonę asmenų kaltės

Pastaruoju metu vis dažniau atkreipiamas dėmesys į dėl jaunų (amžiumi ir vairavimo stažu) vairuotojų bei asmenų, neturinčių teisės vairuoti transporto priemonės, kaltės kilusius eismo įvykius ir jų sukeltas pasekmes. 2019 m. užregistruoti 260 eismo įvykiai dėl pradedančiųjų vairuotojų kaltės (t. y. 11,1 proc. visų eismo įvykių kilusių dėl vairuotojų kaltės), jų metu žuvo 13 žmonių (t. y. 11,8 proc. visų žuvusiųjų), dar sužeisti 395 žmonės (t. y. 13,4 proc. visų sužeistųjų). Per pastaruosius ketverius⁴² metus buvo stebimos neigiamos tendencijos – nors palyginti su 2016 m., eismo įvykių dėl tokių asmenų kaltės ir sumažėjo nuo 278 iki 260, tačiau žuvusiųjų išaugo nuo 12 iki 13, sužeistųjų – nuo 354 iki 395. Svarbu ir tai, kad visi šie rodikliai kasmet mažėjo, išimtis buvo tik 2007 m. ir 2014 m. (žr. 3.5. lentelę).

3.5. lentelė. Eismo įvykiai, kilę dėl pradedančiųjų vairuotojų kaltės 2016–2019 m.

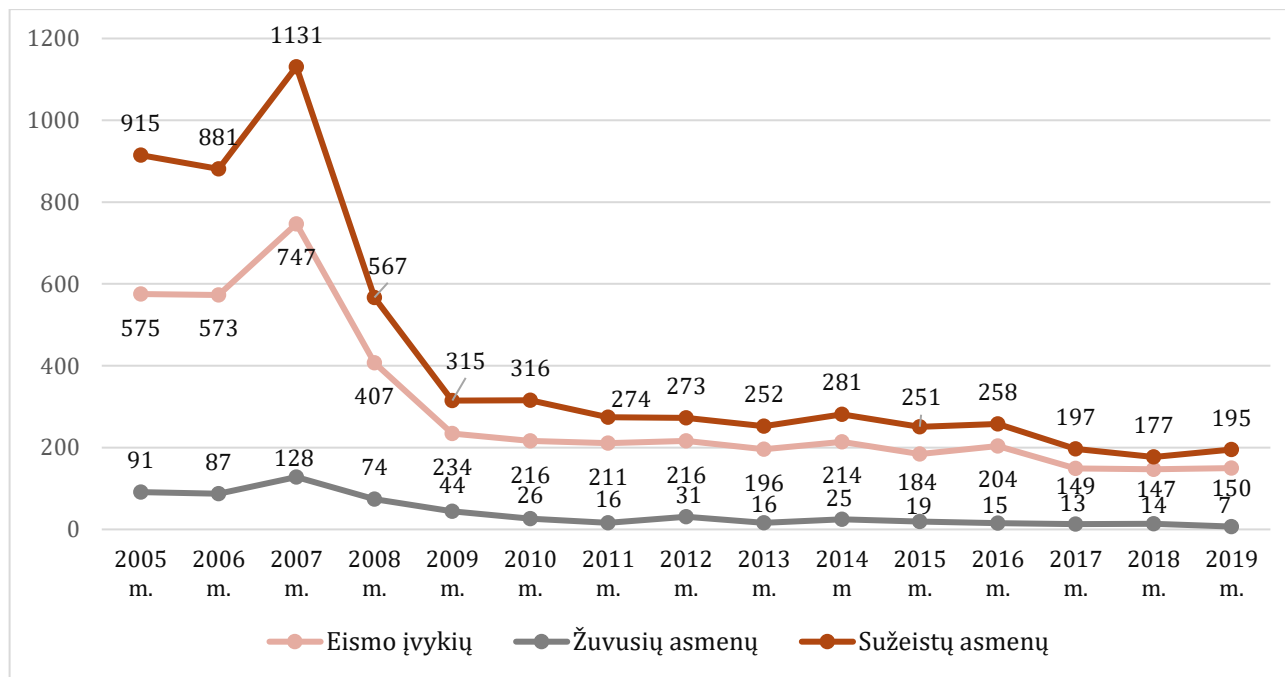
	2016	2017	2018	2019
Eismo įvykiai	278	285	279	260
Žuvę	12	16	19	13
Sužeisti	354	362	346	395

2019 m. užregistruota 150 eismo įvykių dėl neturinčiųjų teisės vairuoti transporto priemonės kaltės, jų metu žuvo 7 žmonės, dar 195 žmonės buvo sužeisti. Tiriamuoju laikotarpiu buvo stebimos teigiamos tendencijos – palyginti su 2005 m., eismo įvykių dėl tokių asmenų kaltės sumažėjo nuo 575 iki 150, t. y. net 73,9 proc., žuvusiųjų – nuo 91 iki 7, t. y. net 92,3 proc., sužeistųjų

⁴² Ši informacija Lietuvos kelių policijos tarnybos suvestinėse skelbiama nuo 2016 m.

ATASKAITA APIE VIEŠOJO SAUGUMO BŪKLĘ LIETUVOJE

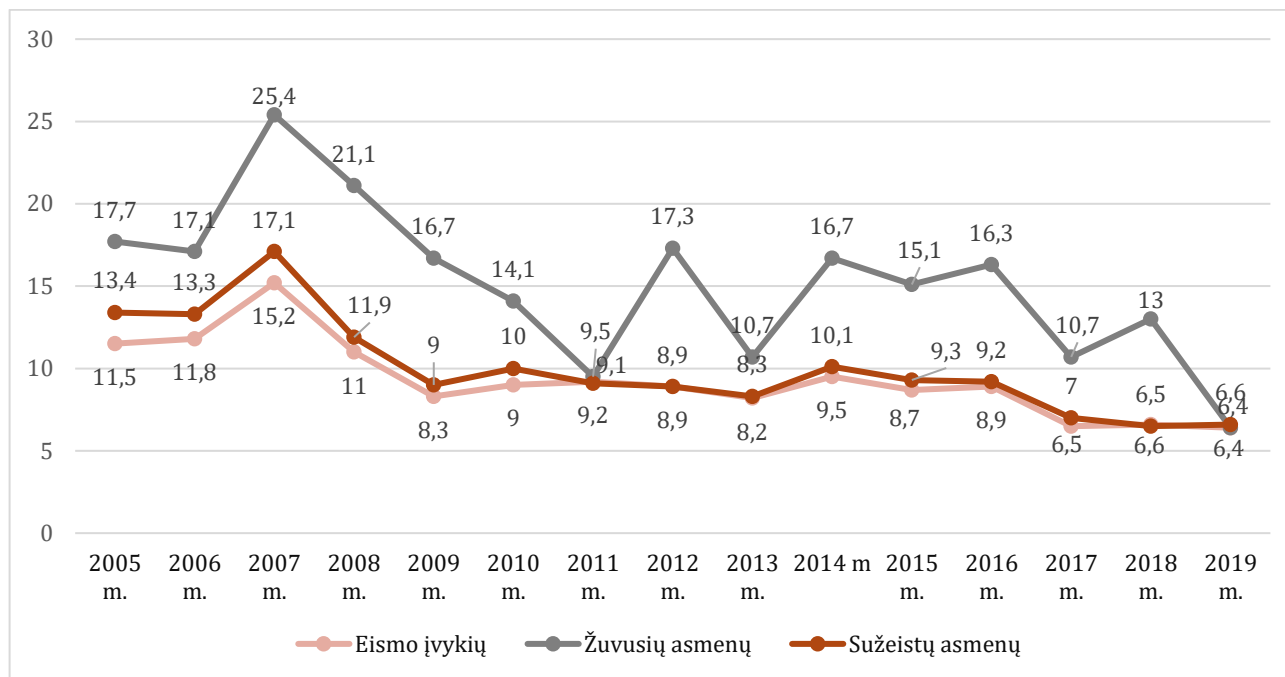
– nuo 915 iki 195, t. y. 78,7 proc. Svarbu ir tai, kad visi šie rodikliai kasmet mažėjo, išimtis buvo tik 2007 m. ir 2014 m. (žr. 3.8. pav.)

3.8. pav. Eismo įvykiai kilę dėl neturinčių teisės vairuoti transporto priemonės, jų metu žuvę ir sužeisti žmonės (2005–2019 m.)

Tyrimo metu buvo aiškintasi, kokią dalį nuo visų eismo įvykių kilusių dėl vairuotojų kaltės sukėlė asmenys neturėję teisės vairuoti transporto priemonės. 2019 m. tokie asmenys sukėlė 6,4 proc. visų eismo įvykių kilusių dėl vairuotojų kaltės, jų metu žuvo 6,4 proc. visų žuvusiųjų, buvo sužaloti 6,6 proc. visų sužeistųjų. Taip pat domėtasi, kaip ši dalis kito tiriamuoju laikotarpiu. Šiuo atveju matyti panašios mažėjimo tendencijos kaip ir lyginimo absoliučiais skaičiais atveju. Palyginti su 2005 m. tokių asmenų sukeltų eismo įvykių dalis sumažėjo nuo 11,5 iki 6,4proc., sužeistųjų – nuo 13,4 iki 6,6 proc., o žuvusiųjų – nuo 17,7 iki 6,4 proc. (žr. 3.9. pav.). Svarbu paminėti, kad nors neturinčių teisės vairuoti asmenų sukelti eismo įvykiai sudaro santykiniai mažą dalį nuo visų eismo įvykių kilusių dėl vairuotojų kaltės, tačiau jų žala padaroma didelė. Pvz., 2007 m. dėl tokių vairuotojų kaltės žuvo ketvirtadalis visų eismo įvykiuose žuvusiųjų, 2008 m. – penktadalis. Taigi per visą lyginamąjį laikotarpį 2007 m. rodikliai buvo patys didžiausi, o 2019 m. – patys mažiausi.

ATASKAITA APIE VIEŠOJO SAUGUMO BŪKLĘ LIETUVOJE

3.9. pav. Neturinčių teisės vairuoti transporto priemonės asmenų sukelti eismo įvykiai, jų metu žuvę ir sužeisti asmenys, palyginti su visais atvejais dėl vairuotojų kaltės 2005–2019 m. (proc.)

Svarbus ir dar vienas rodiklis – santykis tarp neturinčių teisės vairuoti transporto priemonės asmenų sukeltų eismo įvykių bei jų metu žuvusių ir sužeistų asmenų skaičiaus. Skirtingai nei anksčiau aptartu eismo įvykių, kilusių dėl neblaivių asmenų, atveju, čia per pastaruosius penkiolika metų 100-tui eismo įvykių tenkantis žuvusių ir sužeistų asmenų nebuvo toks stabilus: vidutiniškai kasmet dėl šimto neturinčių teisės vairuoti transporto priemonės asmenų kaltės žuvo 12 žmonių ir sužalota 136 žmonių (žr. 3.6. lentelę). Prasčiausia situacija buvo 2007–2009 m., o nuo 2016 m. ji pastebimai pagerėjo.

3.6. lentelė. 100-tui eismo įvykių, kilusių dėl neturinčių teisės vairuoti transporto priemonės asmenų kaltės, tenkantis žuvusių ir sužeistų asmenų kiekis 2005–2019 m.

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Žuvusiųjų	15,8	15,2	17,1	18,2	18,8	12,0	7,6	14,4	8,2	11,7
Sužeistųjų	159,1	153,8	151,4	139,3	134,6	146,3	129,9	126,4	128,6	131,3

	2015	2016	2017	2018	2019
Žuvusiųjų	10,3	7,4	8,7	9,5	4,7
Sužeistųjų	136,4	126,5	132,2	120,4	130,0

ATASKAITA APIE VIEŠOJO SAUGUMO BŪKLĘ LIETUVOJE

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad per pastaruosius penkiolika metų sumažėjo eismo įvykių, jų metu žuvusių ir sužeistų asmenų dėl neblaivių, neturinčių teisės vairuoti transporto priemonės asmenų kaltės. 2019 m. įvyko 71 eismo įvykis (t. y. 47,3 proc. visų eismo įvykių dėl neturinčių teisės vairuoti asmenų kaltės), jų metu 4 žmonės žuvo (t. y. 57,1 proc. visų žuvusiųjų), dar 106 buvo sužeisti (t. y. 54,4 proc. visų sužeistųjų) (žr. 3.7. lentelę).

3.7. lentelė. Eismo įvykiai, kilę dėl neblaivių neturinčių teisės vairuoti transporto priemonės asmenų kaltės 2005–2019 m.

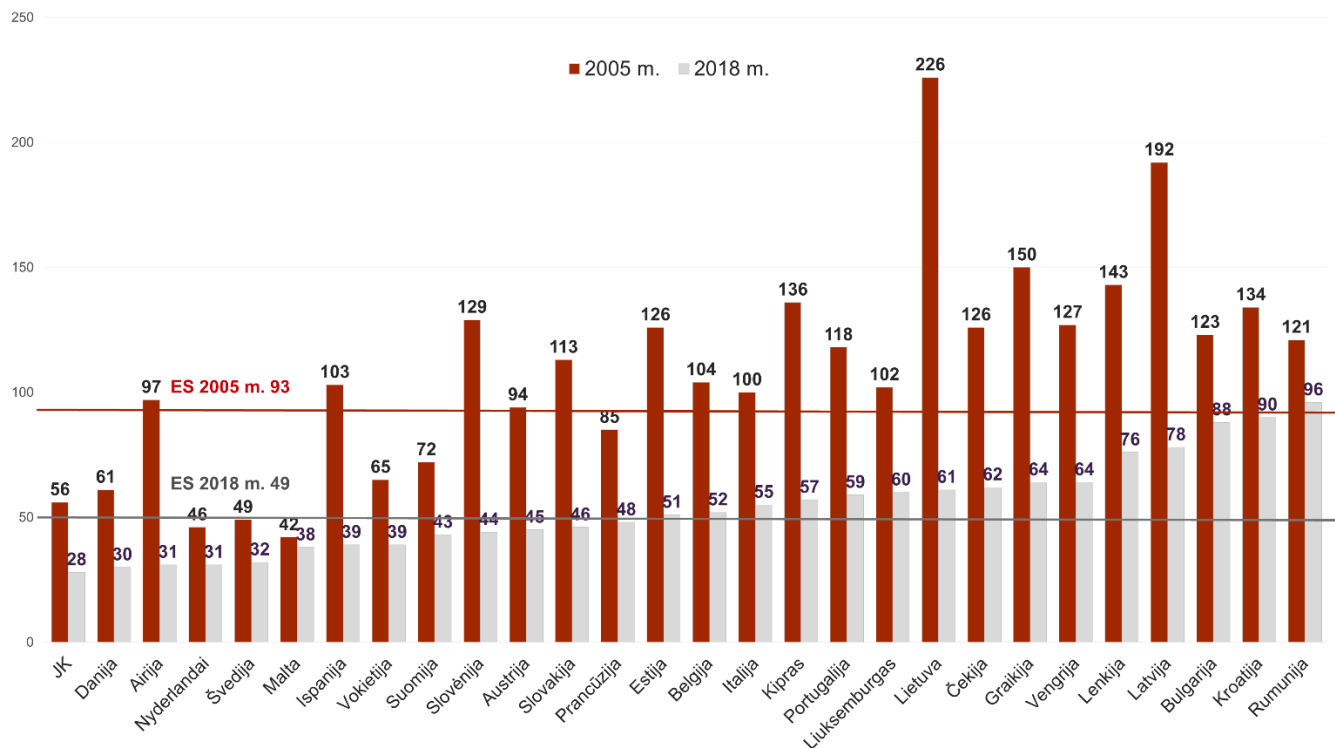
					Neblaivių vairuotojų dalis nuo visų atvejų, proc.				
	2005	2010	2015	2019		2005	2010	2015	2019
Eismo įvykiai	262	98	92	71	Eismo įvykiai	45,7	46,4	50	47,3
Žuvę	26	8	6	4	Žuvę	28	33,3	31,6	57,1
Sužeisti	410	146	140	106	Sužeisti	44,9	46,2	55,8	54,4

Lyginamuoju laikotarpiu matyti kelios tendencijos. Viena teigiama – net 3,5 karto sumažėjo neblaivių, neturinčių teisės vairuoti transporto priemonės asmenų kaltės kilusių eismo įvykių skaičius. Palyginti su 2005 m., tokių asmenų sukeltų eismo įvykių sumažėjo nuo 262 iki 71, t. y. net 72,9 proc., žuvusių asmenų – nuo 26 iki 4, t. y. net 84,6 proc., sužeistų asmenų – nuo 410 iki 106 t. y. 74,1 proc. Tačiau išlieka tendencija, kad kas antras neturintis teisės vairuoti asmuo, sukėlęs eismo įvykius buvo apsaigęs nuo alkoholio. Dar viena neigiama tendencija, kad lyginamuoju laikotarpiu augo tokių asmenų padaryta santykinė žala: jei ankstesniais metais dėl neblaivių asmenų kaltės žuvo trečdalis visų žuvusiųjų, tai 2019 m. – daugiau nei pusė.

3.4. Lietuvos eismo saugumo situacija kitų Europos Sąjungos šalių narių kontekste

Lietuvos eismo saugumo situacija nagrinėjama ir platesniame kitų Europos Sąjungos (ES) šalių narių kontekste. Analizuojami Eurostato duomenys apie skirtingose šalyse eismo įvykiuose žuvusių žmonių skaičių, tenkantį 1 mln. gyventojų. Lyginant Lietuvos ir kitų ES šalių narių eismo saugumo rodiklius matyti, kad situacija mūsų šalyje buvo ir išlieka viena prasčiausių. Ypač nepalanki situacija Lietuvoje buvo 2005 m., kai 1 mln. gyventojų teko 226 eismo įvykiuose žuvusių asmenų, t. y. 2,5 karto daugiau nei lyginamų ES šalių narių vidurkis (93). Pastebimai prastesnis šis rodiklis buvo ir kitose kaimyninėse šalyse: Latvijoje (192), Lenkijoje (143) ir Estijoje (126), taip pat Graikijoje (150), Kipre (136) ir Kroatijoje (134) ir (žr. 3.10. pav.).

ATASKAITA APIE VIEŠOJO SAUGUMO BŪKLĘ LIETUVOJE

3.10. pav. Eismo įvykiuose žuvusių asmenų skaičius 1 mln. gyventojų ES šalyse narėse⁴³.

Lyginant su kitomis ES šalimis narėmis, eismo saugumo situacija Lietuvoje pradėjo gerėti nuo 2008 m. Tais metais eismo įvykiuose žuvusiųjų rodiklis Lietuvoje sumažėjo iki 148, atitinkamai Kroatijoje jis buvo 150, Lenkijoje – 143, Rumunijoje – 142, Latvijoje ir Bulgarijoje – 139, o Graikijoje – 148. Pastaruosius trejus metus Lietuvoje buvo stebimos gerėjimo tendencijos, o 2018 m. eismo įvykiuose žuvusių žmonių skaičius 1 milijonui gyventojų sumažėjo iki 61, tuo metu ES vidurkis buvo 49. 2018 m. Lietuvoje šis rodiklis buvo žemesnis už aštuonias ES šalis nares: Rumuniją (96), Kroatiją (90), Bulgariją (88), Latviją (78), Lenkiją (76), Graikiją (64), Vengriją (64) ir Čekiją (62). (žr. 3.8. lentelę).

Per pastaruosius penkiolika metų eismo saugumo situacija beveik visose lyginamose ES šalyse narėse gerėjo. Didžiausi teigiami pokyčiai matyti Lietuvoje (nuo 226 iki 61, t. y. 73 proc.), Airijoje (nuo 97 iki 31, t. y. 68 proc.), Slovėnijoje (nuo 129 iki 44, t. y. 65,9 proc.), Ispanijoje (nuo 103 iki 39, t. y. 62,1 proc.), Estijoje (nuo 126 iki 51 t. y. 59,5 proc.), Latvijoje (nuo 192 iki 78, t. y. 59,4 proc.), Slovakijoje (nuo 113 iki 46, t. y. 59,3proc.), Kipre (nuo 136 iki 57, t. y. 58,1 proc.) ir Graikijoje (nuo 150 iki 64, t. y. 57,3 proc.).

⁴³ Apibendrinti duomenys apie visas ES šalis nares yra tik iki 2018 m.

ATASKAITA APIE VIEŠOJO SAUGUMO BŪKLĘ LIETUVOJE

3.8. lentelė. Eismo įvykiuose žuvusių asmenų skaičius 1 mln. gyventojų 2005-2018 m. ⁴⁴.

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	Skirtumas
Airija	97	87	78	64	53	47	41	35	41	43	36	39	33	31	-68,0
Austrija	94	88	83	82	76	66	62	63	54	51	56	50	47	45	-52,1
Belgija	104	102	101	88	88	77	78	70	65	64	65	56	55	52	-50,0
Bulgarija	123	135	131	139	118	105	89	82	83	90	98	99	96	88	-28,5
Čekija	126	104	119	104	86	77	74	71	62	61	70	58	54	62	-50,8
Danija	61	56	75	74	55	46	40	30	34	33	31	37	32	30	-50,8
Estija	126	152	146	98	73	59	76	65	61	59	51	54	36	51	-59,5
Graikija	150	149	144	139	129	112	103	92	79	72	73	76	69	64	-57,3
Ispanija	103	94	86	68	59	53	44	41	36	36	36	39	40	39	-62,1
Italija	100	96	87	79	71	70	65	62	57	52	56	54	56	55	-45,0
Jungtinė Karalystė	56	55	50	43	38	30	31	29	28	28	28	28	27	28	-50,0
Kipras	136	112	114	104	89	73	85	61	51	52	67	54	62	57	-58,1
Kroatija	134	138	139	150	124	99	97	91	86	73	82	73	80	90	-32,8
Latvija	192	177	184	139	112	103	86	85	88	106	95	80	70	78	-59,4
Lenkija	143	137	146	143	120	102	109	93	87	84	77	80	75	76	-46,9
Lietuva	226	223	219	148	110	95	97	99	86	91	83	66	67	61	-73,0
Liuksemburgas	102	92	97	72	97	64	64	66	84	65	64	56	47	60	-41,2
Malta	42	27	34	37	51	31	51	27	43	26	26	51	43	38	-9,5
Nyderlandai	46	45	43	41	39	32	33	34	28	28	31	31	31	31	-32,6
Portugalija	118	92	92	83	79	80	84	68	61	59	57	54	62	59	-50,0
Prancūzija	85	74	73	67	66	64	61	56	51	53	54	54	53	48	-43,5
Rumunija	121	120	130	142	130	117	100	101	93	91	95	97	98	96	-20,7
Slovakija	113	114	124	115	70	65	60	55	46	54	57	51	57	46	-59,3
Slovėnija	129	131	146	106	84	67	69	63	61	52	58	63	50	44	-65,9
Suomija	72	64	72	65	52	51	54	47	48	41	49	47	39	43	-40,3
Švedija	49	49	52	43	39	28	34	30	27	29	27	27	25	32	-34,7
Vengrija	127	129	122	99	82	74	64	61	60	63	65	62	64	64	-49,6
Vokietija	65	62	60	54	51	45	49	44	41	42	43	39	38	39	-40,0
ES	93	88	86	79	70	63	61	56	51	51	58	50	49	49	-47,3

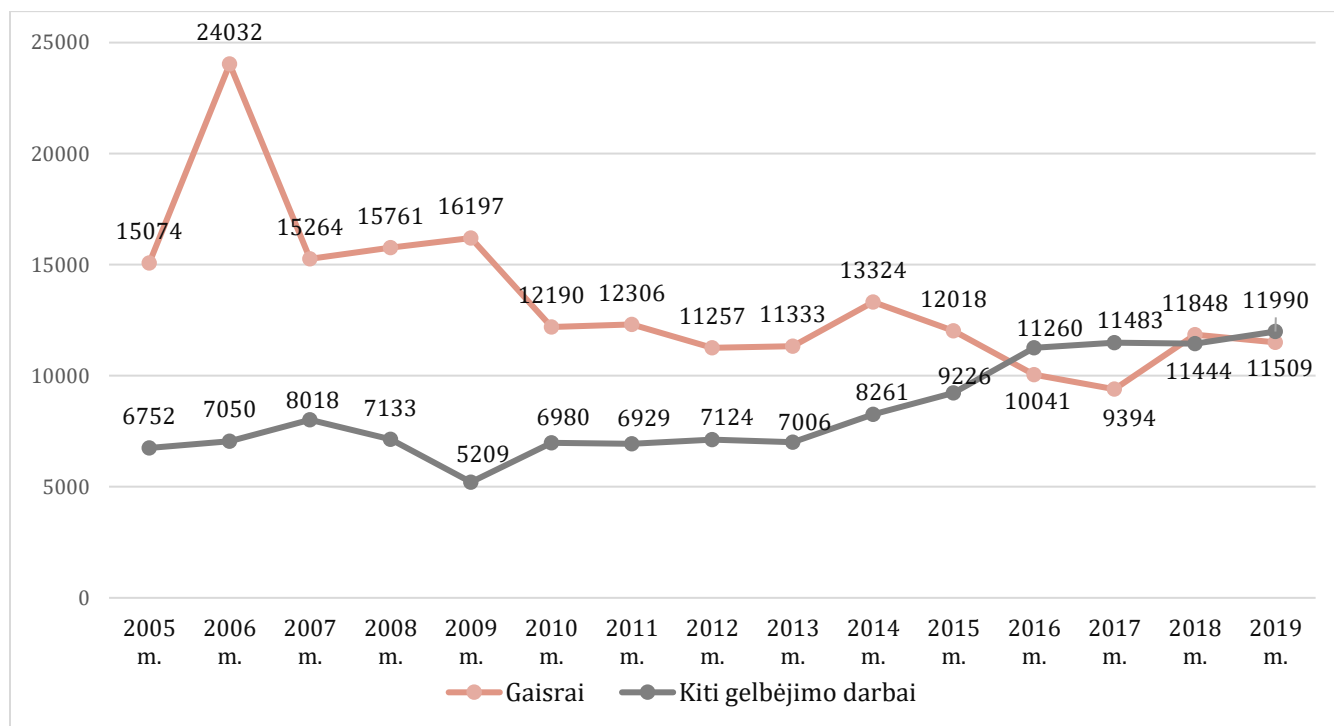
Šaltinis: CARE (EU road accidents database) duomenys

http://ec.europa.eu/transport/road_safety/pdf/observatory/trends_figures.pdf

⁴⁴ Apibendrinti duomenys apie visas ES šalis nares yra tik iki 2018 m.

4. Gaisrų ir gelbėjimo darbų analizė

Pagal 2006–2019 m. gyventojų apklausų duomenis, gaisrai svarbiausių šalies viešojo saugumo problemų sąraše užėmė 7–9 vietą iš penkiolikos, pvz., 2019 m. gaisrus svarbiausia šalies problema nurodė 12 proc. apklaustųjų, kitais metais ši dalis svyravo nuo 4 iki 16 proc. Nors gyventojai ir nepriskiria gaisrų prie pačių svarbiausių šalies problemų, Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento prie VRM statistiniai duomenys rodo, kad kasmet šalyje kyla daugiau nei 10 000 gaisrų.

4.1. pav. 2005–2019 m. kilę gaisrai ir kiti gelbėjimo darbai, į kuriuos vyko valstybinės priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo tarnybų pareigūnai

Lyginant pastarųjų penkiolikos metų duomenis, matyti teigiamos tendencijos – gaisrų šalyje sumažėjo nuo 15 074 iki 11 509, t. y. 23,7 proc. (žr. 4.1. pav.). Iš bendro konteksto išsiskiria 2006 m., kai gaisrų skaičius šoktelėjo iki 24 032. Šis augimas susijęs su labai sausringais metais ir išaugusiais žolės gaisrais. Taip pat atkreiptinas dėmesys, kad nuo 2018 m. pasikeitė gaisrų skaičiavimo metodika – į gaisrų statistiką įtraukti atvejai, kuomet kaminuose užsidegdavo suodžiai.

Be gaisrų gesinimo, valstybinės priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo tarnybų pareigūnai atliko ir kitus gelbėjimo darbus: teikė pagalbą gyventojams buityje, talkino kitoms specialiosioms tarnyboms. Pareigūnams teko dirbti vandenyje ir ant ledo, vyko padėti į eismo įvykius

patekusiems žmonėms, likvidavo cheminius incidentus, surinkti išsiliejusį gyvsidabrį ir kt. Per pirmąjį dešimtmetį gelbėjimo darbų apimtis su nedideliais svyravimais buvo panaši, ekonominės krizės laikotarpiu 2009 m. sumenko iki 5209, vėliau, nuo 2010 m. stebimos augimo tendencijos. Per pastaruosius penkiolika metų gelbėjimo darbų padaugėjo 77,6 proc., o 2019 m. jų buvau daugiausia – 11 990.

4.1. Gaisrų padariniai

Analizuojant pastarųjų penkiolikos metų duomenis, matyti kelios teigiamos tendencijos. Be jau minėto gaisrų skaičiaus mažėjimo, matyti, kad gerėjo ir kiti rodikliai – gaisrų metu žuvusių ir traumotų žmonių skaičius (žr. 4.1. lentelę). Palyginti su 2005 m., žuvusių asmenų sumažėjo nuo 298 iki 127, t. y. net 57,4 proc., traumotų žmonių – nuo 280 iki 164, t. y. 41,4 proc. Atkreiptinas dėmesys, kad nuo 2014 m. gaisrų metu žuvusių asmenų skaičius kasmet mažėjo, o 2019 m. – buvo mažiausias per visą lyginamąjį laikotarpį. Atitinkamai nuo 294 iki 147, arba 50 proc., sumažėjo išgelbėtų žmonių skaičius. Šis sumažėjimas būtų vertintinas neigiamai tik tuo atveju, jei būtų išaugęs gaisruose žuvusių ir traumotų asmenų skaičius. Kadangi šie skaičiai taip pat mažėjo, gaisruose išgelbėtų asmenų skaičiaus mažėjimą galima laikyti labiau teigiama tendencija.

4.1. lentelė. Gaisruose žuvę, traumoti ir išgelbėti žmonės 2005–2019 m.

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Žuvo	298	305	297	270	203	233	135	150
Traumuota	280	308	270	242	211	215	234	225
Išgelbėta	294	263	312	281	217	223	213	209

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Žuvo	160	125	125	101	103	86	70
Traumuota	226	209	206	204	181	174	164
Išgelbėta	150	181	153	183	152	138	147

Kitas svarbus rodiklis – gaisrų, kuriuose žuvo žmonės dalis nuo visų gaisrų. Per pastaruosius penkiolika metų su nedideliais svyravimais mažėjo gaisrų, kuriuose žuvo žmonės dalis: 2005 m. tokie gaisrai sudarė 1,7 proc. nuo visų gaisrų, 2010 m. – 1,5 proc., 2015 m. – 0,9 proc., o 2019 m. – 0,6 proc. (žr. 4.2. lentelę). Taigi, jei 2005 m. žmonės žuvo kas 51-ame gaisre, tai 2019 m. – tik kas 164-ame gaisre. Taip pat svarbus ir gaisrų su skaudžiausiais padariniais, kuriuose žuvo du ir daugiau žmonių, kiekis. Šiuo atveju taip pat matyti teigiamos tendencijos. 2005 m. kilo 38 gaisrai, kuriuose žuvo du ir daugiau žmonių, 2006 m. – tokių gaisrų buvo net 43. Vėlesniais metais tokių gaisrų kiekis mažėjo, o 2018–2019 m. jis buvo pats mažiausias per visą laikotarpį – vos 5.

ATASKAITA APIE VIEŠOJO SAUGUMO BŪKLĘ LIETUVOJE

4.2. lentelė. Gaisrai, kuriuose žuvo žmonės 2005–2019 m.

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Žuvo žmonės	253	255	251	233	175	186	118	132
Žuvo 2 ir daugiau žmonių	38	43	35	31	25	35	16	18
Gaisrų, dalis, proc.	1,7	1,1	1,6	1,5	1,1	1,5	1,0	1,2
Žmonės žuvo kas kelintame gaisre	50,6	78,8	51,4	58,4	79,8	52,3	91,2	75,0

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Žuvo žmonės	135	104	108	81	93	81	65
Žuvo 2 ir daugiau žmonių	19	17	14	16	10	5	5
Gaisrų, dalis, proc.	1,2	0,8	0,9	0,8	1,0	0,7	0,6
Žmonės žuvo kas kelintame gaisre	70,8	106,6	96,1	99,4	91,2	137,8	164,4

Dar viena pastarojo laikotarpio teigiama tendencija – nuolat mažėjantis gaisruose žuvusių ir traumotų vaikų skaičius, pvz., 2005 m. gaisruose žuvo 10 ir traumoti 22 vaikai, dar prastesnė situacija buvo 2006–2007 m. Tačiau 2010, 2013, 2014 ir 2019 m. nežuvo nė vienas (žr. 4.3. lentelę). 2019 m. gaisruose žuvusių ir traumotų vaikų skaičius yra pats mažiausias per visą lyginamąjį laikotarpį.

4.3. lentelė. Gaisruose žuvę ir traumoti vaikai 2005–2019 m.

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Žuvo	10	12	12	7	3	0	2	1	0	0
Traumuota	22	40	34	11	9	12	23	15	14	4

	2015	2016	2017	2018	2019
Žuvo	6	5	3	2	0
Traumuota	12	9	11	11	3

4.2. Gaisrų priežastys

Visu tiriamuoju laikotarpiu pagrindinės gaisrų priežastys išliko tos pačios, tačiau kai kuriais metais vienu dalis buvo didesnė, kitais – mažesnė. 2005–2015 m. maždaug pusė (nuo 49,9 iki 57,2 proc.) gaisrų kilo dėl neatsargaus žmonių elgesio su ugnimi (žr. 4.4. lentelę). Atkreiptinas dėmesys į kelis gaisrų statistikos pakeitimus. Pirmas – nuo 2016 m. pasikeitus gaisrų priežasčių

ATASKAITA APIE VIEŠOJO SAUGUMO BŪKLĘ LIETUVOJE

kvalifikacijai atsirado nauja kategorija – pašalinis ugnies šaltinis⁴⁵. 2016–2019 m. gaisrai kilę dėl neatsargaus žmonių elgesio su ugnimi išliko viena iš pagrindinių gaisrų priežasčių ir sudarė apie ketvirtadalį visų gaisrų (nuo 18,1 iki 28,1 proc.). Panašią dalį sudarė gaisrai kilę dėl pašalinio ugnies šaltinio – nuo 25,1 iki 29,6 proc. Antras – nuo 2018 m. į gaisrų statistiką įtraukiami suodžių gaisrai kaminuose.

4.4. lentelė. Pagrindinės gaisrų priežastys 2005–2019 m. (dalis nuo visų gaisrų, proc.)

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Neatsargus žmonių elgesys su ugnimi	49,9	52,3	53,5	53,7	57,2	52,4	54,6	52,4
Krosnių, židinių bei dūmtraukių eksploatavimo taisyklių pažeidimai	5,8	4,1	5,6	4,6	5,6	7,7	6,5	8,1
Elektros įrangos ir eksploatavimo taisyklių pažeidimai	5,5	3,5	5,1	4,4	4,1	6,4	6,1	6,4
Neatsargus rūkymas	5	4	4,9	5,4	4	4,4	4,1	3,8
Žolės deginimas	4,8	12,2	5,9	6,7	9,7	7	6,5	6,7
Transporto priemonių elektros įrangos gedimai	4,2	3,1	4,6	3,9	3,8	5,5	5,1	5,4
Tyčiniai padegimai	3,6	1,8	2,9	2,8	5	5,4	6	5,5
Kitos priežastys	21,2	19	17,5	18,5	10,6	11,2	11,1	11,7

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Neatsargus žmonių elgesys su ugnimi	54	55,2	55,5	28,1	26,3	19	18,1
Krosnių, židinių bei dūmtraukių eksploatavimo taisyklių pažeidimai	6,7	6,4	5,7	4,8	10,7	11,3	9,3
Elektros įrangos ir eksploatavimo taisyklių pažeidimai	5,9	5	5,5	7,1	7,8	6,6	6,7
Neatsargus rūkymas	3,4	2,4	3	2,8	2,6	2,4	2,5
Žolės deginimas	7	6,4	7,1	5,3	4,5	5,8	9
Transporto priemonių elektros įrangos gedimai	5,3	4,6	4,5	6,2	6,4	5,6	5,6
Tyčiniai padegimai	6,2	5,4	4,6	4,4	3,8	3	2,7
Pašalinis ugnies šaltinis	–	–	–	25,1	26,5	29,1	29,6
Kitos priežastys	11,5	14,6	14,1	16,2	11,4	17,2	16,5

⁴⁵ Pašalinis ugnies šaltinis apibrėžiamas kaip iš pašalies įneštas ugnies šaltinis ar toje vietoje nebūdingas atviras ugnies šaltinis (pvz., degtukas, žiebtuvėlis, žvakė ir pan.) kai nenustatytos pašalinio ugnies šaltinio atsiradimo aplinkybės. Dažniausiai šia priežastimi įvardijami sausos žolės gaisrai kai nepavyksta nustatyti nuo ko žolė užsidegė. Jeigu tyrimo metu nustatoma, kad degtukas buvo numestas dėl neatsargumo, tuomet gaisro priežastis koreguojama į „neatsargus žmogaus elgesys“. Jeigu tyrimo metu nustatoma, kad padegta dėl keršto ar chuliganizmo, tuomet gaisro priežastis koreguojama į „tyčinę žmonių veiką“ (padegimą).

ATASKAITA APIE VIEŠOJO SAUGUMO BŪKLĘ LIETUVOJE

Kitos priežastys, dėl kurių kilo gaisrai, buvo daug retesnės. Antroji (trečioji) pagal dažnumą priežastis – krosnių, židinių bei dūmtraukių eksploatavimo taisyklių pažeidimai – sudarė nuo 4,1 iki 11,3 proc. visų tais metais užregistruotų atvejų. Per pastaruosius trejus metus gaisrų kilusių dėl šios priežasties vėl išaugo, nors iki tol ji mažėjo.

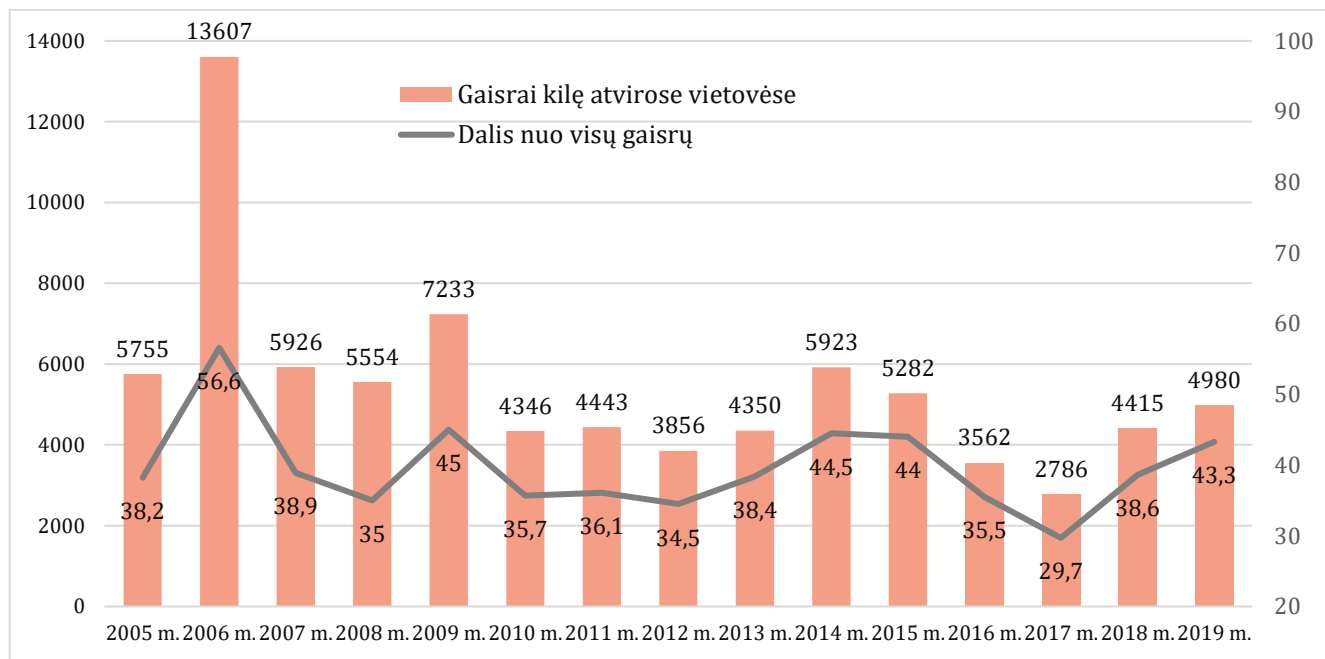
Trečioji (ketvirtoji) pagal dažnumą gaisrų priežastis – elektros įrangos ir eksploatavimo taisyklių pažeidimai – atitinkamai sudarė nuo 2,5 iki 7,8 proc. visų atvejų. Atkreiptinas dėmesys, kad dvi pastarosios priežastys santykiniai dažniau pasitaikė 2010–2013 m. ir 2017–2019 m. Neatsargus rūkymas per pastaruosius penkiolika metų sudarė nuo 2,5 iki 5,4 proc., o transporto priemonių elektros įrangos gedimai atitinkamai nuo 3,1 iki 6,4 proc. tais metais užregistruotų atvejų.

Atskirai aptartinas gaisrų, kilusių dėl žolės deginimo, atvejais. Ši dalis visu tiriamuoju laikotarpiu svyravo labiausiai – nuo 4,8 proc. 2005 m. iki 12,2 proc. 2006 m. Dėl užsitęsusios sausros išaugusių gaisrų, kilusių atvirose vietovėse (palyginti su 2005 m., padidėjo net 2,4 karto), ir iš dalies dėl žolės deginimo atvejų skaičius lėmė bendrą 2006 m. užregistruotų gaisrų skaičiaus augimą.

Dar viena gaisrų priežastis – tyčiniai padegimai. Per lyginamąjį laikotarpį šios dalies augimas buvo vienas didžiausių – 2013 m. ji sudarė 6,2 proc. visų užregistruotų atvejų. Vis tik nuo 2015 m. matyti mažėjimo tendencijos, o 2019 m. tyčinių padegimų dalis sudarė 2,7 proc. visų gaisrų ir buvo pati mažiausia per visą tiriamąjį laikotarpį.

Detaliau analizuotinas atvirose vietose kilusių gaisrų skaičius ir priežastys, kas iš dalies paaiškina staigių gaisrų skaičiaus išaugimą 2006 m. Tiriamuoju laikotarpiu atvirose vietose kilusių gaisrų dalis, palyginti su visais atvejais, sudarė nuo 29,7 proc. (2017 m.) iki 45 proc. (2009 m.). Išimtis buvo 2006 m., kai ši dalis išaugo net iki 56,6 proc. (žr. 4.2. pav.). 2019 m. atvirose vietose kilo 4980 gaisrai, t. y. 43,3 proc. visų tais metais kilusių gaisrų. Palyginimui: gyvenamosios, viešbučių paskirties pastatuose kilo 2375 (t. y. 20,6 proc.), transporto priemonėse – 1078 (9,4 proc.), pagalbinio ūkio paskirties pastatuose – 794 (6,9 proc.), gamybos ir pramonės paskirties pastatuose – 99 (0,9 proc.), kituose objektuose – 2183 (19 proc.).

ATASKAITA APIE VIEŠOJO SAUGUMO BŪKLĘ LIETUVOJE

4.2. pav. Atvirose vietose kilę gaisrai 2005–2019 m.

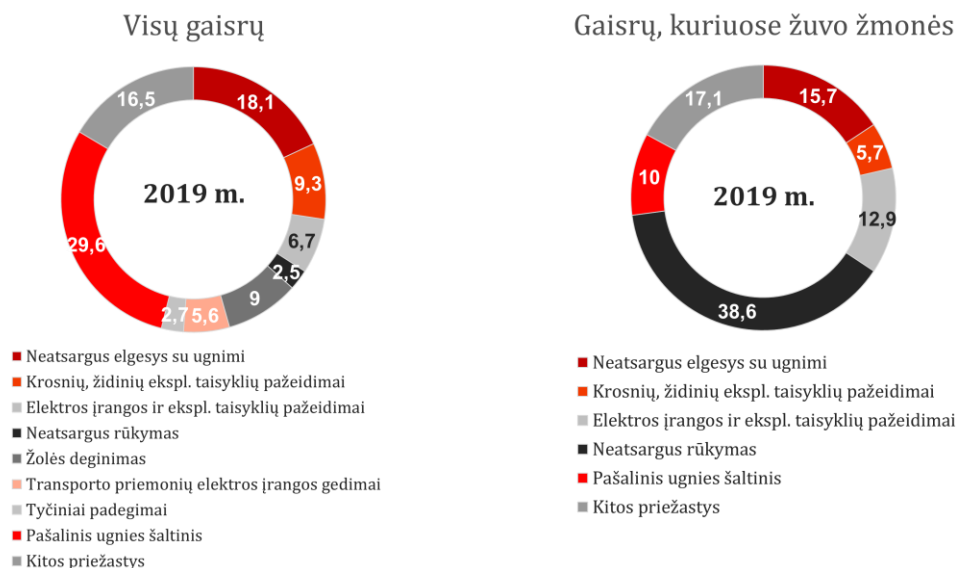
Beveik visu lyginamuoju laikotarpiu pagrindinė gaisruose žuvusių žmonių priežastis buvo neatsargus rūkymas, išimtis buvo tik 2013 m. (žr. 4.5. lentelę). 2019 m. dėl neatsargaus rūkymo žuvo 27 žmonės (t. y. 38,6 proc. visų žuvusiųjų). Atkreiptinas dėmesys, kad tais pačiais metais dėl šios priežasties kilo 286 gaisrai (t. y. vos 2,5 proc. visų gaisrų), bet jų pasekmės labai skaudžios (žr. 4.3. pav.).

4.5. lentelė. Pagrindinės gaisrų, kuriuose žuvo žmonės, priežastys 2005–2019 m. (dalis nuo visų gaisrų, proc.)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Neatsargus rūkymas	36,1	42,2	34,7	36,9	40,8	33,9	30,7	36,7	31,4	38,6
Neatsargus žmonių elgesys su ugnimi	36,9	29,6	34	41,9	32,8	21,3	29,7	18,4	20,9	15,7
Krosnių, židinių bei dūmtraukių eksploatavimo pažeidimai	8,6	8,1	14	7,5	7,2	8,7	8,9	11,7	20,9	5,7
Elektros įrangos ir eksploatavimo pažeidimai	5,2	4,4	7,3	8,1	9,6	12,6	7,9	12,3	8,1	12,9
Pašalinis ugnies šaltinis	–	–	–	–	–	–	9,9	13,6	7	10
Kitos priežastys	13,2	15,7	10	5,6	9,6	14,8	12,9	7,3	11,7	17,1

ATASKAITA APIE VIEŠOJO SAUGUMO BŪKLĘ LIETUVOJE

Antroji dažniausiai pasitaikanti žmonių žuvimo priežastis – neatsargus žmonių elgesys su ugnimi. 2010 m. ji sudarė 36,9 proc. visų gaisrų, 2013 m. išaugo iki 41,9 proc., o vėliau stebimos mažėjimo tendencijos – 2019 m. ji tesudarė 15,7 proc. Atitinkamai 2019 m. dėl šios priežasties kilo 2086 gaisrai (t. y. 18,1 proc. visų gaisrų) (žr. 4.3. pav.).

4.3. pav. Pagrindinės visų gaisrų ir gaisrų, kuriuose žuvo žmonės priežastys 2019 m. (dalis nuo visų gaisrų, proc.)

4.3. Lietuvos gaisrų situacija kitų Europos Sąjungos šalių kontekste

Situacija Lietuvoje nagrinėjama ir platesniame kitų Europos Sąjungos (ES) šalių narių kontekste. Skirtingai nuo ankščiau aptartų tarptautinių duomenų palyginimų, nėra oficialios duomenų bazės, kurioje būtų renkami visų ES šalių narių statistiniai duomenys apie gaisrus ir juose žuvusius žmones. Šioje ataskaitoje naudojami Tarptautinės priešgaisrinės ir gelbėjimo tarnybų asociacijos CTIF duomenys⁴⁶. Vis tik korektišką duomenų palyginimą apsunkina tai, kad ne visos šalys pateikia savo statistiką, bei tai, kad skiriasi statistikos skaičiavimo metodikos. Tikėtina, kad kitos šalys neįtraukia tam tikrų rūšių gaisrų, kurie patenka į Lietuvos gaisrų statistiką. Labiau patikimas yra lyginimas su kaimyninių šalių – Latvijos, Estijos ir Lenkijos – duomenimis.

⁴⁶ CTIF <https://www.ctif.org/world-fire-statistics>

ATASKAITA APIE VIEŠOJO SAUGUMO BŪKLĘ LIETUVOJE

2010 m. gaisrų skaičius tenkantis 100 000 gyventojų buvo Lietuvoje – 360,1, nedaug skyrėsi situacija Latvijoje (359,6) ir Lenkijoje (352), o Estijoje tuo metu buvo net 480,5 (žr. 4.6. lentelę). Palyginti su kitomis kaimyninėmis šalimis, Lietuvoje geriausia situacija buvo 2011, 2012, 2015 ir 2017 m., tačiau 2019 m. šis rodiklis išaugo iki 411,9. Viena iš šio augimo priežasčių – pasikeitusi gaisrų skaičiavimo metodika Lietuvoje. Vertinant pastarojo dešimtmečio tendencijas, matyti, kad didžiausi teigiami pastarųjų metų pokyčiai matyti Estijoje ir Lenkijoje.

4.6. lentelė. Gaisrų skaičius tenkantis 100 000 gyventojų Lietuvoje, Latvijoje, Estijoje ir Lenkijoje⁴⁷ 2010–2019 m.

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Lietuvoje	360,1	363,6	332,5	378,5	445,3	401,7	335,6	321,6	405,6	411,9
Latvijoje	359,6	426,1	420,6	485,3	608,3	519,2	471,7	446,8	472,2	468
Estijoje	480,5	471,6	384,2	446,6	521,5	420	374,3	346,1	396,3	347,1
Lenkijoje	352	445,6	481,4	331	380,2	483,8	328,5	327,6	–	–

Palyginti su kitomis kaimyninėmis šalimis, 2010 m. gaisruose žuvusių žmonių skaičius tenkantis 100 000 gyventojų Lietuvoje buvo pats didžiausias – net 7, šiek tiek mažesnis Latvijoje (6,8), Estijoje (5,1), o Lenkijoje – vos 1,4 (žr. 4.7. lentelę). Vis tik per pastarąjį dešimtmetį didžiausi teigiami pokyčiai matyti Lietuvoje, tuo metu kaimyninėse šalyse šis mažėjimas buvo ne toks pastebimas. 2019 m. šis rodiklis Lietuvoje buvo 2,5, Estijoje – 3,2, o Latvijoje – 4. Svarbu ir tai, kad nuo 2006 m. žūstančių gaisruose žmonių skaičius mažėjo, tačiau šis rodiklis vis dar lieka vienas aukščiausių tarp kitų ES šalių.

4.7. lentelė. Gaisruose žuvusių žmonių skaičius tenkantis 100 000 gyventojų Lietuvoje, Latvijoje, Estijoje ir Lenkijoje⁴⁸ 2010–2019 m.

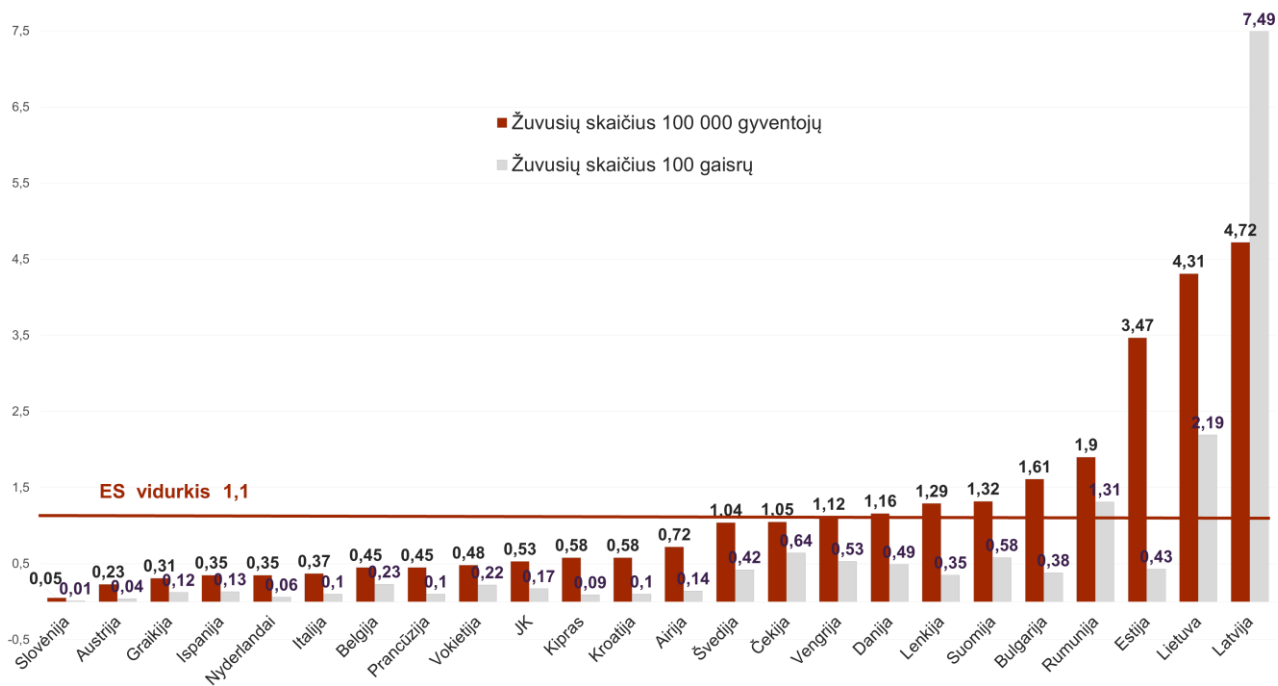
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Lietuvoje	7	4	4,4	5,3	4,2	4,2	3,4	3,5	2,9	2,5
Latvijoje	6,8	5,9	4,9	5,1	4,6	4,5	4,8	4,1	4,2	4
Estijoje	5,1	5,4	4,2	3,6	4,1	3,7	2,9	3	3,8	3,2
Lenkijoje	1,4	1,5	1,5	1,4	1,3	1,3	1,3	1,2	–	–

⁴⁷ Duomenų šaltinis – Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento prie VRM ataskaitos. Nėra 2018–2019 m. Lenkijos duomenų.

⁴⁸ Duomenų šaltinis – Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento prie VRM ataskaitos. Nėra 2018–2019 m. Lenkijos duomenų.

ATASKAITA APIE VIEŠOJO SAUGUMO BŪKLĘ LIETUVOJE

4.4. pav. pateikiami Tarptautinės priešgaisrinės ir gelbėjimo tarnybų asociacijos CTIF statistiniai duomenys⁴⁹, tačiau juos dėl skirtingų skaičiavimo metodikų reikėtų vertinti atsargiai. Pagal CTIF duomenis⁵⁰, gaisruose žuvusių žmonių skaičius tenkantis 100 000 gyventojų skaičius didžiausias buvo Latvijoje (4,72), Lietuvoje (4,31) ir Estijoje (3,47), o mažiausiais – Slovėnijoje (0,01) ir Austrijoje (0,04).

4.4. pav. Gaisruose žuvusių žmonių skaičius tenkantis 100 000 gyventojų Europos Sąjungoje⁵¹ 2013–2017 m.

4.2. Gelbėjimo darbų apžvalga

Visu tiriamuoju laikotarpiu didžiausią dalį gelbėjimo darbų sudarė valstybinės priešgaisrinės gelbėjimo tarnybos pareigūnų pagalba buityje. Šiuo atveju ugniagesiai gelbėtojai kviečiami, kai yra smarkus laiptinės ar kitų patalpų uždūminimas, esant netvarkingiems dūmtraukiams ar krosnims, kai reikia surinkti išsiliejusį gyvsidabrį ir kt. Taip pat, kai tenka išsiurbti iš gyvenamųjų namų rūsių vandenį dėl smarkaus lietaus ar potvynių. Teikiama pagalba, kai vaikai įkiša rankas tarp radiatorių, užstringa skalbyklėse ir kt. Kartais nuo gyvenamųjų namų valomas

⁴⁹ CTIF <https://www.ctif.org/world-fire-statistics>

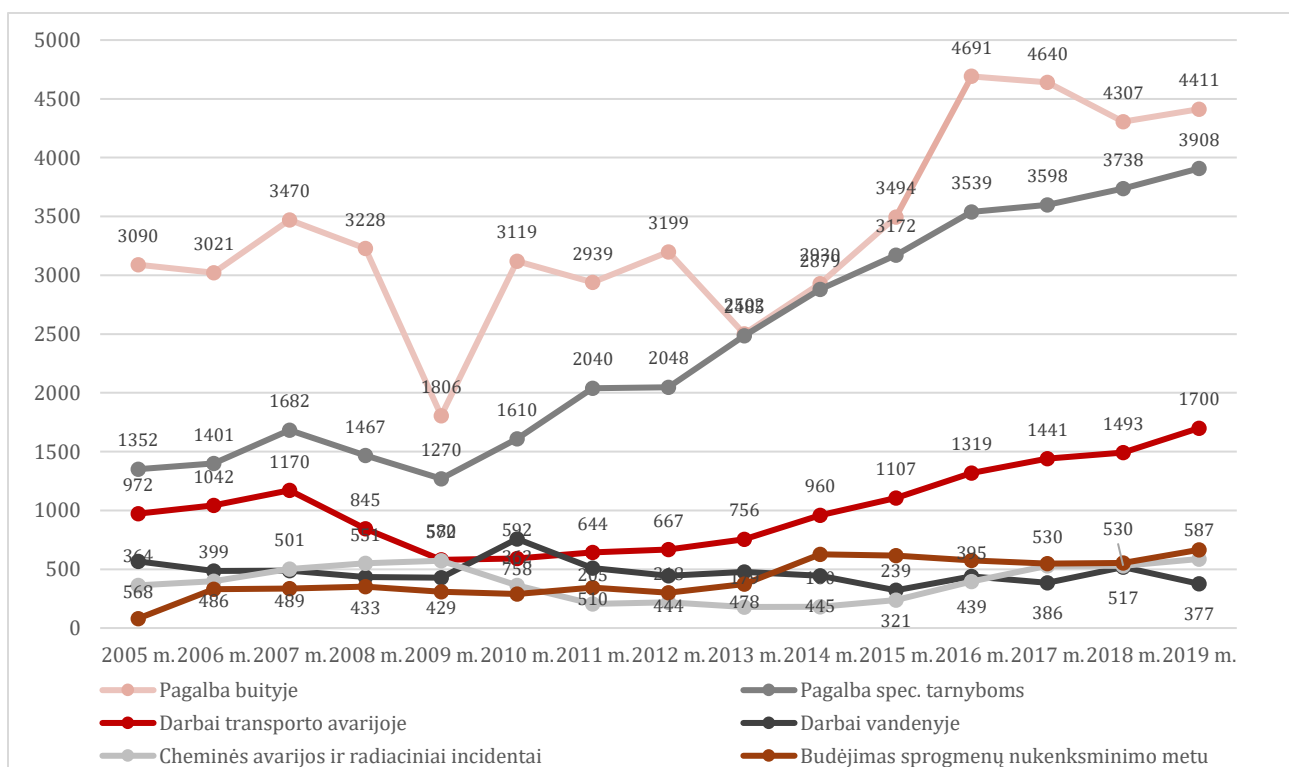
⁵⁰ CTIF duomenų bazėje pateikiami 2013–2017 m. vidurkis.

⁵¹ Nėra duomenų keturių ES šalių narių: Liuksemburgo, Maltos, Portugalijos ir Slovakijos.

ATASKAITA APIE VIEŠOJO SAUGUMO BŪKLĘ LIETUVOJE

sniegas, jeigu jis gali įlaužti stogą ir kt. Per penkiolika metų šių darbų kiekis smarkiai nesikeitė – kasmet jų buvo atliekama nuo 2502 (2013 m.) iki 4691 (2016 m.), išimtis buvo 2009 m., kai šių pagalbos gyventojams atvejų sumažėjo iki 1806 (žr. 4.5. pav.).

Per pastaruosius ketverius metus matyti išaugusi pagalbos buityje darbų apimtis. Pagalbos specialiosioms tarnyboms atvejų išaugo nuo 1352 iki 2938, t. y. beveik tris kartus, didelis augimas stebimas nuo 2012 m., o 2019 m. – jis buvo ypač didelis. Atitinkamai nuo 2007 m. mažėjo, o nuo 2010 m. pradėjo augti gelbėjimo darbų transporto avarijose apimtis.

4.5. pav. 2005–2019 m. gelbėjimo darbai, kuriuos atliko valstybinės priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo tarnybų pareigūnai

Lyginant šių pagrindinių gelbėjimo darbų apimtį, matyti, kad jų kiekis išaugo 2007 m., o sumažėjo 2009 m. Tikėtina, kad viena iš šių pokyčių priežasčių galėjo būti susijusi su ekonominės krizės padariniais – sumažėjusiu valstybinės priešgaisrinės gelbėjimo tarnybos finansavimu. Kartais taupydami lėšas ugniagesiai gelbėtojai turėdavo paskirstyti prioritetus ir negalėdavo vykti padėti gyventojams atidaryti durų ar gelbėti gyvūnų. Kita 2009 m. sumažėjusių gelbėjimo darbų priežastis – sumažėjęs eismo įvykių skaičius.

Per penkiolika metų pagrindiniai gelbėjimo darbai išliko tie patys, tačiau kai kuriais metais vienų dalis buvo didesnė, kitais – mažesnė. Kiek mažiau nei pusė (nuo 34,7 iki 45,8 proc.) gelbėjimo darbų buvo pagalba buityje, jų dalis smarkiai nekito, išskyrus 2009 m. (žr. 4.8. lentelę). Pagalba

ATASKAITA APIE VIEŠOJO SAUGUMO BŪKLĘ LIETUVOJE

specialiosioms tarnyboms sudarė penktadalį visų atliktų darbų, tačiau nuo 2013 m. jų dalis išaugo iki trečdaliao visų atliktų gelbėjimo darbų.

4.8. lentelė. Atliktų gelbėjimo darbų kitimo tendencijos 2005–2015 m. (dalis nuo visų atliktų darbų, proc.)

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Pagalba buityje	45,8	42,9	43,3	45,3	34,7	44,7	42,4	44,9
Pagalba specialiosioms tarnyboms	20,0	19,9	21,0	20,6	24,4	23,1	29,4	28,7
Darbai transporto avarijoje	14,4	14,8	14,6	11,8	11,1	8,5	9,3	9,4
Darbai vandenyje	8,4	6,9	6,1	6,1	8,2	10,9	7,4	6,2
Cheminės avarijos ir radiaciniai incidentai	5,4	5,7	6,2	7,7	11,0	5,2	3,0	3,1
Budėjimas sprogmenų nukenksminimo metu	1,2	4,7	4,2	4,9	5,9	4,1	5,0	4,2
Demerkurizacija ⁵²	2,4	2,9	2,4	1,8	2,9	1,4	1,0	1,4
Darbai aukštyje	1,3	1,1	1,2	0,7	0,7	1,0	1,1	0,7
Kiti gelbėjimo darbai	1,1	1,3	1,1	1,2	1,1	1,2	1,4	1,5

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Pagalba buityje	35,7	35,5	37,9	41,7	40,4	37,6	36,8
Pagalba specialiosioms tarnyboms	35,5	34,9	34,4	31,4	31,3	32,7	32,6
Darbai transporto avarijoje	10,8	11,6	12,0	11,7	12,5	13,0	14,2
Darbai vandenyje	6,8	5,4	3,5	3,9	3,4	4,5	3,1
Cheminės avarijos ir radiaciniai incidentai	2,8	2,2	2,6	3,5	4,6	4,6	4,9
Budėjimas sprogmenų nukenksminimo metu	5,3	7,6	6,7	5,1	4,8	4,8	5,5
Demerkurizacija	1,4	0,9	1,2	1,2	1,4	1,3	1,2
Darbai aukštyje	0,3	0,3	0,5	0,4	0,3	0,2	0,3
Kiti gelbėjimo darbai	1,7	1,7	1,3	1,2	1,2	1,1	1,3

Kitų darbų apimtis buvo daug mažesnė. Darbai transporto avarijų vietose sudarė nuo 8,5 iki 14,8 proc. visų tais metais užregistruotų atvejų. Dar mažesnė buvo darbų vandenyje dalis – atitinkamai sudarė nuo 3,1 iki 10,9 proc. visų atvejų, o per pastaruosius penkerius metus sumažėjo šių darbų apimtis. Per pastaruosius penkiolika metų cheminės avarijos ir radiaciniai incidentai sudarė nuo 2,2 iki 11 proc., o budėjimo sprogmenų kenksmingumo pašalinimo metu – atitinkamai nuo 1,2 iki 7,6 proc. tais metais užregistruotų darbų. Pastarųjų atveju darbų apimtis buvo išaugusi 2014 m. ir 2015 m.

⁵² Išsiliejusio gyvsidabrio surinkimas.

Išvados

1. Lyginant pastarųjų penkiolikos metų statistinius duomenis, matyti, kad sumažėjo užregistruotų nusikalstamų veikų skaičius, atitinkamai išaugo ištirtų užregistruotų nusikalstamų veikų dalis.

- Nuolat mažėjo užregistruotų tyčinių nužudymų (net 74,6 proc.), sunkių sveikatos sutrikdymų (63,6 proc.), išžagininimų (64,5 proc.) ir plėšimų (net 87,2 proc.). Tolygiai mažėjo ir jų lyginamoji dalis, palyginti su visomis užregistruotomis veikomis.
- Pastebimai (nuo 41,9 iki 53,4 proc.) išaugo ištirtų nusikalstamų veikų dalis. 2014, 2015 ir 2019 m. ištirtų nusikalstamų veikų dalis buvo pati didžiausia nuo nepriklausomybės atkūrimo.
- Įsigaliojus Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymui nuo 2012 m. stebimas staigus užregistruotų nusikalstamų veikų pagal BK 140 str. („Fizinio skausmo sukėlimas ir nežymus sveikatos sutrikdymas“) augimas. 2005 m. pagal šį BK straipsnį buvo užregistruotos 1373, o 2019 m. – 9970 nusikalstamų veikų, t. y. beveik šešis kartus daugiau. Atitinkamai išaugo iš šių nusikalstamų veikų lyginamoji dalis: 2005 m. jos sudarė 1,3 proc., o 2019 m. – 19,4 proc., t. y. beveik penktadalį visų užregistruotų nusikalstamų veikų.
- Per pastaruosius penkiolika metų vagysčių lyginamoji dalis smarkiai sumenko nuo 48,4 iki 24,4 proc. Tiriamuoju laikotarpiu vagysčių skaičius sumažėjo 43,5 proc. Viena iš priežasčių, dėl kurios sumažėjo vagysčių skaičius ta, kad nuo 2015 m. pakeista nedidelės turto vertės riba iš prieš tai buvusios „nuo 1 MGL“ į „daugiau nei 3, bet neviršijant 5 MGL“. Nepaisant tam tikrų užregistruotų vagysčių skaičiaus svyravimų, jų ištyrimo dalis mažai keitėsi – buvo ištiriama kas ketvirta.
- Stebimos užregistruotų viešosios tvarkos pažeidimų mažėjimo tendencijos, pastaraisiais metais labai sumažėjo atotrūkis tarp užregistruotų ir ištirtų viešosios tvarkos pažeidimų. Bendra viso penkiolikos metų tendencija, kad mažėjant šių užregistruotų veikų skaičiui augo ištirtų nusikalstamų veikų dalis.
- Sumažėjo viešose vietose padaromų nusikalstamų veikų skaičius. Taip pat sumažėjo ir jų dalis, lyginant su visomis užregistruotomis nusikalstamomis veikomis
- Per penkiolika metų nuo 3614 iki 2981, arba 17,5 proc., sumažėjo užregistruotų sukčiavimo atvejų. Šiuo atveju matyti dvi tendencijos: iki 2014 m. – augimo, o nuo 2015 m. – užregistruotų sukčiavimo atvejų mažėjimo. Panašiai kaip ir vagysčių atveju, šiam mažėjimui turėjo įtakos 2015 m. pakeista nedidelės turto vertės riba.
- Nepaisant palankių nužudymų skaičiaus mažėjimo tendencijų, palyginti su kitomis ES šalimis narėmis, Lietuvoje situacija yra viena prasčiausių. Remiantis Eurostato duomenimis,

2016 m. mūsų šalyje 100 000 gyventojų teko 3,63 nužudymo (be pasikėsinių), tuo metu visoje ES jis buvo beveik šešis kartus mažesnis – 0,62. Svarbu ir tai, kad nužudymų skaičiaus mažėjimo tendencijos yra būdingos ir daugeliui ES šalių, o tai reiškia, kad per artimiausius metus mažai tikėtina, kad šis skirtumas pastebimai sumažėtų.

2. Tiriamuoju laikotarpiu pagerėjo gyventojų nuomonė daugeliu klausimų, susijusių viešojo saugumo būklės ir teisėsaugos institucijų vertinimu.

- Dauguma nukentėjusių asmenų linkę pranešti teisėsaugos institucijoms apie nusikaltimus, nuo kurių jie nukentėjo: 2019 m. į policiją kreipėsi 79 proc. nukentėjusių asmenų. Lyginamuoju laikotarpiu prasčiausia situacija buvo 2011 m. – net trečdalis nukentėjusių asmenų (35 proc.) nebuvo linkę pranešti policijai apie nusikaltimą, nuo kurio jie nukentėjo.
- Viena pagrindinių priežasčių, dėl kurios nukentėję asmenys nesikreipė į policiją, buvo netikėjimas, kad nusikaltėlis bus surastas, antroji – nenoras turėti reikalų su policija, trečioji – netikėjimas, kad nusikaltėlis bus nubaustas. Šios priežastys, kaip pagrindinės, buvo įvardijamos visu tiriamuoju laikotarpiu. Tačiau pastaruoju metu matyti teigiami pokyčiai – beveik trečdalis nurodė, kad konfliktą pavyko išspręsti be policijos, ar nenorėjo gaišti laiko, beveik ketvirtadalis nurodė, kad nesikreipė į policiją, nes įvykis nebuvo labai rimtas ar nenorėjo gaišti laiko.
- Gyventojų apklausų duomenys rodo, kad skiriasi įvairių nusikaltimų latentiskumo lygis. Beveik visais atvejais (9 iš 10) gyventojai pranešė apie vagystę iš buto ar namo bei apie transporto priemonės vagystę, rečiau (7 iš 10 atvejų) pranešė apie vagystę iš automobilio, pusė nukentėjusių asmenų pranešė apie viešosios tvarkos pažeidimus, sveikatos sutrikdymus, plėšimus ir sukčiavimo atvejus.
- 2019 m. tyrimo rezultatai parodė, kad gyventojai svarbiausiomis viešojo saugumo problemos nurodė korupciją (52 proc.), eismo saugumą (41 proc.) ir smurtinius nusikaltimus (32 proc.), ketvirtoje vietoje – nusikaltimus, susijusius su narkotikais (22 proc.), vengimą mokėti mokesčius (21 proc.) ir nepilnamečių nusikaltimus (21 proc.). Pirmosios trys problemos aktualiausiomis buvo įvardintos ir ankstesniais metais, skyrėsi tik jų eiliškumas.
- Per penkiolika metų smarkiai išaugo savo gyvenamojoje vietoje (mieste ar rajone) saugiai besijaučiančių (nuo 47 iki 82 proc.), gerai kriminogeninę situaciją vertinančių (nuo 29 iki 67 proc.) ir manančių, kad rizika tapti nusikaltimo auka maža (nuo 40 iki 67 proc.), gyventojų dalis. Tai yra vieni geriausių rodiklių tiriamuoju laikotarpiu.

ATASKAITA APIE VIEŠOJO SAUGUMO BŪKLĘ LIETUVOJE

- Per pastaruosius keturiolika metų nuo 63 iki 77 proc. padaugėjo žmonių, kurie ką nors darė, kad apsaugotų save ir savo turtą. Pastebimai (nuo 29 iki 39 proc.) padaugėjo tų, kurie bendradarbiauja su kaimynais saugodami vieni kitų turtą bei tų, kurie apdraudė savo turtą (nuo 20 iki 31 proc.). Visa tai rodo augantį žmonių sąmoningumą ir kartu atsakomybę už savo saugumą.
- Iš visų VRM pavaldžių institucijų gyventojai dažniausiai susiduria su policija ir Bendruoju pagalbos centru. Per pastaruosius penkerius metus su policija reikalų turėjo beveik trečdalis apklaustų asmenų, tuo metu su VPGT, VSAT, FNTT, VST ar VAD reikalų turėjo vos keli procentai apklaustų asmenų.
- Smarkiai išaugo visų VRM pavaldžių institucijų darbo vertinimas. Palyginti su 2005 m., VPGT veiklą teigiamai vertinančių gyventojų padaugėjo nuo 77 iki 89 proc. (t. y. 12 proc. punktų), policijos – beveik dvigubai – nuo 43 iki 82 proc. (t. y. net 39 proc. punktais), VSAT – nuo 43 iki 74 proc. (t. y. net 31 proc. punktu).
- Remiantis 2019 m. Eurobarometro duomenimis, Lietuvoje policija pasitiki net 78 proc. gyventojų. Palyginti su kitomis ES šalimis, Lietuvos gyventojų pasitikėjimas policija išaugo labiausiai – 2007 m. pagal pasitikėjimo rodiklius buvome ketvirta nuo sąrašo galo, o 2019 m. esame aštunti iš 28 šalių – po Suomijos, Danijos, Nyderlandų, Švedijos, Vokietijos, Estijos ir Liuksemburgo.
- Tyrimas parodė, kad daugėja žmonių, kurie palankiai vertina policijos reagavimą į iškvietimus, – 72 proc. apklaustųjų mano, kad policija greitai reaguoja ir atvyksta į įvykio vietą. 2007 m. taip manė kur kas mažiau apklaustųjų – vos 40 proc. Be to, smarkiai sumažėjo įsitikinusiųjų, kad pareigūnai ima kyšius. Su teiginiu, kad pareigūnai provokuoja duoti kyšį, 2019 m. sutiko vos penktadalis apklaustųjų, o prieš dešimtmetį taip manančiųjų buvo beveik pusė. Kitas svarbus pokytis, kad smarkiai sumažėjo žmonių, kurie manė, kad iš jų reikalaujama kyšių ir tų, kurie juos davė.
- Lyginant 2016–2019 m. duomenis matyti, kad keičiasi informacijos šaltinių apie viešąjį saugumą prioritetai: mažėja televizijos ir spaudos, didėja internetinės žiniasklaidos, asmeninės patirties, artimosios aplinkos ir socialinių tinklų svarba.

3. Per pastaruosius penkiolika metų akivaizdžiai pagerėjo eismo saugumo situacija šalyje. Tai yra viena iš geriausių viešojo saugumo srities tendencijų.

- Palyginti su 2005 m., eismo įvykių skaičius sumažėjo 51,4 proc., žuvusiųjų – 76,2 proc., o sužeistųjų – 53,8 proc.
- Beveik trečdalis žuvusiųjų buvo vairuotojai (2019 m. jie sudarė 32,1 proc.) ir pėstieji (31,5 proc.). Santykinai rečiau eismo įvykiuose žuvo keleiviai. Šiek tiek kitokia situacija matyti

eismo įvykiuose sužeistųjų atveju. Šiuo atveju didesnė buvo keleivių dalis, atitinkamai tarp visų sužeistųjų buvo mažesnė pėsčiųjų dalis.

- Pastaraisiais metais matyti akivaizdžios teigiamos tendencijos – palyginti su 2005 m., eismo įvykių, kurių metu nukentėjo vaikai, skaičius sumažėjo 63,5 proc., žuvusiųjų – net 89,2 proc., o sužeistųjų – 63,6 proc. Atkreiptinas dėmesys, kad per penkiolika metų nuolat mažėjo eismo įvykių, kuriuose žuvo vaikai, o pastaraisiais metais šis rodiklis buvo vienas geriausių nuo 2005 m.
- Dauguma eismo įvykių, kurių metu nukentėjo žmonės, kilo dėl vairuotojų kaltės. 2005 m. vairuotojai sukėlė 74,1 proc. eismo įvykių, o 2019 m. jų dalis šiek tiek sumažėjo iki 71,4 proc., tuo pačiu laikotarpiu nuo 17,3 iki 5,7 proc. sumažėjo eismo įvykių, kurių kaltininkai buvo pėstieji.
- Smarkiai sumažėjo dėl neblaivių vairuotojų kaltės įvykusių eismo įvykių – net 79,1 proc., jų metu žuvusių – net 78,8 proc., ir sužeistų asmenų – net 79,5 proc. Taip pat sumažėjo ir šių rodiklių dalis, palyginti su visais užregistruotais atvejais. Nors neblaivūs vairuotojai nėra pagrindinė eismo įvykių, kurių metu nukenčia žmonės, priežastis (2019 m. jie sukėlė tik 7,8 proc. visų dėl vairuotojų kaltės kilusių eismo įvykių), tačiau jų sukeltų eismo įvykių pasekmės sunkios – dėl neblaivių vairuotojų kaltės žuvo penktadalis visų žuvusiųjų.
- Žymus pagerėjimas matyti eismo įvykių, kilusių dėl neturinčių teisės vairuoti transporto priemonės asmenų kaltės, atveju. Net 73,9 proc. sumažėjo dėl neturinčių teisės vairuoti transporto priemonės asmenų kilusių eismo įvykių skaičius. Antra, pastebimai sumažėjo santykinė jų padaroma žala – palyginti su 2005 m., net 92,3 proc. sumažėjo žuvusių bei 78,7 proc. sumažėjo sužalotų žmonių skaičius. Taip pat sumažėjo eismo įvykių, jų metu žuvusių ir sužeistų dėl neblaivių, neturinčių teisės vairuoti transporto priemonės asmenų kaltės.
- Per pastaruosius penkiolika metų eismo saugumo situacija beveik visose Europos Sąjungos šalyse narėse gerėjo, tačiau Lietuvoje šis rodiklis labiausiai sumažėjo. 2005 m. Lietuvoje, palyginti su kitomis ES šalimis narėmis, eismo įvykiuose žuvusių asmenų skaičius, tenkantis 1 mln. gyventojų buvo didžiausias, tačiau 2018 m. Lietuvoje šis rodiklis buvo žemesnis už aštuonias ES šalis nares: Rumuniją, Kroatiją, Bulgariją, Latviją, Lenkiją, Graikiją, Vengriją ir Čekiją.

4. Lyginant pastarųjų penkiolikos metų duomenis, matyti teigiamos tendencijos – gaisrų šalyje sumažėjo 23,7 proc., t. y. ketvirtadaliu.

- Tiriamuoju laikotarpiu gerėjo ir kiti rodikliai – gaisrų metu žuvusių ir traumotų žmonių skaičius. 2019 m. gaisrų metu žuvusių asmenų skaičius buvo mažiausias per visą lyginamąjį laikotarpį. Atitinkamai sumažėjo išgelbėtų žmonių skaičius. Kadangi gaisrų metu žuvusių ir traumotų žmonių taip pat mažėjo, išgelbėtų asmenų skaičiaus mažėjimą galima laikyti labiau teigiama tendencija.

ATASKAITA APIE VIEŠOJO SAUGUMO BŪKLĘ LIETUVOJE

- Beveik visu lyginamuoju laikotarpiu (nuo 253 iki 65, t. y. net 74,4 proc.) mažėjo gaisrų, kuriuose žuvo žmonės. Dar viena pastarojo laikotarpio teigiama tendencija – nuolat mažėjantis gaisruose žuvusių ir traumotų vaikų skaičius. 2019 m. situacija buvo geriausia – gaisruose nežuvo nė vienas vaikas, vos trys buvo traumuoti.
- Maždaug pusė gaisrų kilo dėl neatsargaus žmonių elgesio su ugnimi. Kitos priežastys, dėl kurių kilo gaisrai, buvo daug retesnės: krosnių, židinių, dūmtraukių, elektros įrangos eksploatavimo taisyklių pažeidimai, neatsargus rūkymas. Dar viena gaisrų priežastis – tyčiniai padegimai.
- Beveik visu lyginamuoju laikotarpiu pagrindinė gaisruose žuvusių žmonių priežastis buvo neatsargus rūkymas. 2019 m. dėl šios priežasties žuvo 4 iš 10 visų žuvusių žmonių, dėl neatsargaus rūkymo kilo vos 2,5 proc. visų gaisrų. Antroji dažniausiai pasitaikanti žmonių žuvimo priežastis – neatsargus žmonių elgesys su ugnimi.
- Per penkiolika metų net 77,6 proc. išaugo gelbėjimo darbų apimtis. Pagrindiniai gelbėjimo darbai išliko tie patys, tačiau kai kuriais metais vienų dalis buvo didesnė, kitais – mažesnė. Didžiausią dalį gelbėjimo darbų sudarė pagalba buityje ir pagalba specialiosioms tarnyboms, dešimtadalį – darbai transporto avarijose. Kitų darbų apimtis buvo daug mažesnė.
- Nors gaisruose žuvusių žmonių skaičius, tenkantis 100 tūkst. Lietuvos gyventojų, per pastaruosius penkiolika metų sumažėjo daugiau nei tris kartus, tačiau šis rodiklis vis dar lieka vienas aukščiausių tarp kitų ES šalių narių – didesnis buvo tik Latvijoje ir Estijoje.

Bendra išvada

Išanalizavus 2005–2019 m. viešojo saugumo būklę Lietuvoje apibūdinančius pagrindinius rodiklius – užregistruotų nusikalstamų veikų, eismo įvykių ir gaisrų statistinius duomenis bei gyventojų apklausos rezultatus, darytina išvada, kad bendra viešojo saugumo situacija šalyje pagerėjo. Tačiau bendrame ES šalių narių kontekste pagal kai kuriuos rodiklius (nužudymų ir žuvusių gaisruose) viešojo saugumo situacija Lietuvoje yra prastesnė.

ATASKAITA APIE VIEŠOJO SAUGUMO BŪKLĘ LIETUVOJE

Priedas

Ištirtų nusikalstamų veikų statistinio rodiklio skaičiavimo formulė

Iki 2016 m. buvusi formulė

$$\left(\frac{x}{y}\right) \times 100 \text{ proc.}$$

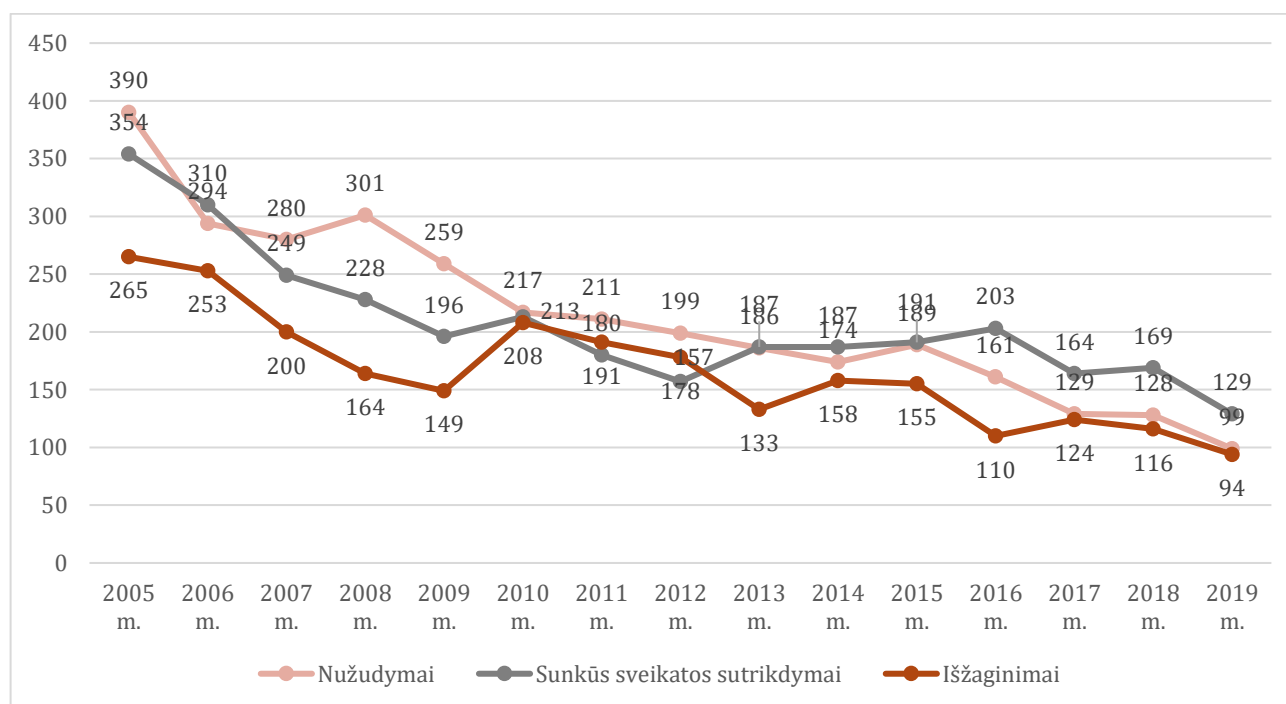
Nuo 2016 m. taikoma formulė

$$\left(\frac{x}{(y+z)}\right) \times 100 \text{ proc.}$$

x – per ataskaitinį laikotarpį ištirtų nusikalstamų veikų skaičius;

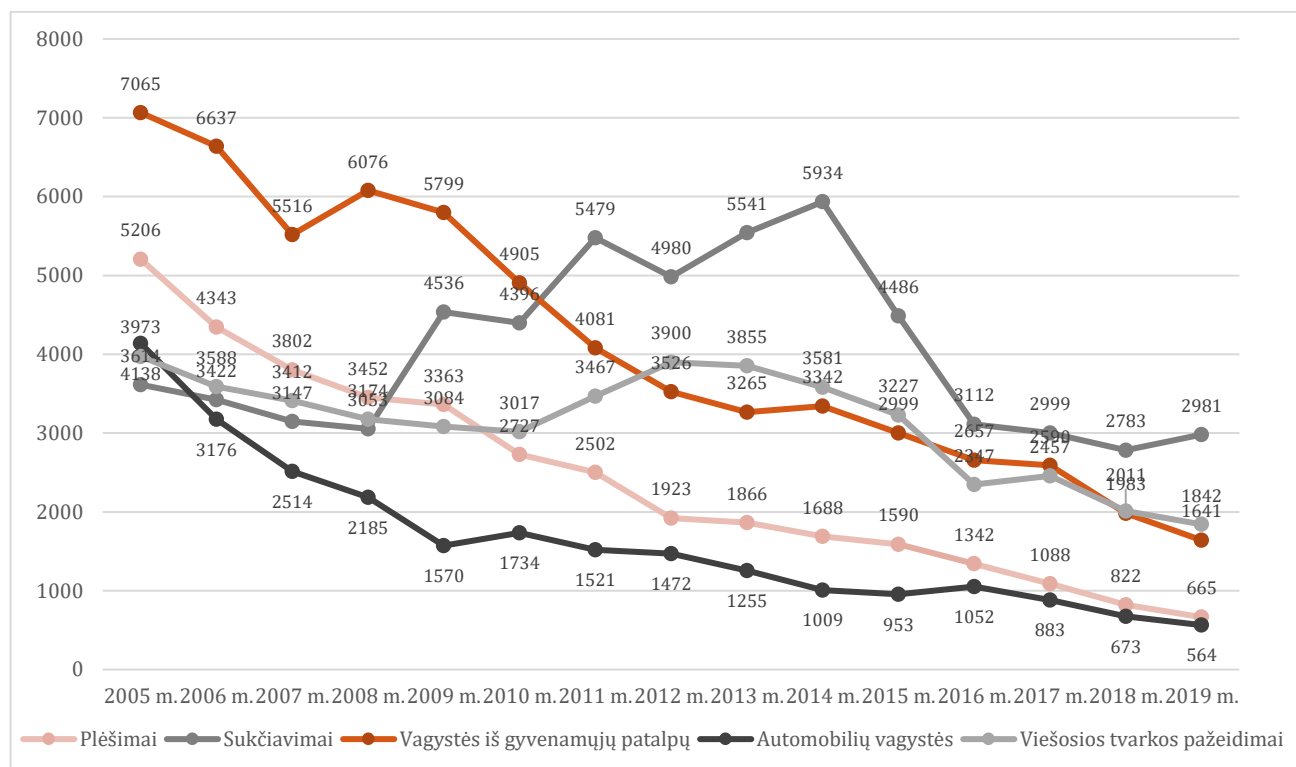
y – per ataskaitinį laikotarpį užregistruotų nusikalstamų veikų skaičius;

z – iki ataskaitinio laikotarpio užregistruotų, tačiau ištirtų ataskaitiniu laikotarpiu, nusikalstamų veikų skaičius

1 pav. Lietuvoje užregistruoti nužudymai, sunkūs sveikatos sutrikdymai ir išžaginimai 2005–2019 m.

ATASKAITA APIE VIEŠOJO SAUGUMO BŪKLĘ LIETUVOJE

2 pav. Lietuvoje užregistruoti plėšimai, sukčiavimai, vagystės ir viešosios tvarkos pažeidimai 2005–2019 m.

1 lentelė. Užregistruotos ir ištirtos vagystės iš gyvenamųjų patalpų 2005–2019 m.

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Užregistruota	7065	6637	5516	6076	5799	4905	4081	3526	3265	3342	2999
Ištirta	2079	1671	1345	1659	1464	1333	1263	1033	981	956	936
Ištirta, proc.	29,4	25,2	24,4	27,3	25,2	27,2	27,2	29,3	30	28,6	31,2

	2016	2017	2018	2019
Užregistruota	2657	2590	1983	1641
Ištirta	717	573	518	419
Ištirta, proc.	24,1	19,9	23,5	23,2

ATASKAITA APIE VIEŠOJO SAUGUMO BŪKLĘ LIETUVOJE

2 lentelė. Užregistruotos ir ištirtos automobilių vagystės 2005–2019 m.

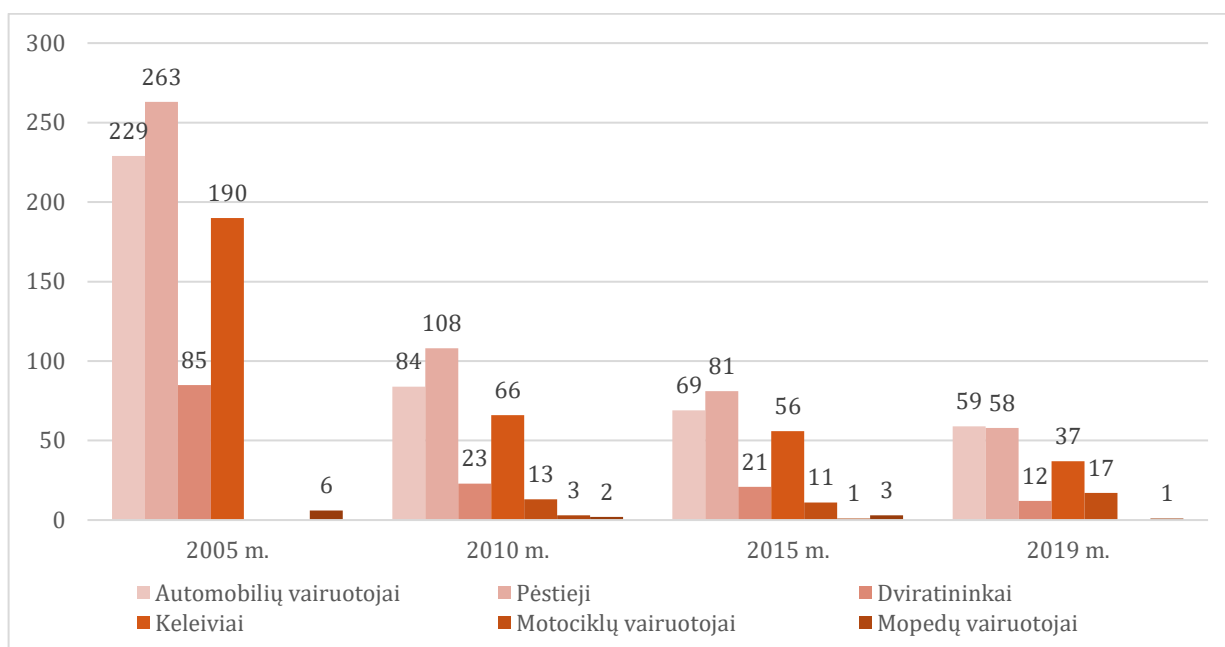
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Užregistruota	4138	3176	2514	2185	1570	1734	1521	1472	1255	1009	953
Ištirta	889	664	625	644	516	495	417	469	435	377	424
Ištirta, proc.	21,5	20,9	24,9	29,5	32,9	28,5	27,4	31,9	34,7	37,4	44,5

	2016	2017	2018	2019
Užregistruota	1052	883	673	564
Ištirta	329	294	306	198
Ištirta, proc.	27,8	28,7	38,1	31,4

3 lentelė. Užregistruotos ir ištirtos vagystės iš transporto priemonių 2005–2019 m.

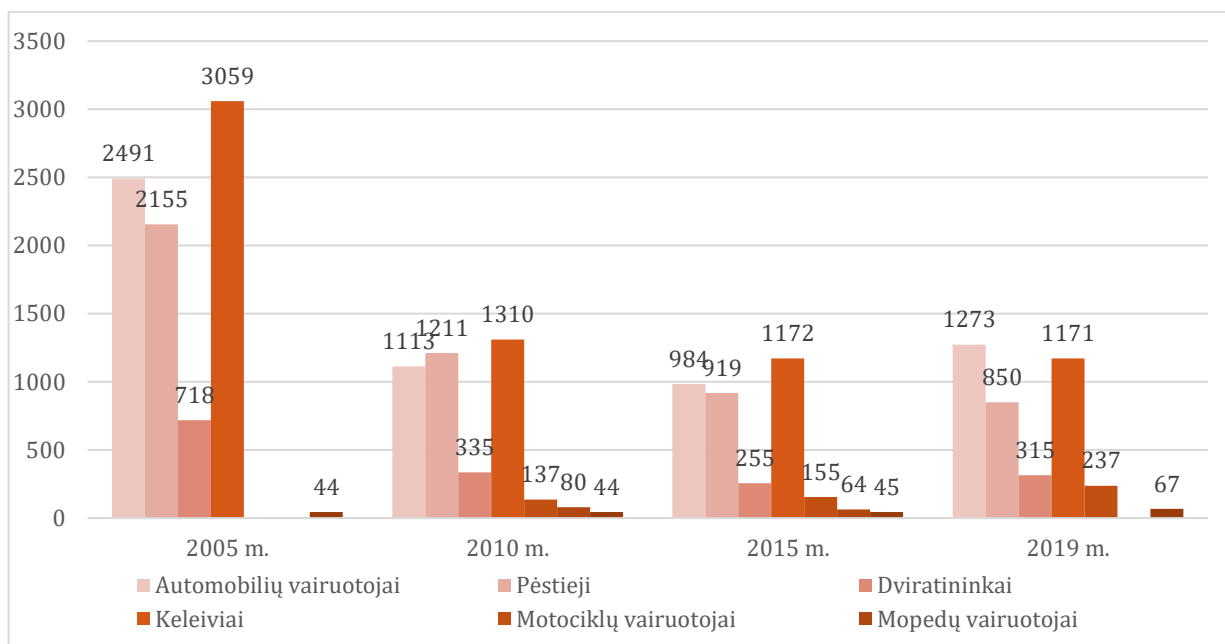
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Užregistruota	7478	6697	6035	6439	5322	5400	5245	3597	3457	2889	3976
Ištirta	1127	1130	789	820	691	631	680	456	396	325	277
Ištirta, proc.	15,1	16,9	13,1	12,7	13,0	11,7	13,0	12,7	11,5	11,2	7

	2016	2017	2018	2019
Užregistruota	1887	1316	1366	906
Ištirta	113	109	106	131
Ištirta, proc.	5,8	8	7,5	13,7

3 pav. Eismo įvykiuose žuvę žmonės (2005–2019 m.)

ATASKAITA APIE VIEŠOJO SAUGUMO BŪKLĘ LIETUVOJE

4 pav. Eismo įvykiuose sužeisti žmonės (2005–2019 m.)

4 lentelė. Eismo įvykių kaltininkai⁵³ (dalis nuo visų kaltininkų, proc.) 2005–2019 m.

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2012	2014
Vairuotojai	74,1	74,7	76,1	76,9	73,6	68	70,5	71,5	70,1	68,9
Pėstieji	17,3	15,6	14,5	14,1	11,8	15	11,2	11,3	10,3	9,1
Dviratininkai	5,6	6,1	5,9	6,3	6,8	7	7,2	6,1	5,8	5,7
Kiti	3	3,2	3,5	2,7	7,8	10	11,1	11,1	13,8	17,3

	2015	2016	2017	2018	2019
Lengvųjų automobilių vairuotojai	53,1	58,5	62,4	61,7	57,5
Motociklų vairuotojai	3,2	3,5	2,8	3,6	3,8
Mopedų vairuotojai	1,4	1,4	1,3	1,0	1,2
Kiti vairuotojai	13,8	9,3	10,1	11,3	10,1
Pėstieji	8,7	8,1	7,5	7,8	5,7
Dviratininkai	4,6	4,0	4,9	5,4	4,6
Kiti	15,2	15,2	11,0	9,3	17,1

⁵³ Nuo 2015 m. teikiama detalesnė informacija apie eismo įvykių kaltininkus.